

Rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenkauppalainsäädännön vahingonkorvaussäännösten selvitystyöryhmän raportti

Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2016:1

**Rehu-, lannoitevalmiste- ja
siemenkauppalainsäädännön
vahingonkorvaussäännösten
selvitystyöryhmän raportti**

ISSN 1797-4011 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-453-928-9 (verkkojulkaisu)

Helsinki 2016

KUVAILEHTI

Julkaisija	Ministeriö Maa- ja metsätalousministeriö		Julkaisuaika 16.2.2016
Tekijä(t)	Rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenkauppalainsäädännön vahingonkorvaussäännösten selvitystyöryhmä, puheenjohtaja Tanja Viljanen, sihteeri Hannu Miettinen ja Timo Rämänen		
Julkaisun nimi	Rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenkauppalainsäädännön vahingonkorvaussäännösten selvitystyöryhmän raportti		
Julkaisusarjan nimi ja numero	2016:1		
Julkaisun teema	Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio		
Tiivistelmä	<p>Maa- ja metsätalousministeriön asettama rehulain, lannoitevalmistelain ja siemenkauppalain vahingonkorvausta koskevien säännösten uudistamistarpeita selvittävä työryhmä aloitti toimintansa 2.2.2015. Ryhmään kuului 11 edustajaa maatalous-, rehu-, lannoite-, siemen- ja vakuutussektoreilta sekä viranomaisista. Puheenjohtajana toimi Tanja Viljanen maa- ja metsätalousministeriöstä. Sihteereinä toimivat Hannu Miettinen ja Timo Rämänen maa- ja metsätalousministeriöstä. Ryhmä kokoontui seitsemän kertaa.</p> <p>Rehulain (86/2008) vahingonkorvaussäännös perustuu tuottamuksesta riippumattomalle niin sanotulle ankaralle vastuulle. Samankaltainen säännös on käytössä myös lannoitevalmistelaisissa (539/2006) sekä siemenkauppalaisissa (728/2000). Työryhmän tavoitteena oli selvittää vahingonkorvaussäännösten ajanmukaisuus ja niiden vastaavuus nykyiseen toimintaympäristöön elintarviketurvallisuuden tason säilyttäminen huomioiden. Lainsäädännön yhtenäisyyden vuoksi rehulakia, lannoitevalmistelakia ja siemenkauppalakia käsiteltiin yhtenä kokonaisuutena.</p> <p>Raportissa käsitellään rehulain muutoksen hallituksen esitystä laadittaessa vuonna 2012 tehty kysely rehualan toimijoille sekä vuonna 2013 laadittu rehulain vastuusäännöksen toteuttamisvaihtoehtoja koskeva selvitys. Lisäksi käsitellään lannoitevalmiste- ja siemenkauppa-alan toimijoille vuonna 2014 tehdyt kyselyt. Raportissa kuvataan myös salmonellavalvonnan kustannuksista ja hyödyistä tehtyä MAKERA -hanketta, vakuutuksia sekä maatalouden toimintaympäristössä tapahtunutta muutosta. Maatalouden toimintaympäristössä keskimääräinen tilakoko on kasvanut ja tuotanto monialaistunut. Kansainvälistyminen ja kiristyvä kilpailu ovat lisänneet tuotantopanosten tuontia ja hintavaihteluja. Verkkokaupankäynti on kansallisesti ja kansainvälisesti yleistä. Raportissa kuvataan työryhmän kuulemien asiantuntijoiden esitykset.</p> <p>Työryhmä katsoo, että ankan vastuun säännös on edelleen tarpeellinen ja työryhmä ehdottaa sen säilyttämistä kussakin laissa. Toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten huomioimiseksi työryhmä käsitteli kolmea ehdotusta vahingonkorvausvastuun mahdolliseksi rajaamiseksi; niin kutsuttua sovittelumallia, mallia vastuun rajaamisesta liiketoiminnan kokoon suhteutettuna sekä mallia vastuun rajaamisesta välittömiin vahinkoihin. Toteuttamiskelpoisimmaksi vaihtoehdoksi työryhmä totesi sovittelumahdollisuuden ja työryhmä ehdottaa, että kunkin lain säännöksiin lisätään sovittelumahdollisuus. Työryhmä ehdottaa lisäksi tehtäväksi terminologisia tarkennuksia vahingonkorvauksen saajan käsitteeseen sekä säännöksen pakottavuuden kirjaamista lakeihin. Työryhmä katsoo lisäksi, että rehulakiin esitettävällä muutoksella varmistetaan elintarviketurvallisuuden korkea taso myös jatkossa.</p>		
Asiasanat	rehu, rehulainsäädäntö, lannoitteet, lannoitevalmistelainsäädäntö, siemenet, siemenkauppalainsäädäntö, vahingonkorvaus, vahingonkorvauslainsäädäntö, ankara vastuu		
Asianumerot	MMM045:00/2014		
	ISSN (verkkojulkaisu) 1797-4011		ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-453-928-9
	Sivumäärä 74	Kieli suomi	URN-tunnus http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-928-9
Julkaisujen myynti/jakelu	http://mmm.fi/julkaisut		

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Ministerium Jord- och skogsbruksministeriet		Utgivningsdatum 16.2.2016
Författare	Arbetsgruppen för utredning av skadeståndsbestämmelserna i foderlagen, lagen om gödsel­fabrikat och lagen om handel med utsäde, ordf. Tanja Viljanen, sekreterare Hannu Miettinen och Timo Rämänen		
Publikationens namn	Rapport från arbetsgruppen för utredning av skadeståndsbestämmelserna i foderlagen, lagen om göd­selfabrikat och lagen om handel med utsäde		
Publikationsseriens namn och nummer	2016:1		
Publikationens tema	Jord- och skogsbruksministeriets arbetsgruppspromemoria		
Referat	<p>Den arbetsgrupp som jord- och skogsbruksministeriet tillsatt och som har till uppgift att utreda behoven av revidering av skadeståndsbestämmelserna i foderlagen, lagen om gödsel­fabrikat och lagen om handel med utsäde inledde sin verksamhet den 2 februari 2015. I arbetsgruppen ingick 11 representanter för jordbruks-, foder-, gödsel-, utsädes- och försäkringssektorerna och myndighetsrepresentanter. Ordförande för gruppen var Tanja Viljanen från jord- och skogsbruksministeriet. Sekreterare var Hannu Miettinen och Timo Rämänen från jord- och skogsbruksministeriet. Gruppen sammanträdde sju gånger.</p> <p>Bestämmelsen om skadestånd i foderlagen (86/2008) baserar sig på s.k. strikt ansvar, oberoende av oaktsamhet. En liknande bestämmelse finns även i lagen om gödsel­fabrikat (539/2006) och i lagen om handel med utsäde (728/2000). Arbetsgruppen hade som mål att utreda skadeståndsbestämmelsernas aktualitet och deras överensstämmelse med dagens verksamhetsmiljö, detta med beaktande av att nivån på livsmedelssäkerheten ska bevaras. För att lagstiftningen ska vara enhetlig behandlades foderlagen, lagen om gödsel­fabrikat och lagen om handel med utsäde som en helhet.</p> <p>I rapporten behandlas den enkät som 2012 riktades till aktörer i foderbranschen i samband med att regeringens proposition om ändring av foderlagen bereddes samt 2013 års utredning om alternativa sätt att genomföra ansvarsbestämmelsen i foderlagen. Dessutom behandlas de enkäter som 2014 riktades till aktörer inom sektorerna för gödsel­fabrikat och handel med utsäde. I rapporten beskrivs också det MAKERA-projekt som handlade om kostnaderna och nyttan av salmonellakontroll, liksom även försäkringar och den förändring som skett i jordbruksförhållandena. Om man ser till jordbruksförhållandena har den genomsnittliga lägenhetsstorleken ökat och produktionen blivit mer branschövergripande. Internationaliseringen och den allt hårdare konkurrensen har ökat importen av produktionsinsatser och prisfluktuationerna. Det är vanligt med webbhandel både nationellt och internationellt. I rapporten beskrivs de förslag som lagts fram av sakkunniga som arbetsgruppen hört.</p> <p>Arbetsgruppen anser att bestämmelsen om strikt ansvar fortfarande är nödvändig och föreslår att den ska bevaras i var och en av lagarna. Med tanke på att de förändringar som skett i verksamhetsmiljön ska kunna beaktas tog arbetsgruppen upp tre förslag till möjlig avgränsning av skadeståndsansvaret: en s.k. jämningsmodell, en modell där ansvaret begränsas enligt affärsverksamhetens storlek och en modell där ansvaret begränsas till direkta skador. Arbetsgruppen konstaterade att möjligheten till jämning är det mest genomförbara alternativet och föreslår att jämningsmöjligheten ska tas in i lagarnas bestämmelser. Arbetsgruppen föreslår vidare att begreppet skadeståndstagare ska preciseras rent terminologiskt och att bestämmelsernas tvingande natur ska skrivas in i lagarna. Dessutom anser arbetsgruppen att den ändring som föreslås i foderlagen säkerställer att livsmedelssäkerheten håller hög nivå också i fortsättningen.</p>		
Nyckelord	foder, foderlagstiftning, gödselmedel, lagstiftning om gödsel­fabrikat, utsäde, lagstiftning om handel med utsäde, skadestånd, skadeståndslagstiftning, strikt ansvar		
Ärendenummer	MMM045:00/2014		
	ISSN (webbpublikation) 1797-4011	ISBN (webbpublikation) 978-952-453-928-9	
	Sidantal 74	Språk finska	URN http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-928-9
Beställningar/ distribution	http://mmm.fi/julkaisut		

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 28.1.2015 työryhmän, jonka tarkoituksena on selvittää rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenkauppalakien vahingonkorvausta koskevien säännösten uudistamistarpeet. Selvityksessä tuli ottaa huomioon maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintöön 8/2014 vp (HE 35/2014 rehulain muuttamisesta) sisältyvä selvitystarve siitä, miten salmonellariski voidaan minimoida jatkossakin ja näin ollen varmistaa elintarviketurvallisuuden korkea taso. Työryhmän toimikausi oli 2.2.2015–31.12.2015.

Työryhmään asetettiin puheenjohtajaksi hallitusneuvos Tanja Viljanen MMM ruokaosaston oikeudellisesta yksiköstä.

Ryhmän muut jäsenet olivat:

neuvotteleva virkamies Marita Aalto maa- ja metsätalousministeriö,

erityisasiantuntija Riitta Haapasaari oikeusministeriö,

lainsäädäntöneuvos Jyri Inha valtiovarainministeriö

lakimies Anu Ingman, Elintarviketurvallisuusvirasto
(varajäsenen johtaja Matti Puolimatka)

toimialapäällikkö Marika Säynevirta, Elintarviketeollisuusliitto ry
(varajäsenen toimialapäällikkö Karri Kunnas)

lakimies Marica Twerin, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

kasvinviljelyasiamies Rikard Korkman,
Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.

lakimies Outi Aalto, Finanssialan keskusliitto (FK)

asiamies Johannes Hahl, Siemenkauppiaitten Yhdistys ry

puheenjohtaja Christoph Gareis, Biolaitosyhdistys ry,
edustajanaan Mikko Wäänänen

vesihuoltoinsinööri Saijariina Toivikko, Suomen Vesilaitosyhdistys ry

Sihteereinä toimivat vanhempi hallitussihteeri Hannu Miettinen ja lainsäädäntöneuvos Timo Rämänen MMM RO oikeudellisesta yksiköstä.

Toimialapäällikkö Pekka Heikkilä nimettiin Elintarviketeollisuusliitto ry:n edustajaksi toimialapäällikkö Marika Säynevirran tilalle 1.10.2015 alkaen.

Toimialapäällikkö Marika Säynevirta nimettiin Elintarviketeollisuusliitto ry:n varajäseneksi toimialapäällikkö Karri Kunnaksen tilalle 1.10.2015 alkaen.

Työryhmä on käymiensä keskustelujen pohjalta kirjannut vahingonkorvaussäännösten kehittämiskohteita, jotka esitellään oheisessa raportissa.

Työryhmän ehdotukseen ovat Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry, Suomen Vesilaitosyhdistys ry ja Biolaitosyhdistys ry jättäneet eriävät mielipiteet, jotka ovat raportin liitteenä.

Työryhmä luovuttaa kunnioittaen raporttinsa maa- ja metsätalousministeriölle saatuaan työnsä päätökseen.

Helsingissä 16.02.2016

Tanja Viljanen

Marita Aalto

Jyri Inha

Pekka Heikkilä

Rikard Korkman

Johannes Hahl

Saijariina Toivikko

Riitta Haapasaari

Anu Ingman

Marica Twerin

Outi Aalto

Mikko Wäänänen

Hannu Miettinen

Timo Rämänen

SISÄLLYS

1	Johdanto.....	11
2	Voimassaoleva lainsäädäntö.....	12
2.1	Rehulain vahingonkorvaussäännös.....	12
2.2	Lannoitevalmistelain vahingonkorvaussäännös	13
2.3	Siemenkauppalain vahingonkorvaussäännös	14
2.4	Muu vahingonkorvauslainsäädäntö	15
2.4.1	Kauppalaki.....	15
2.4.2	Tuotevastuulaki	16
2.4.3	Vahingonkorvauslaki	16
3	Ankaran vastuun käsitteestä	18
4	Kyselyt ja selvitykset	20
4.1	Toimijoille tehdyt kyselyt.....	20
4.1.1	Rehualan kysely	20
4.1.2	Siemenkauppa-alan kysely.....	20
4.1.3	Lannoitevalmistelun kysely.....	21
4.1.4	Kansainvälinen kysely	22
4.2	Rehulain muutoksen valmistelun yhteydessä tehty selvitys	23
4.3	MAKERA-hanke salmonellavalvonnan kustannuksista ja hyödyistä	24
5	Vakuutukset.....	25
5.1	Kotieläintuottajan korvausmahdollisuudet "case salmonella"	25
5.2	Rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenalan toimijoiden vakuutukset	26
6	Toimintaympäristön muutos	27
6.1	Kotieläintilat	27
6.2	Kasvintuotantotilat	29
6.3	Kaupalliset toimijat	30
6.3.1	Rehun tuotanto	30
6.3.2	Lannoitevalmistetuotanto.....	30
6.3.3	Siementuotanto	32
7	Asiantuntijakuulemiset.....	34
8	Työryhmässä esitetyt näkemykset	35
8.1	Jäsenten näkemyksiä.....	35
8.2	Tarkemmat vaihtoehdot.....	36
8.2.1	Vahingonkorvauksen sovittelusta yleisesti	37
8.3	Esitellyt pykälämallit	39
8.3.1	Rehulaki	39
8.3.2	Lannoitevalmistelaki	46
8.3.3	Siemenkauppalaki	52
8.4	Lainsäädännön yhtenäisyys	56
9	Johtopäätökset	57
9.1	Yleistä.....	57
9.2	Työryhmän ehdotukset.....	58
9.3	Ehdotuksen vaikutukset	59
9.4	Pykäläkohtaiset ehdotukset.....	59

9.4.1	Rehulaki	59
9.4.2	Lannoitevalmistelaki	62
9.4.3	Siemenkauppalaki	65
ERIÄVÄT MIELIPITEET		69
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry Svenska Lantbrukproducenternas centralförbund SLC r.f.		69
Suomen Vesilaitosyhdistys ry		70
Biolaitosyhdistys ry		71

1 Johdanto

Rehulain (86/2008) vahingonkorvaussäännös perustuu tuottamuksesta riippumattomalle ns. ankaralle vastuulle, jonka mukaan rehun valmistaja, valmistuttaja ja tuoja on tuottamuksestaan riippumatta korvausvelvollinen vahingosta, joka rehun ammatikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, ettei rehu täytä sille säädettyjä vaatimuksia. Säädöksessä on myös vapautumisperuste, jonka mukaan se, jolta korvausta vaaditaan, voi tietyin edellytyksin vapautua vastuusta. Vahingonkorvauksen laajuutta ei ole määritetty. Samankaltainen tuottamuksesta riippumattoman vastuun säännös sekä vastuusta vapautumismahdollisuus löytyy siemenkauppalaista (728/2000) ja lannoitevalmistelaista (539/2006).

Viime vuosina virheellisestä rehusta aiheutuneet vahingot sekä rehualan toimijoille vuonna 2012 tehty kysely paljastivat epäselvyyksiä rehulain vahingonkorvaussäännöksen tulkinnassa. Säännöksen käytännöllisyys ja tarpeellisuus sekä suhde muuhun vahingonkorvauslainsäädäntöön on näin ollen tarpeellista arvioida uudelleen. Lainsäädännön yhtenäisyyden vuoksi tulisi lannoitevalmiste- ja siemenkauppalaainsäädäntöä tutkia samalla mahdollisten muutostarpeiden varalta.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on katsonut mietinnössään 8/2014 vp. (HE 35/2014 rehulain muuttamisesta) tärkeäksi selvittää, miten elintarviketurvallisuus varmistetaan jatkossakin:

Valiokunta katsoo, että tulee selvittää, miten salmonellariskin minimoiminen ja elintarviketurvallisuuden taso voidaan säilyttää maassamme ottaen huomioon muun ohella kilpailutilanne, maatalouskaupan toimintatapojen muuttuminen ja rehujen tuonnin lisääntyminen.

Valiokunnan selvityspyyntö tuli huomioida työryhmätyöskentelyssä.

2 Voimassaoleva lainsäädäntö

2.1 Rehulain vahingonkorvaussäännös

Vahingonkorvausvelvollisuudesta säädetään rehulain 48 §:ssä:

Rehun valmistajan, valmistuttajan ja tuojan on korvattava vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, että rehu ei täytä Euroopan yhteisön rehulainsäädännössä taikka tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata rehusta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Säännös perustui alun perin olettamille, joiden mukaan muu vahingonkorvauslainsäädäntö ei tarjoa viljelijälle riittävää suojaa, eikä yksittäinen viljelijä kykene kohtuudella selviämään virheellisen rehun aiheuttamista vahingoista. Lisäksi lähtökohtana oli, että rehunvalmistajat ovat suuria ja vakavaraisia yrityksiä, joiden vastuunkantokyky on yksittäistä viljelijää parempi. Rehun käytöstä aiheutuva vahinko voi olla moninkertainen rehun arvoon verrattuna ja myyjän toimesta tapahtuva vahingon vakuuttaminen on katsottu kustannustehokkaammaksi. Rehumarkkinat ovat vuosien myötä monipuolistuneet ja muuttaneet muotoaan: internet-kaupankäynti, rehujen suora hankinta ulkomaalaisilta rehun myyjiltä ja ketjun eri vaiheissa toimivien toimijoiden määrä on lisääntynyt ja monipuolistunut. Kotieläinyksiköiden kasvaessa lisääntyy rehun tuonti ulkomailta ja tällöin myyjän vastuuseen saaminen on huomattavasti vaikeampaa kuin kotimaisen myyjän kyseessä ollessa. Ostajan vastuun korostumista kyseisissä tilanteissa ei välttämättä tiedosteta. Kotieläinyksiköiden kasvuun liittyy myös rehun valmistus enenevässä määrin myös muille kuin omille eläimille. Näin ollen alkutuotannon toimijasta tulee rehun valmistaja, johon korvausvelvollisuutta sovelletaan. Toimijan vastuuvakuutusten riittävydestä riippuu se, missä määrin vahingonaiheuttaja pystyy korvaamaan vahinkoa. Ankara vastuu ei siis sinällään ole tae korvauksen saamiseen.

Säännöksessä on myös huomioitava ekskulpaatiomahdollisuus, joka lisättiin lakiin vuonna 1998. Vahingonkorvausvastuusta on mahdollista vapautua, jos kykenee osoittamaan, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä markkinoille saatettaessa.

2.2 Lannoitevalmistelain vahingonkorvaussäännös

Tuottamuksesta riippumatonta vastuuta koskeva säännös löytyy myös lannoitevalmisteita koskevasta lainsäädännöstä. Nykyisessä lannoitevalmistelaissa (539/2006) vahingonkorvauksesta säädetään lain 40 §:ssä:

Lannoitevalmisteiden valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan on korvattava vahinko, joka lannoitevalmisteista ammattikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, että lannoitevalmiste ei täytä sivutuoteasetuksessa, lannoiteasetuksessa ja tässä laissa sekä sen nojalla annetuissa säädöksissä asetettuja vaatimuksia taikka että lannoitevalmiste poikkeaa ostajalle tuoteselosteessa annetuista tiedoista enemmän kuin mainittujen säädösten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi lannoitevalmisteen markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan velvollisuudesta korvata lannoitevalmisteesta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Lannoitevalmistelakiin liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 71/2005) ehdotettiin, että laki ei sisältäisi erillistä pykälää, jossa säädettäisiin lannoitevalmisteen valmistajan, pakkaajan, maahantuojan tai muun markkinoille saattajan vahingonkorvausvastuusta. Ehdotetussa laissa tarkoitettua toiminnasta tai lannoitevalmisteesta aiheutuneen vahingon korvaamiseen sovellettaisiin, mitä yleislaeissa kuten kauppalaissa (355/1987) ja vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään. Ehdotettu laki ei siten toimisi pohjana ratkaistaessa eri sopimuspuolten välisiä riitoja ja niihin mahdollisesti liittyviä aiheutunutta vahinkoa koskevia korvausvaatimuksia. Lannoitevalmistelaki erityislakina varmistaisi vain lannoitevalmisteiden korkean laadun sekä antaisi edellytykset viranomaisten suorittamalle valvonnalle.

Tätä perusteltiin sillä, että voimassa olevan lannoitelain säätämisen jälkeen on tuotevastuulain soveltamisalaa vuonna 1999 laajennettu koskemaan myös maatalouden alkutuotteita. Muutos perustui tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetun neuvoston direktiivin 85/374/ETY muuttamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 1999/34/EY. Henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulla ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneen vahingon korvaamiseen olisi tullut jatkossa lannoitevalmisteiden osalta soveltaa, mitä tuotevastuulaissa (694/1990) säädetään.

Maatalouden alkutuotteiden, kuten lannoitevalmisteet, sisällyttämisellä EU:n tuotevastuulainsäädännön soveltamisalaan pyrittiin edistämään kuluttajien luottamuksen palauttamista maataloustuotannon turvallisuuteen ja vastaamaan korkeatasoisen kuluttajansuojan vaatimuksiin sekä korostamaan tuottajan vastuuta myös alkutuotteiden laadusta. Nykyisen lannoitelain vahingonkorvausta koskevassa pykälässä

vahinkojen korvaamisessa ovat korostuneet sekä kuluttajansuojakysymykset että viljelijän oikeusturvan huomioon ottaminen. Maa- ja metsätalousvaliokunta oli mieltinnössään (MmVM 6/1997 vp) kiinnittänyt huomiota siemenkaupasta voimassa olevien säännösten sekä muiden vastaavanlaisten maataloustuotteiden, kuten lannoitevalmisteet, kauppaa koskevien säännösten suhteeseen sekä näiden säännösten uudistamistarpeeseen. Valiokunta katsoi, että tuoteryhmäkohtaisilla toisistaan poikkeavilla säännöksillä ei ole mitään asiallista perustetta ja että käytännössä erot aiheuttavat vain tarpeetonta epätietoisuutta ja sekaannusta. Lannoitevalmistelaisissa on tavoitteena yhdenmukaistaa vahingonkorvaussäännöstöä ottaen huomioon lainsäädännön selkeys ja johdonmukaisuus.

Hallituksen esityksen käsittelyssä maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVM 3/2006 vp) kiinnitti huomiota vahingonkorvausta koskevan säännöksen puuttumiseen. Valiokunta korosti sitä, että elintarvikkeiden tuotantoketju tulee nähdä yhtenä kokonaisuutena, jossa huomio kiinnitetään tuotteen laatuun alkutuotannon tuotantopanoksista aina markkinoinnissa kuluttajalle tarjottavaan lopputuotteeseen saakka. Tämänkin vuoksi on tärkeää, että tuotantoketjussa vallitsevat vastuusuhteet muodostuvat selkeiksi. Lannoitevalmisteen käyttäjän kannalta on välttämätöntä, että hän voi kohdistaa mahdolliset korvausvaatimuksensa myös suoraan valmistajaan, valmistuttajaan tai maahantuojaan ankaran vastuun perusteella silloinkin, kun kyse ei ole tuotevastuulain nojalla korvattavasta vahingosta. Näillä perusteilla valiokunta pitikin tarpeellisena, että lakiin sisällytetään ankaran vastuun sisältävä korvaussäännös.

2.3 Siemenkauppalaan vahingonkorvaussäännös

Siemenkauppalaan (728/2000) vahingonkorvausvelvollisuutta koskevat säännökset löytyvät lain 14 §:stä:

Kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, on korvattava siemenen käyttäjälle vahinko, joka aiheutuu siitä, että kylvösiemen ei ole siitä annettujen tietojen mukaista tai siinä on muu virhe. Korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei siemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun kylvösiemen toimitettiin markkinoille.

Kylvösiemenen muun markkinoille toimittajan vastuusta on voimassa, mitä kauppalaissa (355/1987) säädetään.

Alun perin hallituksen esityksessä siemenkauppalaiksi (HE 268/1992 vp) lakiin otettiin säännökset ostajan oikeudesta vahingonkorvaukseen, jos kylvösiemen ei ole pakkausmerkinnöissä annettujen tietojen mukaista. Hallituksen esityksessä laiksi siemenkauppalaan 9 §:n muuttamisesta (HE 39/1997) kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan ns. ankara vahingonkorvausvastuu ulotettiin maahantuojiin. Tavoitteena oli varmistaa, että vahinkotilanteissa on aina joku korvausvelvollinen Suomessa. Lain 9 §:n 1 momenttiin tuli lisäksi korvausvelvollisuutta koskeva rajoitus, jonka mukaan korvausvelvollisuutta ei ole, jos se, jolta korvausta vaaditaan, saattaa todennäköiseksi, ettei siemenessä ollut vahinkoa aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän laski sen liikkeeseen.

HE:ssä (HE 39/1997 vp) ankaran vastuun säilyttämistä siementavaran kunnostajalla ja pakkaajalla pidettiin perusteltuna sen vuoksi, että tämän on katsottava paremmin pystyvän kantamaan riskin virheellisestä tuoteselosteesta aiheutuneesta vahingosta. Virheellisestä tuoteselosteesta aiheutuva vahinko voi olla moninkertainen siementavaraerän arvoon verrattuna ja kohtuuton viljelijän kannettavaksi. Siementavaran tuottaja pystyy liiketoiminnassaan siirtämään korvauksista aiheutuvat kustannukset suuremman joukon kannettavaksi. Liikeyrityksillä on yleensä vakuutukset, jotka kattavat liiketoiminnasta aiheutuvat vahingonkorvaukset. Ankaran korvausvastuun säilyttämisen ja selkiinnyttämisen tulisi lisätä ostajan luottamusta tarkastettuun siementavaraan ja siten edistää siemenmarkkinoiden kehittymistä. Lisäksi HE:ssä todettiin, että rehulaissa (234/1993) säädetty myyjän vahingonkorvausvastuu on myös ankaraa korvausvastuuta.

Käsitellessään HE 39/1997 vp maa- ja metsätalousvaliokunta mietinnössään (MmVM 6/1997 vp) kiinnitti huomiota siemenkaupasta voimassa olevien säännösten sekä vastaavanlaisten muiden maataloustuotteiden kauppaa koskevien säännösten suhteeseen sekä näiden säännösten uudistamistarpeeseen. Valiokunta katsoi, että tuoteryhmäkohtaisilla toisistaan poikkeavilla säännöksillä ei ole mitään asiallista perustetta ja että käytännössä erot aiheuttavat vain tarpeetonta epätietoisuutta ja sekaannusta. Eduskunta edellytti, että maataloustuotteiden kauppaa koskevien säännösten uudistamista ensi tilassa jatketaan tavoitteena mahdollisimman yhdenmukainen vahingonkorvaussäännöstö.

2.4 Muu vahingonkorvauslainsäädäntö

Mikäli rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenkauppalakeihin ei sisältyisi vahingonkorvausvelvollisuutta koskevaa erityissäännöstä, tulisi korvausvastuu arvioitavaksi vahinkojen korvaamiseen sovellettavien yleislakien kautta. Sopimussuhteissa sovellettavaksi tulisi kauppalaki, tuotevastuun tapauksessa tuotevastuulaki ja tietyissä tapauksissa vahingonkorvauslaki

2.4.1 Kauppalaki

Koska tuotteen toimittamisessa loppukäyttäjälle on kyse sopimussuhteesta, olisi ankaraa vastuuta koskevan erityissäännöksen puutteessa ensisijaisesti sovellettava kauppalakia. Kauppalaissa vastuuperuste vaihtelee riippuen vahingon laadusta. Kaupan kohteelle aiheutuneisiin *välittömiin* vahinkoihin sovelletaan ns. kontrollivastuuta. Kontrollivastuu perustuu ajatukselle, jonka mukaan virhe tai viivästys sopimuksen täyttämässä johtaa korvausvelvollisuuteen, ellei sopimusvelallinen osoita, että käsillä on vastuusta vapauttavat perusteet. Vahingonaiheuttajan tulee tällöin esittää neljän edellytyksen täytyneen:

- 1) *Sopimusrikkomuksen on johduttava esteestä;*
- 2) *Esteen on oltava velallisen vaikutusmahdollisuuksien (kontrollin) ulkopuolella (force majeure), eikä suoritusta olisi voinut tehdä esteestä huolimatta;*
- 3) *Esteen tulee olla sellainen, ettei velalliselta ole voitu kohtuudella edellyttää sen huomioon ottamista sopimuksentekohetkellä; ja*
- 4) *Velallinen ei olisi kohtuudella voinut voittaa eikä välttää esteen seurauksia.*

2-kohdan mukaista edellytystä velallisen vaikutusmahdollisuuksista on kauppalain esitöiden perusteella tarkoitettu tulkittavan laajasti, jolloin melko hypoteettinenkin vaikutusmahdollisuus estäisi vastuusta vapautumisen. Velallinen on siten vastuussa myös sellaisten omien sopimuskumppaneittensa toiminnasta (esim. alihankkija, tavaran toimittaja jne.), joiden kautta tavara on kulkenut sen lopulliselle vastaanottajalle. Kontrollivastuu ulottuu vain kaupan kohteelle virheellisen suorituksen johdosta aiheutuneisiin *välittömiin* vahinkoihin. Korvaus muulle kuin kaupan kohteelle aiheutuneista vahingoista on mahdollista saada ainoastaan siinä tapauksessa, että vahinko on aiheutettu tuottamuksella (tuottamuvastuu).

Kauppalain kohdalla on kuitenkin keskeistä huomata, että se on luonteeltaan dispositiivinen säädös, jonka soveltamisesta oikeustoimen osapuolet voivat keskinäisellä sopimuksella halutessaan poiketa. Kauppalaki ei siten tarjoa samankaltaista suojaa heikommalle osapuolelle kuin esimerkiksi rehulain nykyinen ankaran vastuun säännös, joka on luonteeltaan loppukäyttäjän hyväksi periaatteessa pakottava.

2.4.2 Tuotevastuulaki

Tuotevastuulaki koskee kaikkia tuotteita, myös rehuja, lannoitevalmisteita ja siemeniä. Se perustuu ankaran vastuun periaatteelle. Tuotevastuu koskee myös ulkomailta tuotuja ja sisämarkkinakaupassa hankittuja tuotteita. Tuotevastuulaki soveltuu kuitenkin vain elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimussuhteisiin. Laki tulee sovellettavaksi lähinnä silloin, kun tuotteesta aiheutuu tuotteen puutteellisen turvallisuuden vuoksi vahinkoa yksityiselle henkilölle tai vahingon tapahtumishetkellä pääasiassa yksityiseen tarkoitukseen käytetylle omaisuudelle. Vahinkoja, jotka kohdistuvat elinkeinotoiminnassa, kuten maatalousyrityksessä käytettyyn omaisuuteen, lain korvausvelvollisuus ei sen sijaan kata. Tuotevastuulain soveltamisala on siten hyvin kapea ja tilanteet, jossa sitä voitaisiin kuvitella sovellettavan rehu-, lannoite- tai siemenkauppa-alan toimijoiden välisissä sopimuksissa lienevät käytännössä hyvin vähissä.

2.4.3 Vahingonkorvauslaki

Vahingonkorvauslaki koskee ainoastaan sopimuksenulkoista vahingonkorvausvastuuta, eikä se siksi sovellu sopimusperusteiseen vahinkoon. Virheellisestä tuotteesta ostajalle aiheutuneet taloudelliset vahingot voidaan tilanteesta riippuen katsoa niin sopimusperusteiseksi kuin sopimuksenulkoiseksi vahingoksi. Jos ostaja on solminut sopimuksen ainoastaan itsenäisen välittäjän kanssa, eikä ole minkäänlaisessa sopimussuhteessa tuottajan kanssa, mutta vaatii korvausta suoraan tuottajalta, kyseessä on ensisijaisesti sopimuksenulkoisen vastuu.

Vahingonkorvauslaki soveltuu tuottamuserusteisesti muun muassa esinevahinkoihin. Esinevahingoiksi lasketaan paitsi esineen vahingoittumisesta tai tuhoutumisesta aiheutuneet suorat vahingot, myös sellaiset epäsuorat vahingot, joita vahingonkärsijälle koituu tulon ja ansion menetyksinä esineen vahingoittumisen johdosta. Vahingonkorvauslaki ei varsinaisesti erottele välittömiä ja välillisiä vahinkoja kauppalain tavoin, vaan soveltuu yleisesti sopimuksen ulkoisiin vahinkoihin hieman samankaltaisesti kuin kauppalain mukainen tuottamuvastuu sopimusperusteisiin vahinkoihin. Merkittävimmät erot kauppalain mukaiseen tuottamuvastuuseen liittyvät vastuun

ulottuvuuteen ja näyttötaakan jakautumiseen. Vahingonkorvauslaki ei ensinnäkään pääsääntöisesti mahdollista korvauksen saamista ns. puhtaista varallisuusvahingoista, jotka eivät ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon (esim. saamatta jäänyt voitto), vaan tämä on mahdollista vain jos vahinko on aiheutettu rikoslain mukaisella rangaistavalla teolla taikka julkista valtaa käytettäessä tai jos vahingon korvaamiselle on olemassa erityisen painava syy. Toiseksi siinä missä kauppalain mukainen tuottamusvastuu edellyttää vahingonkärsijältä vahingon ja sen laajuuden sekä virheellisen suorituksen ja vahingon välisen syy-yhteyden toteennäyttämistä, edellyttää vahingonkorvauslaki lisäksi *vahingon aiheuttajan tuottamuksellisen menettelyn osoittamista*. Vahingonkorvauslain mukainen vastuu on tässä suhteessa vahingonkärsijälle raskaampi ja lopputulemaltaan epävarmempi mekanismi kuin esimerkiksi rehulain nykyinen ankaran vastuun säännös, joka siis edellyttää käytännössä ainoastaan vahingon toteennäyttämistä sekä sen osoittamista, että vahinko johtuu tietyn toimijan toimittamasta virheellisestä tavarasta.

3 Ankaran vastuun käsitteestä

Ankara vastuu on tuottamuksesta riippumatonta vastuuta. Siitä on oikeuskirjallisuudessa käytetty asiayhteydestä riippuen useita termejä, kuten objektiivinen vastuu, absoluuttinen vastuu, aiheuttamisvastuu, vaarantamisvastuu ja kausaalivastuu. Käsite *ankara* pyrkii viittamaan siihen että tuottamuksesta riippumaton vastuu on raskeampaa ja poikkeuksellista syyllisyydedelityksen puuttumisen vuoksi. Tuottamustavastuun ja ankaran vastuun ero perustuu siihen, mikä merkitys huolimattomuudelle tai laiminlyönnille siinä annetaan. Tyypillistä ankaran vastuun tilanteille on se, ettei vastuun syntymiseksi tarvitse tarkastella toiminnan tuottamuksellisuutta. Vahingonaiheuttaja ei myöskään voi tavallisesti vapautua korvausvastuusta, vaikka hän osoittaisi toimineensa huolellisesti ja säännösten mukaan.

Vahingonkorvausoikeudessa tuottamustavastuuta on pidetty pääsääntönä. Ankara vastuu on selkeämmin tietynlaisiin tilanteisiin ja tietynlaiseen toimintaan yhdistetty poikkeus. Ankarasta vastuusta ei ole olemassa yleissäännöstä, vaan se perustuu muutamia oikeuskäytännössä muodostuneita poikkeuksia lukuun ottamatta nimenomaan erityislakien yksittäisiin säännöksiin.

Ankara vastuu on perinteisesti yhdistetty tiettyihin yhteiskunnan kannalta tarpeellisiin mutta riskialttiisiin toimintoihin, jotka voivat aiheuttaa suuria vahinkoja vähäisissäkin huolimattomuustapauksissa tai tapaturmissa. Lisäedellytyksenä on pidetty muun muassa sitä, että vahingonkärsijän on itsensä vaikea välttää vahinko ja riski liittyy vahingonaiheuttajan taloudelliseen toimintaan.

Tietyt oikeushyvät, kuten henki, terveys ja ympäristö ovat yhteiskunnan kannalta erittäin tärkeitä. Lisäksi näille aiheutuneita vahinkoja ei yleensä pystytä täysin korjaamaan. Vahingonkärsijää on näiden tapauksessa pyritty suojaamaan ankaroittamalla vahingonaiheuttajan vastuuta. Tällä on pyritty ennaltaehkäisevään vaikutukseen kuten lisäämään huolellisuutta vahingonaiheuttajan toiminnassa. Ankara vastuu onkin liitetty monesti sellaiseen toimintaan, jossa vaara voi aiheutua vaarallisista aineista tai muusta suurista riskeistä synnyttävästä toiminnasta. Ankaran vastuun säännöksiä löytyy muun muassa raideliikennevastuulaista (113/1999), ympäristövahinkojen korvaamisesta annetusta laista (737/1994), potilasvahinkolaista (585/1986), sähköturvallisuuslaista (410/1996) ja ydinvastuulaista (484/1972). Mainituille laeille on tunnuksenomaista potentiaalinen ja vakava vahinko hengelle, terveydelle tai ympäristölle.

Joissakin tapauksissa ankara vastuu on kuitenkin voitu säätää myös sellaisille elämän alueille, joissa toiminta ei ole erityisen vaarallista, mutta tuottamustavastuuta pidetään riittämättömänä. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi suurten tietomäärien tai henkilötietojen rekisteröinnissä. Tällaisesta säädöksestä voidaan ottaa esimerkiksi henkilötietolaki (523/1999).

Tietyissä tapauksissa vahingonkorvausvastuu voi syntyä ankaran vastuun nojalla myös ilman kirjoitetun lain tukea. Oikeuskäytännössä ankaraa vastuuta on sovellettu muun muassa räjäytystöiden yhteydessä syntyneisiin vahinkoihin. Tällöinkin keskeisenä tekijänä on toiminnan vaarallisuus.

Lähimpänä rehu-, siemenkauppa- ja lannoitevalmistelainsäädännön mukaista vahinkotilannetta on tuotevastuulainsäädäntö, jossa sovelletaan myös ankaran vastuun periaatetta. Tuotevastuulain mukaan henkilölle, taikka yksityiseen käyttöön tai kuluutukseen tarkoitetulle ja siihen käytetylle omaisuudelle aiheutunut vahinko korvataan, vaikka tuotteen valmistajassa, liikkeellelaskijassa, markkinoijassa tai muussa vastuuseen joutuvassa tahossa ei olisi tuottamusta. Tuotevastuu eroaa kuitenkin tässä käsiteltävästä aihepiiristä siltä osin, että tuotevastuu voi syntyä vain elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välille. Kahden elinkeinonharjoittajan välisessä suhteessa noudatetaan vahingonkorvauskysymyksissä kauppalakia.

4 Kyselyt ja selvitykset

4.1 Toimijoille tehdyt kyselyt

Ankaran vastuun soveltamisalaan kuuluville rehualan toimijoille tehtiin vuonna 2012 kysely koskien ankaran vastuun säännöksen käyttöä alan sopimuksissa sekä alan käsitystä säännöksen tulkinnasta. Samassa yhteydessä tehtiin kysely myös muutamien Euroopan maiden viranomaisille. Asiaa käsiteltiin 11.3.2013 rehulain muutoksen yhteydessä pidetyssä tiedotustilaisuudessa. Lannoitevalmiste- ja siemenkauppa-alan toimijoille tehtiin vastaavanlaiset kyselyt vuonna 2014. Lisäksi Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry on tehnyt jäsenyrityksilleen kyselyn tuotevastuuvakuutuksista vuonna 2010.

4.1.1 Rehualan kysely

Rehualan toimijoille tekemän kyselyn perusteella havaittiin, että merkittävälle osalle toimijoista oli jäänyt epäselväksi, mitä säännöksellä on tavoiteltu. Vastuun ulottuvuudesta, ja säännöksen soveltumisesta eri toimijoiden välisiin suhteisiin sekä sen pakottavuudesta ja mahdollisuudesta ohittaa vahingonkorvausvastuu sopimuksin oli myös epäselvyyttä. Toisaalta nähtiin, että säännös selkeyttää näyttökysymyksiä ja turvaa tuottajan toimintaa. Jos säännös säilytettäisiin, vastuuta tulisi kuitenkin rajata tai kohdentaa tarkemmin 40 % vastaajista mielestä.

Kyselyyn vastanneista (valmistaja, valmistuttaja, tuoja) 40 vastaajaa 59:stä toivoi pykälän poistoa rehulaista. Jos säännös säilytettäisiin, vastuuta tulisi kuitenkin rajata tai kohdentaa tarkemmin 9 (20 vastaajasta) mielestä. 36 vastaajaa kertoi pykälän tulkintaan liittyvän epäselvyyksiä. Kysymykseen yhdenmukaisuuden tärkeydestä lannoitevalmiste- ja siemenkauppalakien kanssa 31 (50 vastaajasta) piti yhdenmukaisuutta tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Suurin osa vastaajista (45) katsoo, ettei ankaran vastuun pykälä rajoita alan kilpailukykyä verrattuna ulkomaisiin toimijoihin. Avovastauksissa pidettiin kuitenkin tärkeänä, että tuontirehuihin pätevät samat säännöt (sama laki tulisi päteä koko EU:ssa). Toimijan laissa säädettyä velvollisuutta vakuuttaa toimintansa kannatti 34 (57 vastaajasta).

Kaikille vastaajille ei ollut selvää, mitä ns. ankaralla vastuulla tarkoitetaan. Epätietoisuutta herättivät myös käsitteet ”ostaja” ja ”saattaa todennäköiseksi”. Edelleen korvausvastuun ulottuvuus ja säädöksen pakottavuus oli usealle vastaajalle epäselvä, sillä näistä ei ole pykälässä erikseen säädetty.

4.1.2 Siemenkauppa-alan kysely

Ala ehdotti lähes yksimielisesti ankaran vastuun pykälän poistamista siemenkauppa-laista (18 vastaajasta 16 kannatti poistamista). Suurin osa vastaajista ei halunnut pykälää muutettavan yhdenmukaisesti rehulain ja lannoitevalmistelain kanssa (11 vastaajaa). Suurin osa vastaajista katsoi, että ankaran vastuun pykälä rajoittaa alan

kilpailukykyä verrattuna ulkomaisiin toimijoihin (16 vastaajaa) ja samoin 16 vastaajaa katsoi että tämä pykälä vaikeuttaa alan toimintaa.

Eriyisen ongelmalliseksi ankaran vastuun pykälän kokivat puutarhasektorin ja siemenperunasektorin toimijat. Puutarhakasvien siemenistä tuodaan Suomeen suurin osa, joten tämän sektorin osalta vastuu on siemenen maahantuojalla, koska ulkomaisia myyjiä ei ankara vastuu koske. Siemenperunasektorilla on vaikea todistaa sitä, mitkä taudit tulevat maaperästä ja mitkä taudit ovat jo olleet piilevänä saastunutta siemenperunassa (esimerkiksi bakteeritaudit).

Virheen osoittaminen ei ole mahdollista täysin aukottomasti, sillä siemenen elinvoimaan ja tauteihin vaikuttavat myös muun muassa maaperän laatu ja kuljetuksen sekä varastoinnin aikaiset olosuhteet. Ulkomainen toimija ei ole korvausvelvollinen, joten tämän pykälän katsotaan asettavan toimijat eriarvoiseen asemaan. Ankaran vastuun pykälä pienentää Suomessa olevaa tuotevalikoimaa ja vaikuttaa myös hintoihin. Siemensektorilla on myös paljon pieniä toimijoita, joiden toiminnan ankaran vastuun pykälän velvoittamat korvaukset voivat lopettaa kokonaan.

4.1.3 Lannoitevalmistean kysely

Kyselyn mukaan kotimaiset valmistajat eivät tavallisesti viitanneet kauppasopimuksissaan ankaran vastuun pykälään, mutta tuonnissa siihen viitattiin. Pykälän ei katsottu vaikeuttavan kotimaisen valmistajan toimintaa, mutta tuojan toimintaa se vaikeutti. Tuonnissa vastuuta ei pystytä siirtämään ketjun alkupäähän, vaan kokonaisvastuu jää kotimaiselle toimijalle. Ulkomaisella toimijalla ei siis kyselyn mukaan ole samanlaisia velvoitteita kuin kotimaisella. Myöskään näyteenotto ei kaikissa tapauksissa ole täysin edustava ja voi tulla ristiriitaitilanteita, joissa ostajan ja myyjän analyysitulokset erästä poikkeavat. Yksi toiminnanharjoittaja toivoi, että korvausasiat voitaisiin sopia kahden ammattilaisen välisillä sopimuksilla.

Suurimpia epäselvyyksiä/ongelmia ankaran vastuun tulkinnassa oli riittävien näyttöjen antaminen ja syy-yhteys. Myöskään se, mistä kaikesta joudutaan vastuuseen, ei ollut toiminnanharjoittajille selvää. Huolta aiheuttivat myös mahdolliset korvausmäärät. Ankaran vastuun tulkinnasta toivoi lisäksi yksi toiminnanharjoittaja Eviran ohjetta. Pienyrityksille ankaran vastuu aiheuttaisi ongelmia ensimmäiseksi ja epäiltiin, kestäkö niiden liiketoiminta mahdollisia isoja korvauksia.

Kysyttäessä keitä ankaran vastuun tulisi lannoitevalmistesektorilla koskea erosivat vastaukset toiminnanharjoittajakohtaisesti. Yhden mukaan sen tulisi koskea kaikkia ketjun osia siis myös raaka-aineiden toimittajia, toiseen mukaan taas se koskee maahantuojia, tuottajaa ja toimitusketjuun osallistuvia tahoja ja kolmannen mukaan se koskee valmistajia, valmistuttajia ja maahantuojia. Todettiin myös, että ankaran vastuun tulisi koskea vain ihmisten terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia seikkoja eikä siis lannoitevalmisteiden laatuun liittyviä seikkoja. Ehdotettiin, että lannoitevalmistelain mukaiset toimijat tulisi ankaran vastuun osalta määritellä tarkemmin.

Lisäarvoa ankaran vastuun pykälä antaa lannoitevalmisteiden käyttäjille tuotteiden turvallisuus- ja laatuvaatimusten täytymisestä. Se myös vähentää riskiä epäkuranttien tuotteiden markkinoillepääsystä. Sen sanottiin lisäksi ehkäisevän epämääräisten ns. huijariyritysten lannoitevalmistemarkkinoille tuloa. Toisaalta muutamien toimin-

nanharjoittajat varsinkin maaparannusaine/kasvualustapuolella eivät nähneet sen tuovan mitään lisäarvoa.

Osalla kotimaisista valmistajista oli selvityksen mukaan jo käytössä vahinkovakuutukset. Niiden toimivuudesta toiminnanharjoittajat olivat kuitenkin hyvin erimielisiä. Ehdotettiin, että vastuuvakuutuksien korvaavuus tulisi laajentaa kattamaan myös ankaran vastuun pykälä. Esitettiin lisäksi, että pykälä tulisi rajata koskemaan vain henkilövahinkoja ja törkeitä ympäristötuhoja. Tuonnin osalta eivät lannoitteita ja kalkitusaineita maahan tuovat toiminnanharjoittajat halunneet pykälään muutoksia ja samaa mieltä oli myös osa lannoitevalmisteiden kotimaisista valmistajista.

Ankaran vastuun pykälän poistaminen ei saanut lannoitevalmisteita valmistavien eikä maahantuovientoiminnanharjoittajien kannatusta. Pykälän yhdenmukaisuutta rehu- ja siemenkauppalaan kanssa kannatti suurin osa kotimaisesta lannoite- ja kalkitusainevalmistajista, kun taas maaparannusaineiden ja kasvualustojen valmistajat ja tuontia harjoittavat toiminnanharjoittajat eivät vaatineet yhdenmukaistusta. Verkko-kaupalla ei ollut minkäänlaista vaikutusta lannoitevalmistesektorin toimintaan. Ankaran vastuun pykälä ei selityksen mukaan myöskään rajoittanut alan kilpailukykyä muihin ulkomaisiin toimijoihin verrattuna.

Lannoitevalmistesektorin kyselytuloksia ei kuitenkaan voi pitää kovin merkittävänä. Kyselyyn saatiin vain 22 vastausta, kun kysely lähetettiin yli 650 toimijalle. Merkittävämpi seikka on lannoitevalmistesektorin tulevaisuuskatsaus vuosille 2009–2013, jossa lannoitevalmistelain ankara vastuu ei noussut millään tavalla esiin korjausta vaativana toimenpiteenä sektorin kilpailukykyisissä toimintaedellytyksissä ja kilpailukykyyn parantamisessa.

4.1.4 Kansainvälinen kysely

Rehualan vastuukysymysten selvittämiseksi muissa Euroopan maissa laadittiin vuonna 2015 kansainvälinen kysely. Kysely lähetettiin Itävallan, Saksan, Tanskan, Hollannin, Norjan, Ruotsin ja Iso-Britannian viranomaisille. Vastaava järjestelmä löytyy ainoastaan Saksasta. Ruotsissa valtio osallistuu kustannusten korvaamiseen tietyissä tapauksissa. Ruotsin zoonosilain (1999:658) soveltamisalaan kuuluvat eläinten ja ihmisten välillä tarttuvat taudit. Zoonosilain nojalla suoritetuista toimenpiteistä voidaan lain mukaisesti hakea korvausta valtiolta. Zoonosiasetuksella (1999:660) annetaan zoonosilakia täydentäviä säännöksiä. Asetuksen mukaisesti korvauksista päättää Ruotsin maatalousvirasto (Jordbruksverket). Korvaus vaihtelee 0-70 prosenttia välillä, mutta on pääsääntöisesti maksimissaan 50 prosenttia kustannuksista. Korvausta voi hakea eläimen arvosta ja hävittämiskustannuksista, saneraussuunnitelman mukaisista kustannuksista, ylimääräisistä teurastuksen yhteydestä aiheutuvista kuluista sekä tuotannonmenetyksestä. Korvauksen ulkopuolelle on *kokonaan rajattu tietyt tuotantomuodot, kuten yli 5000 eläimen broilerkasvattamot ja nautakarjankasvatus*, jossa vuoden aikana ostetaan yhteensä yli 150 eläintä kuudelta tai useammalta eri tilalta. Vapaaehtoiseen salmonellavalvontaohjelmaan kuuluminen edesauttaa muiden tuotantomuotojen kyseessä ollessa saamaan korvauksen. Korvausta voidaan sovittaa jos edunsaaja on itse tahallisesti tai huolimattomuudesta myötävaikuttanut vahingon syntymiseen.

Muissa kyselyyn osallistuneissa maissa vahingonkorvaukset hoidetaan yksityisoikeudellisen vahingonkorvauslainsäädännön kautta. Norjassa on lisäksi rehuteollisuuden ylläpitämä yksityisoikeudellinen korvausjärjestelmä.

4.2 Rehulain muutoksen valmistelun yhteydessä tehty selvitys

Rehulain säännöksen tulkinnasta ja toteuttamisvaihtoehdoista tehtiin selvitys Asianajotoimisto Boreniuksella vuonna 2013. Selvityksessä tarkasteltiin vahingonkorvaussäännöksen nykytilaa sekä vaihtoehtoja sen muuttamiseksi tai poistamiseksi.

Selvityksessä todettiin, että nyky muodossaan rehulain ankaran vastuun säännös on aiheuttanut runsaasti tulkinnallista epäselvyyttä. Säännöksen yhtenä tarkoituksena on ollut selkeyttää rehujen tuotantoketjuihin liittyviä vastuusuhteita, mutta pykälän tämänhetkinen muotoilu ei tosiasiallisesti ole ilmaissut näitä vastuusuhteita kovinkaan selkeästi. Vaikeuksia on tuottanut myös se, että vahingonkorvaukseen oikeutetuksi on pykälässä määritelty rehun ostaja, eikä rehun loppukäyttäjä. Rehulain ankaran vastuun säännöksen tavoitteena on kuitenkin ollut juuri loppukäyttäjän suojaaminen, eikä nykyisestä rehulaista tai sen esitöistä ilmene, että kyseinen tavoite olisi muuttunut tai että suojelutarve olisi laajentunut koskemaan myös rehun tuottajia näiden keskinäisissä sopimussuhteissa tai jälleenmyyjä.

Ankaran vastuun säännöksen alkuperäisenä tarkoituksena on ollut yksittäisen viljelijän suojaaminen pilaantuneen tai muuten virheellisen rehun aiheuttamalta vahingolta. Säännös on perustunut oletamaan, jonka mukaan rehun loppukäyttäjät ovat tyypillisesti yksityisiä viljelijöitä tai kotieläintuottajia, joiden mahdollisuudet kattaa virheellisestä rehusta aiheutuvat usein laajamittaiset vahingot ovat rajalliset ja että rehuntuottajat ovat vastaavasti suuria yrityksiä, jotka kykenevät jakamaan rehuntuotantoon liittyvät riskit loppukäyttäjää paremmin, esimerkiksi hinnoittelun ja vastuuvakuutusten kautta. Rehumarkkinat ovat kuitenkin muuttuneet. Tilojen koko on kasvanut ja yhä suurempi osa rehun loppukäyttäjistä saattaa harjoittaa toimintaa yhtiömuodossa ja yritysmäisesti, kun taas rehun tuottajina saattaa toimia enenevässä määrin myös juuri sellaisia yksityisiä viljelijöitä, joita ankaran vastuun säännöksen on tarkoitus suojata. Ankaran vastuun säännös on tässä suhteessa varsin joustamaton, sillä se soveltuu lähtökohtaisesti yhtäläisesti niin suureen kuin pieneenkin rehuntuottajaan. Yksityisten viljelijöiden tosiasialliset mahdollisuudet kattaa rehuntuotannosta aiheutuva riski esimerkiksi vastuuvakuutuksilla ovat kuitenkin rajalliset, sillä rehun virheellisyydestä aiheutuvat vahingot ovat usein potentiaalisesti laajamittaisia ja ennalta arvaamattomia, mikä myös nostaa niistä annettavien vakuutusten hintaa. Halvemmissa vakuutuksissa tällaisten vahinkojen korvattavuutta saatetaan siksi merkittävästi rajoittaa. Tuotannon ollessa pienimuotoista kalliin vakuutuksen hankkiminen saattaa olla taloudellisesti kannattamatonta, ottaen huomioon maataloustuotannon tyypillisesti alhaiset katteet.

Ankaran vastuun säännös saattaa tästä syystä kuormittaa erityisen raskaasti pieniä, yksityisiä rehuntuottajia, mikä on pykälän alkuperäisen tarkoituksen valossa varsin kyseenalaista. Myöskään pykälään liittyvä eskulpaatiomahdollisuus ei näytä tarjoavan kovin merkittävää helpotusta yksityisten rehuntuottajien tilanteeseen, sillä näiden voi olla käytännössä vaikea saattaa todennäköiseksi, että rehun virheellisyys on lähöisin myöhemmän myyntiportaan toiminnasta.

Ankaran vastuun säännöksen tarjoama suoja rajoittuu lisäksi käytännössä sopimussuhteisiin, joihin sovelletaan Suomen lakia. Tämä rajoittaa olennaisesti kotimaisen loppukäyttäjän suojaa tilanteissa, joissa rehu on hankittu internetin kautta suoraan ulkomaiselta rehuntuottajalta ja sovellettavaksi laiksi määräytyy jonkin muun maan laki.

4.3 MAKERA-hanke salmonellavalvonnan kustannuksista ja hyödyistä

Maatilatalouden kehittämisrahastosta (Makera) rahoitettava, käynnissä oleva *Rehujen ja tuotantoeläinten salmonellavalvonnan riskinarviointi ja kustannus-hyöty-analyysi* -hanke kohdistuu ensisijaisesti sianlihan tuotantoketjuun ja sen salmonellariskeihin. Hankkeen päätavoitteina on arvioida sianrehuihin kohdistuvan rehuvalvonnan ja eläintuotannon vaikutus salmonellariskiä Suomessa sekä salmonellavalvontaohjelman kustannuksia ja hyötyjä. Hanke päättyy 30.9.2016.

Hankkeeseen sisältyvässä riskinarvioinnissa arvioidaan salmonellan esiintyvyyttä ja pitoisuuksia eri kohdissa rehusta ihmisiin ulottuvaa elintarvikeketjua. Samalla arvioidaan, millainen salmonellatilanne olisi, ellei kansallista salmonellavalvontaa tehtäisi nykyisellä tavalla. Alustavan arvion mukaan salmonellan esiintyvyydellä rehussa on suuri merkitys Suomen kaltaisissa maissa, joiden tuotantoketjuissa on yleensä hyvin vähän ja hyvin harvoin salmonellaa. Rehussa (ml. rehuraaka-aineet) olevat salmonellabakteerit lisäävät siten arvion mukaan salmonellariskiä tuotantoeläimissä, elintarvikkeissa ja jossain määrin myös ihmisissä. Riskinarvioinnin tulosten perusteella arvioidaan Suomen salmonellavalvontaohjelmasta aiheutuvia kustannuksia ja hyötyjä (kustannus-hyöty-analyysi) tuottajille, rehutehtaille ja muulle yhteiskunnalle. Hankkeen lopputuloksena on arvio, onko nykyisen laajuinen rehujen salmonellavalvonta taloudellisesti perusteltua.

Salmonellavalvonnan kustannukset muodostuvat toimenpiteistä rehujen ja sianlihan tuotantoketjun eri vaiheissa. Kustannuksia aiheuttavat valvontatoimenpiteet (mm. näytteiden otto ja analysointi) sekä riskinhallintatoimenpiteet, jotka vaikuttavat myös yritysten toimintaan ja talouteen (esim. rehujen varastointitarve, rajoitukset rehujen käytölle). Alustavien tulosten mukaan rehunvalmistusvaiheessa merkittävimmät kustannuserät liittyvät näytteenottoon ja rehun käsittelyyn. Osa toimenpiteistä tehdään myös muiden riskien kuin pelkästään salmonellan torjumiseksi.

Salmonellavalvonnan hyödyt saadaan vähentyneinä salmonellatapauksina. Tämä näkyy muun muassa rehun laadussa ja rehutoimitusten sujuvuudessa (mm. vähemmän takaisinveitoja) sekä alentuneina sairauskuluina (mm. vähemmän hävitettäviä sikoja ja viime kädessä vähemmän ihmistapauksia sairauspoissaoloihin ja hoitokustannuksineen). Yhtäältä salmonellatapausten kustannuksiin ja toisaalta riskinhallintatoimenpiteillä vältettäviin tautikustannuksiin vaikuttaa olennaisesti se, miten laajalle salmonella pääsee leviämään rehun mukana.

5 Vakuutukset

5.1 Kotieläintuottajan korvausmahdollisuudet "case salmonella"

Eläintautilain (441/2013) nojalla toimivaltainen viranomainen vastaa helposti leviävien ja vaarallisten eläintautien hävittämisestä. Jos taudin hävittäminen edellyttää eläimen lopetusta, viranomainen määrää eläimen lopetettavaksi ja maksaa omistajalle korvauksen lopetetun eläimen käyvästä arvosta. *Valvottavien eläintautien* kohdalla toimivaltainen viranomainen antaa määräyksiä taudin leviämisen estämiseksi, mutta toimija vastaa taudin hävittämisestä. Salmonella kuuluu valvottaviin eläintauteihin, jolloin viranomainen ei määrää eläimiä lopetettaviksi eikä myöskään maksa korvauksia eläimistä, jotka toimija on päättänyt lopettaa.

Meijerit, teurastamot ja munanpakkaamot tarjoavat tuottajilleen salmonellaryhmävakuutukseksi kutsuttua vakuutusta. Ryhmävakuutuksesta korvataan tilalle salmonellasta aiheutuneita kustannuksia saneeraussuunnitelman edellyttämässä laajuudessa enintään 6 kuukauden ajalta. Teurastamo-, meijeri- ja munapakkaamokohtaisesti on ryhmävakuutus sopimuksissa sovittu myös 6 kuukautta pidemmästä korvausajasta, kuten 9 tai 12 kuukautta. Eläimen kuolemasta ja lopettamisesta aiheutuvaa tuotannon (katetuoton) menetystä korvataan enintään 3 kuukauden ajalta. Vakuutusehdoissa voi olla yhtiökohtaisia eroja. Ryhmävakuutuksen suojeluohjeet eläintautien ennaltaehkäisyä koskien edellyttävät muun muassa rehujen hankkimista Eläinten terveys ETT ry:n ylläpitämältä positiivilistalta olevilta yrityksiltä. Mikäli kotieläintuottaja laiminlyö ennaltaehkäisyohjeita, on korvausta mahdollista vähentää. Salmonellaryhmävakuutukset eivät korvaa vahinkoa, joka korvataan valtion varoista. Mikäli rehunvalmistajan vastuuvakuutus ei riitä kattamaan vahingosta, kuten salmonellasaastuneesta rehusta aiheutuneita vahinkoja, korvataan ne tuottajalle ryhmävakuutuksesta.

Vakuutusyhtiöiden tarjoamiin maatilavakuutuksiin kytkettävät laajat tuotantoeläinvakuutukset antavat lisäturvaa eläintautien aiheuttamiin riskeihin. Vakuutukset kattavat esine-, keskeytys-, vastuu- ja oikeusturvan. Tilan tuotantoeläimet sisältyvät esine- tai lisäturvavakuutuksiin. Vakuutukset antavat turvaa esimerkiksi tulipalosta, salama- tai sähköiskusta, varkaudesta, vahingonteosta ja sairaudesta tai tapaturmasta johtuvan tuotantoeläimen kuoleman tai hätäteurastuksen varalta. Turkiseläinten kuulumisessa vakuutuksen piiriin on eroja eri vakuutusyhtiöiden välillä kuten katetuoton menetyksen korvattavuudessa. Tuotantoeläimille on tarjolla myös yksilöllisiä eläinvakuutuksia erikseen yksilöidyille eläimille tai eläinryhmille. Vakuutuksen eivät korvaa "rehulain tarkoittamasta rehuvalmisteesta", salmonellasta tai sen torjunnasta tai julkisista varoista esimerkiksi eläintautilain perusteella korvattavaa vahinkoa.

Vakuutusyhtiöiden tarjoamilla vastuuvakuutuksilla korvataan toiselle henkilölle aiheutuneita henkilö- ja esinevahinkoja. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK on vakuuttanut omat jäsenensä ryhmävakuutuksella. MTK:n tuotevastuuvakuutus kattaa toiselle henkilölle luovutetun tuotteen virheellisyydestä aiheutuneita henkilö- tai esinevahinkoja. Vakuutus korvaa myös esimerkiksi tuotteen markkinoilta vetämistarpeesta syntyneitä kuluja. Vakuutus ei koske sellaisia eläintauteja, joita korvataan valtion varoin tai tauteja, joista on olemassa ryhmävakuutus. Kuten tilakohtaisista tuotantoeläinvakuutuksista, myöskään MTK:n ryhmätuotevastuuvakuutuksesta ei

korvata salmonellasta aiheutuvia vahinkoja tai vahinkoa, josta vakuutettu on rehulain perusteella korvausvastuussa. Itse tuotetun ja toiselle myydyn heinän, rehuviljan tai säilörehun virheellisyys kuuluu kuitenkin vakuutuksen piiriin.

5.2 Rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenalan toimijoiden vakuutukset

Kaupallisten toimijoiden, kuten rehu- ja lannoitevalmisteen valmistajien sekä siemenpakkaamon on mahdollisuus vakuuttaa toimintansa vastuuvakuutuksin, joilla katetaan vakuutuksenottajan vahingonkorvausriskiä. Eri toimialoille ei yleensä ole omia vakuutuksia, vaan perusvakuutuksilla katetaan sekä rehuista, lannoitevalmisteista että siemenistä aiheutuvia riskejä.

Vastuuvakuutus voi koskea toimintaa tai tuotetta (toiminnan vastuuvakuutus ja tuotevastuuvakuutus). Tämän lisäksi vakuutuksia on saatavilla takaisinvetoa (tai tuotetta) varten. Tarjolla on myös erilaisia lisäturvavakuutuksia, joilla voidaan vakuuttaa muun muassa niin sanottuja puhtaita taloudellisia vahinkoja tai ottaa lisäturvaa tuotevastuuvakuutukselle (laajennettu tuotevastuuvakuutus, extended product liability).

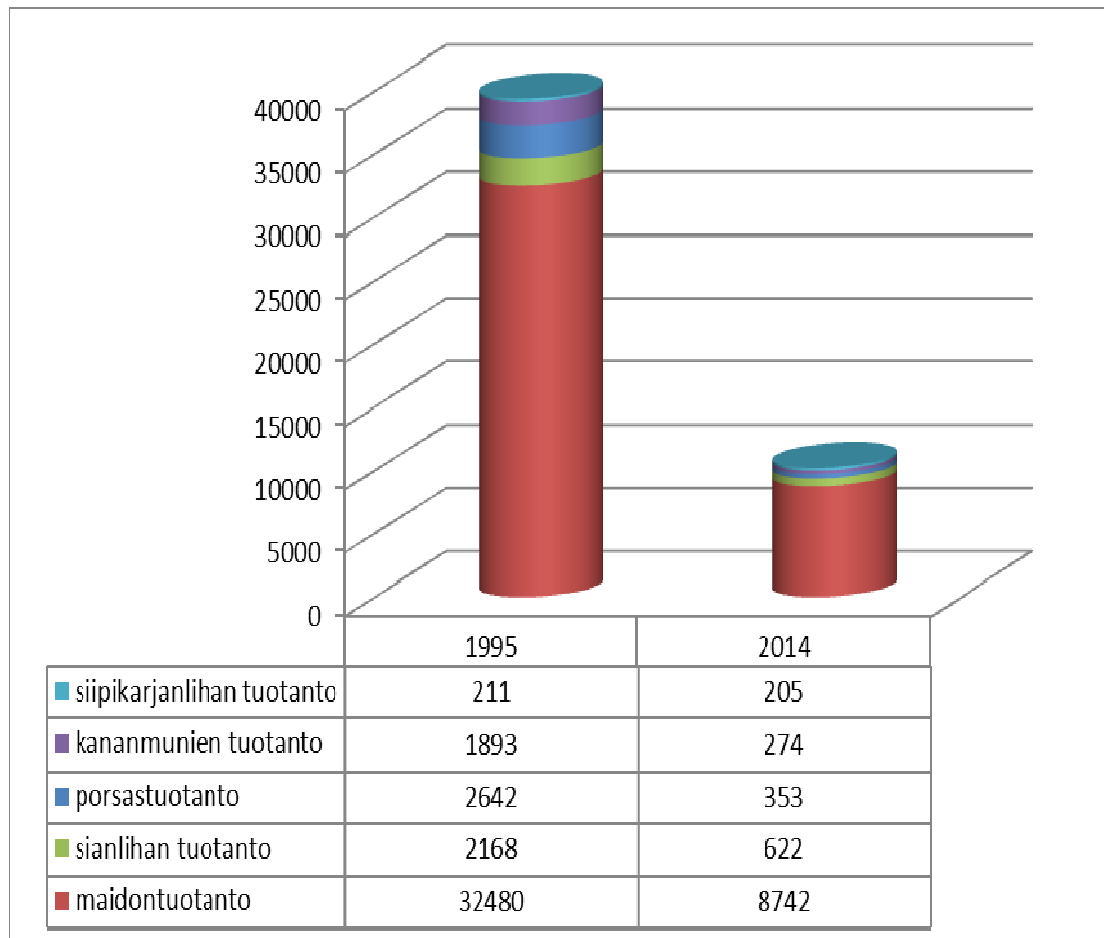
Toiminnan vastuuvakuutuksesta ja tuotevastuuvakuutuksesta korvataan kolmannelle osapuolelle aiheutuvia henkilö- ja esinevahinkoja sekä näistä välittömästi seuraavaa taloudellista menetystä. Vastuuvakuutuksesta korvataan myös välittömästi uhkaavan vahingon torjumisesta aiheutuvia pelastamis- ja vahingontorjuntakustannuksia. Puhdasta taloudellista vahinkoa, kuten markkinoiden menetystä, ei pääsääntöisesti korvata, kuten ei myöskään esimerkiksi vielä omassa varastossa olevia virheellisiä tuotteita. Takaisinvetovakuutus kattaa yrityksen välttämättömiä omia kustannuksia, joita syntyy tilanteessa, jossa virheellinen tuote on välittömästi vedettävä pois markkinoilta. Laajennettu tuotevastuuvakuutus kattaa kustannuksia, joita syntyy lopputuotteen pilaantumisesta tai rikkoutumisesta tilanteessa, missä siihen on yhdistetty toista tuotetta. Vahinko on tällöin yleensä taloudellista, eikä tuote vielä välttämättä ole ehtinyt aiheuttaa vahinkoa.

Vakuutuksenantajan ei ole pakko myöntää vapaaehtoista vakuutusta. Vakuutuksenantajat harkitsevat tapauskohtaisesti myönnetäänkö vakuutus ja minkälaisin ehdoin. Rehut, lannoitevalmisteet ja siemenet ovat moneen muuhun tuotteeseen verrattuna riskialttiita ja tästä johtuen niihin kohdistuvat vakuutukset ovat vakuutusyhtiöissä tarkan harkinnan alaisia. Hylkäysperusteena voi olla esimerkiksi liian suureksi arvioitu riski. Vastuuvakuutukset seuraavat oikeuskäytäntöä, lautakuntakäytäntöä ja vahingonkorvauslainsäädäntöä. Oikeuskäytännön muuttuessa, esimerkiksi vastuun ankaroituessa, voi vakuutusyhtiö pienentää omaa riskiään esimerkiksi omavastuuta tai vakuutusmaksua nostamalla. Haasteita edellä mainituilla sektoreilla lisää edelleen muun muassa toimijoiden heterogeenisyys, joka heijastuu jossain määrin vakuutusten hinnoitteluun. Edelleen pienenkin toimijan toiminnasta aiheutuva vahinko voi olla suuri. Toimialoille on tyypillistä myös ketjun monipolvisuus, jolloin vahingosta vastuussa oleva taho ei välttämättä ole itsestäänselvyys.

6 Toimintaympäristön muutos

6.1 Kotieläintilat

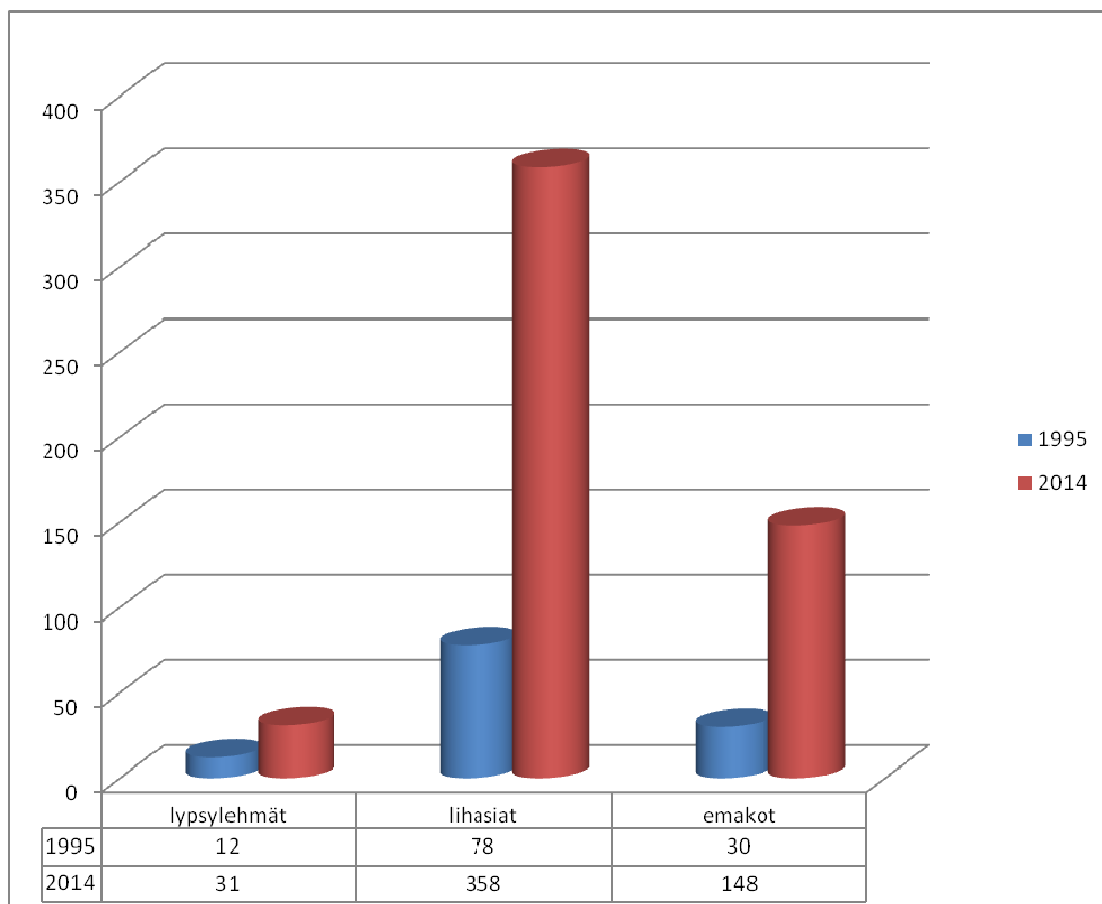
Suomessa kotieläintilojen rakennemuutos on ollut kahden viime vuosikymmenen aikana nopea. Suomen liittyessä Euroopan unioniin vuonna 1995 Suomessa oli noin 100 000 aktiivimaatilaa, mutta vuonna 2014 enää noin 53 000. Kotieläintilojen määrä on vähentynyt huomattavasti (Kuvio 1).

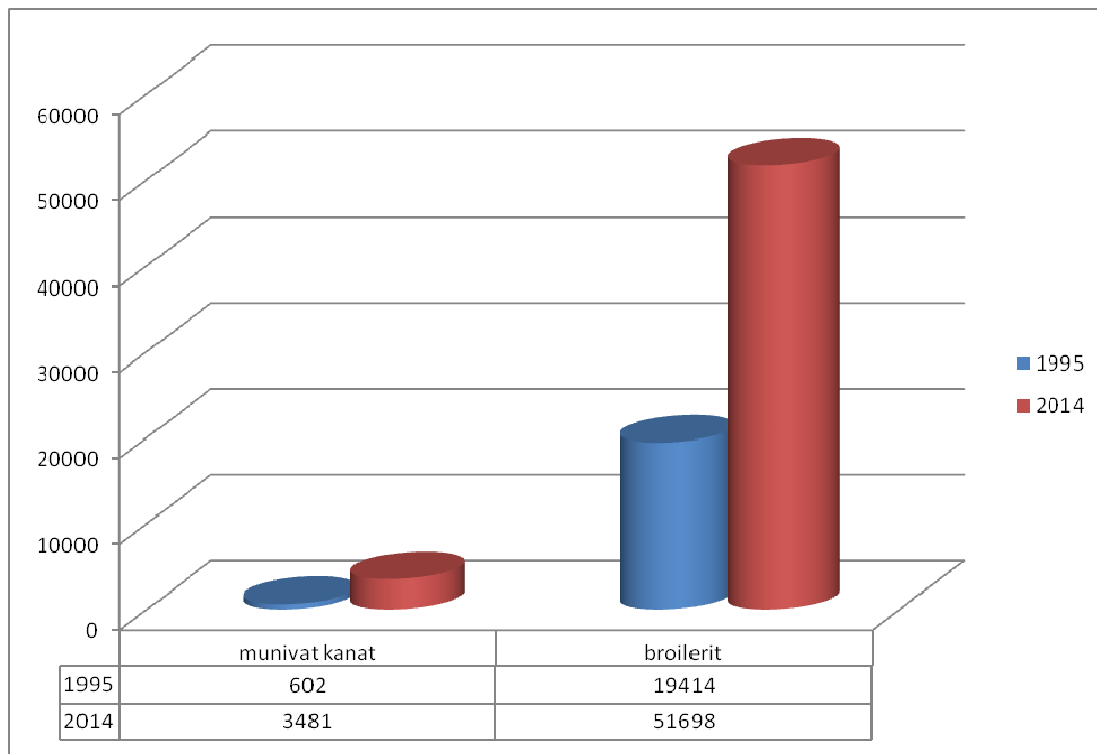
Kuvio 1 Eläintilojen lukumäärä tuotantosuunnittain vuosina 1995 ja 2014. Lähde: Luonnonvarakeskus.

Kotieläimistä lypsylehmien ja munivien kanojen kokonaismäärässä on tapahtunut merkittävää vähenemistä aikajaksolla 1995–2014 tarkasteltuna. Lihaskojen kokonaismäärä on laskenut viime vuosina, mutta lypsylehmistä ja munivista kanoista poiketen vuonna 2014 lihasikoja oli hieman enemmän kuin vuonna 1995. Emakoiden kokonaismäärä on vaihdellut, mutta muutaman viime vuoden ajan ollut alhaisempi kuin vuonna 1995. Merkittävin muutos kaikkien edellä mainittujen tuotantosuuntien osalta on kuitenkin tapahtunut keskimääräisessä eläinmäärässä (Kuviot 2 ja 3).

Vuonna 2013 Suomessa oli ensimmäistä kertaa tiloja, joilla lehmiä oli yli 500 ja vuonna 2014 tiloja, joilla oli yli 3 000 emakkoa. Yli 4 000 eläimen lihasikatiloihin ja yli 100 000 eläimen munintakanatiloihin on ollut jo useamman vuoden ajan. Tilojen lukumäärän vähenemisen ja tilakoon kasvun lisäksi rakennemuutosta on tapahtunut myös tilojen erikoistumisen johdosta. Lypsykarjatilojen teuraseläinkasvatuksesta on siirrytty vasikoiden kolmivaihekasvatukseen ja uutta eläinainesta kasvatetaan yhä yleisemmin oman tilan ulkopuolella. Sikapuolella emakkorenkaat (ydin- ja satelliittisikaloineen) ja välikasvatussikalat ovat yleistyneet. Sekä sika- että siipikarjapuolella sopimustuotanto on yleistä ja esimerkiksi broilerinkasvatuksessa ainut tuotantomuoto. Siipikarjapuolella tuotantoa myös keskitetään enenevässä määrin lähelle jalostuslaitoksia.

Kuvio 2 Lypsylehmä-, lihasika- ja porsastuotantotilojen keskimääräinen eläinmäärä vuosina 1995 ja 2014. Lähde: Luonnonvarakeskus.

Kuvio 3 Kana- ja broilertilojen keskimääräinen eläinmäärä vuosina 1995 ja 2014. Lähde: Luonnonvarakeskus.

Tuotantoa organisoidaan aiempaa enemmän yhteistyössä muiden tuottajien kanssa. Rehuseoksia valmistetaan enenevässä määrin muun muassa maatilayhtymissä ja myös muille kuin tilan/ yhtiön omille eläimille. Maatiloilla tapahtuvaa rehun valmistusta ei enää erikseen Evirassa tilastoida. Eviran arvion mukaan rehua markkinoille saattavia maatiloja on joitakin kymmeniä. Vuonna 2013 maatiloja oli 53 kappaletta. Komponenttiruokintaan siirtymisen myötä rehuraaka-aineiden suoratuonti tiloille on kasvanut. Koska rehuraaka-aineita ei tällöin pääsääntöisesti kuumenneta, rehuvälitteisten tautien riski kasvaa.

6.2 Kasvintuotantotilat

Vuonna 2014 kasvinviljelytiloja oli noin 38 700 kappaletta ja vastaavasti vuonna 1995 noin 37 300 kappaletta. Kasvintuotantotilojen osuus kaikista tiloista on lisääntynyt ja vastaavasti kotieläintilojen osuus on vähentynyt. Viljanviljely oli yleisin tuotantosuunta vuonna 2014 (36 % tiloista).

Vuonna 1995 tukea saaneiden tilojen keskipinta-ala oli 22,8 hehtaaria ja vuonna 2014 40,7 hehtaaria. Tilojen keskipinta-ala kasvaa pienimpien tilojen määrän vähenemisen ja suurimpien tilojen lisääntymisen seurauksena. Vaikka tilojen lukumäärä vähenee, niin käytössä olevan maatalousmaan määrä on lisääntynyt; vuonna 2014 oli 2,27 miljoonaa hehtaaria ja vastaavasti vuonna 1995 käytössä oleva maatalousmaa oli 2,12 miljoonaa hehtaaria. Peltojen vuokraus on nykyään yleistä, joten maataloista 60 prosentilla on vuokratiloja. Noin 30 prosenttia tiloista harjoittaa maa- ja puutarhatalouden lisäksi muuta yritystoimintaa. Monialaisten tilojen lukumäärä oli vuonna 2013 yhteensä 16 802 kappaletta.

Maa- ja puutarhatalouden tuotot olivat noin 5,9 mrd. euroa vuonna 2014 (ennuste), vuonna 2013 tuotot olivat 6,1 mrd. euroa ja vastaavasti vuonna 2003 noin 5,0 mrd. euroa. Kokonaispääoman tuotto prosentti oli vuonna 2014 noin -2,9 ja vastaavasti vuonna 2003 noin -4,9 prosenttia.

Liikevaihto maa- ja puutarhataloudessa on muuttunut vuoden 1994 kokonaistuotosta 134 700 vuoden 2014 kokonaistuottoon 157 200 euroon (vuoden 2013 hinnoin laskettuna).

Sekä kotieläin- että kasvintuotantotilojen keskikoko jatkaa kasvuaan pienimpien tilojen määrän vähenemisen ja suurimpien tilojen lisääntymisen seurauksena. Viime vuosien rakennekehityksessä keskeisintä onkin ollut pyrkimys tilakoon kasvattamiseen, siten suurten tilojen määrän odotetaan edelleen lisääntyvän nopeasti.

6.3 Kaupalliset toimijat

6.3.1 Rehun tuotanto

Kotimaisia rehuseoksia valmistettiin vuonna 1995 Kasvintuotannon Tarkastuskeskuksen (KTTK, nykyinen Elintarviketurvallisuusvirasto Evira) tilaston mukaan yhteensä 1209,9 miljoonaa kiloa. Kolmen suurimman valmistajan osuus oli tuolloin 90 prosenttia (Suomen Rehu 50,7 prosenttia, Rehuraisio 34,2 prosenttia ja Alko [nykyisin Altia] 5,0 prosenttia). Kokonaisvalmistusmäärä on pysynyt viime vuosina samansuuruisena ja vuonna 2014 määrä oli 1392,0 miljoonaa kiloa. Vuonna 2014 kolme suurinta (osuus yhteensä 77 %) rehuseosten valmistajaa olivat Hankkija (entinen Suomen Rehu), Raisioagro (entinen Rehuraisio) ja A-rehu. Hankkija on kasvattanut valmistusosuuttaan ja vastaavasti Raisioagron valmistusosuus on pienentynyt.

Rehun valmistus on jakaantunut yhä useamman toimijan kesken ja uudet toimijat ovat entistä useammin tuottajaomisteisia. Eviran asiakasrekisterin mukaan 1.10.2015 elintarviketuotantoeläimille ja turkiseläimille rehua (lisäaineita, esiseoksia, rehuaineita, rehuseoksia ja erityisravinnoksi tarkoitettuja rehuja) valmistavia toimijoita sekä rahtisekoittajia oli yhteensä 361 kpl. Rehuseosten valmistajia näistä oli 83 kpl, rahtisekoittajia 15 kpl ja erityisravinnoksi tarkoitettujen rehujen valmistajia 1 kpl. Määrällisesti eniten eli 289 kpl oli rehuaineiden valmistajia. Rehun sisämarkkinakauppapuoja oli lokakuun 2015 alussa 104 kpl ja kolmasmaatuojia 23 kpl. Rehuseosten tuonti on vähäistä.

6.3.2 Lannoitevalmistetuotanto

Suomessa lannoitevalmistesektorin rakennemuutos on ollut 2000-luvulla nopeaa. Suomen liittyessä Euroopan Unioniin vuonna 1995 toimi Suomessa vain 53 lannoitevalmistesektorin toiminnanharjoittajaa, joista 32 valmisti lannoitevalmisteita ja 21 toi niitä maahan. Tällöin tuotettiin lähinnä epäorgaanisia lannoitteita ja maaparannusaineita. Vuonna 2014 Suomessa lannoitevalmistemarkkinoilla toimivia oli jo 514, joista 439 valmisti lannoitevalmisteita. Näistä toimijoista 187 valmistajan tuotanto vaati laitoshyväksyntää (orgaaniset lannoitevalmisteet) ja 13 valmistajaa toimi maatilalla.

Tuonti oli samana aikana kasvanut sisämarkkinatuonnissa 92 toiminnanharjoittajaan ja tuontia EU:n ulkopuolelta harjoitti 59 toiminnanharjoittajaa.

Suuria muutoksia lannoitevalmistesektorille aiheutti vuonna 2002 voimaan tullut sivutuotelainsäädäntö, joka säätelee erityisesti orgaanisia eläinperäisiä lannoitevalmistetta valmistavia biokaasu- ja kompostointilaitoksia sekä lannan käsittelylaitoksia. Sivutuoteasetus edellyttää elämistä saatavia sivutuotteita raaka-aineena käytäviltä biokaasu- ja kompostointilaitoksilta ja lantaa teknisesti käsitteleviltä laitoksilta laitoshyväksyntää. Kun vuonna 2007 oli 9 laitoshyväksynnän saanutta laitosta, oli niiden määrä vuoteen 2014 kasvanut 187 laitokseen. Mukana määrässä ovat myös lannoitevalmistelainsäädännön mukaan laitoshyväksyntää vaativat laitokset. Toinen suuri toimintaympäristön muutos tapahtui vuonna 2006, jolloin säädettiin lannoitevalmistelaki, joka koskee kansallisesti käytettäviä lannoitevalmistemaa-, puutarha ja metsätalouteen sekä maisemointiin ja viherrakentamiseen.

Biohajoavien jätteiden hyödyntämistä on noussut viime vuosina syntypaikkalajittelun ja laitospäiväisen käsittelyn lisääntymisen myötä. Biojätteet ja jätevesilietteet kompostoidaan usein laitoksissa ja niiden käsittelyssä ollaan siirtymässä yhä enemmän biokaasulaitoksiin. Usein biokaasulaitosten kapasiteetti vaihtelee kuntakohtaisesta mädätyslaitoksesta (2000–4000 t/ vuosi) yli 120 000 tonnia vuodessa käsitteleviin mädätyslaitoksiin. Kompostointilaitosten kapasiteetti taas vaihtelee pienistä kunta-kohtaisista (1000–2000 t/ vuosi) kompostointilaitoksista yli 55 000 tonnia vuodessa käsitteleviin kompostointilaitoksiin.

Suomessa lannoitevalmistekauppaa varsinkin maataloudessa käydään pääasiassa keskusliikkeiden välityksellä, mutta loppukäyttäjille tapahtuvien suorien lähetysten ja verkkokaupan osuus on kasvamassa. Ammattikäyttöön tarkoitettujen epäorgaanisten lannoitteiden tuonti kolmansista maista ja EU:n sisämarkkinoilta omaan käyttöön on myös lisääntymässä. Useat orgaaniset lannoitevalmistemateriaalit markkinoidaan pääsääntöisesti suoraan valmistuspaikalta loppukäyttäjille maa- ja puutarhatalouteen sekä maisemointiin ja viherrakentamiseen.

Suurin osa maa- ja puutarha- ja metsätaloudessa ja maisemoinnissa käytettävistä epäorgaanisista lannoitteista valmistetaan Suomessa, vaikkakin tuonti sisämarkkinoilta ja EU:n ulkopuolelta on lisääntynyt. Kalkitusaineet tuotetaan pääasiassa Suomessa, joskin pieniä määriä tuodaan Virosta ja Ruotsista. Orgaaniset maaparasaineet valmistetaan ja käytetään pääsääntöisesti Suomessa. Kasvualustat valmistetaan pääasiassa Suomessa, tosin pieniä määriä tuodaan Virosta ja Ruotsista.

Muita lannoitevalmistemateriaaleja markkinoille saattavien toiminnanharjoittajien ja niiden valmistamien lannoitevalmistemateriaalien tuotevalikoima ja laitosten taso on erittäin laaja ja heterogeeninen. Muita lannoitevalmistemateriaaleja valmistavat, maahantuovat ja markkinoivat niin suuret kansainvälisillä markkinoilla toimivat yritykset kuin pienet paikalliset toiminnanharjoittajat esimerkiksi maatalouselinkeinon ohella.

Lannoitevalmistesektorilla on otettava huomioon lisäksi se, että lannoitevalmistemateriaalien kaupallinen arvo vaihtelee. Lannoitevalmistemateriaalien arvo voi olla jopa negatiivinen, kun kyseessä on esimerkiksi teollisen prosessin tai jätteenkäsittelyn sivutuote, jolloin markkinoille saattamisen motiivina on tarve välttää suuremmat esimerkiksi jätteenä kaatopaikalle tai polttoon tapahtuvat ”loppusijoittamisen” kustannukset.

6.3.3 Siementuotanto

Siemen on elävää ainesta, jolla on tietty geneettiseen taustaansa – lajikkeeseen - pohjautuva potentiaali tuottaa satoa ja selviytyä erilaisissa olosuhteissa. Tuotantotarvikkeena siemen rinnastuu huonosti suoraan rehuihin tai lannoitevalmisteisiin. Siemenkaupan kokonaismäärä Suomessa on noin 80 miljoonaa euroa, josta viljojen osuus on 40 miljoonaa, muiden peltokasvien 14 miljoonaa, perunan 16 miljoonaa ja puutarhakasvien, sisältäen harrastelijakäytön, 10 miljoonaa.

Siemensektori ei muodosta yhtenäistä toimialaa, vaan käsittää hyvin erilaisia sektoreita: viljakasvit, peruna, puutarha, joista jokaisessa taustalla vaikuttavat lajikkeiden omistajat, sillä siemenkaupassa keskeinen asia on lajikkeen ominaisuudet. Suhteessa vastuun kohdentumiseen, sen määrään ja aktualisoituneen riskin vaikutuksiin yrityksen toimintaedellytyksiin vaihtelu on suurta.

Maatalouskasvien siemenet

Viljakasvien siementen käyttö on vuosittain 250 – 350 miljoonaa kg, josta alle 30 %, n. 70 miljoonaa kg, on sertifioitua muun ollessa tilalla itse tuotettua siementä (TOS-siemen). Tärkeimpinä syinä sertifioidun siemenen hankkimiseen viljelijät mainitsevat uuden lajikkeen ja siemenen hukkakaurattomuuden.

Viljakasvien siemenistä tuodaan n. 1 %, joka on lisäystarkoituksiin käytettävää kantasiementä sekä hybridilajikkeiden kylvösiementä. Viljojen ja nurmikasvien kylvösiemenen kasvattavat noin 1 100 maatilaa, jotka ovat sopimussuhteessa pakkaamoon. Viljakasvien siementen pakkaamoja on noin 100, joista lähes 90 toimii maatalan yhteydessä (Peltosiemen -ketju ja Tilasiemen -ketju). Maatilapakkaamojen osuus sertifioidusta vilja- ja nurmikasvien siemenistä on n. 2/3. Suurin pakkaamoyritys ja vähittäismyyjä on Hankkija, kun taas K-ryhmä markkinoi maatilapakkaamoiden tuotteita. Viljansiemenen kunnostusta asiakkaille (rahtikunnostus) tarjoaa muutama yritys, joiden koko vastaa maatilapakkaamojen kokoa.

Siemenkaupan volyymi ei ole juurikaan muuttunut EU-jäsenyyden aikana, vaikka näiden kasvien kokonaisala – siemenen kysyntäpohja – on jonkin verran kasvanut ja kylvömäärät (kg/ha) hieman nousseet (mm. tuhannen jyvän painon kasvun myötä). Pakkaamojen kokojakauma on pysynyt samanlaisena. Uusia pakkaamoyrityksiä on tullut vähän, uusia lajikkeita puolestaan runsaasti. Tuonti on ollut pääasiassa lisäykseen käytettävää kantasiementä. Ulkomaisten hybridilajikkeiden kysyntä on viime vuosina lisännyt tuontia. Tavanomaisen kylvösiemenen tuontia rajoittaa rahtikustannus ja riski hukkakaurasta.

Siemenperuna

Siemenperuna kasvatetaan valtaosin Suomessa maataloilla, jotka ovat sopimussuhteessa pakkaamoon. Siemenperunaa tuodaan lähinnä lisäystarkoituksiin. Luvan saaneita siemenperunapakkaamoja on 31. Suurin alan yritys on Suomen siemenperunakeskus, kun taas muut ovat maatalan yhteydessä toimivia pakkaamoja. Suuri siemenperunoita markkinoiva yritys on HZPC Kantaperuna Oy, mutta se ei harjoita pakkaustoimintaa.

Sertifioidun siemenperunan kotimainen kysyntä ei ole juuri muuttunut. Kaikkiaan perunan viljelyala on pienentynyt, mutta sertifioidun siemenen osuus on puolestaan kasvanut. Sertifioitu siemenperuna on myös vientituote. Siemenperuna-alalle on ilmaantunut uusia yrityksiä. Asiakkaiden – perunanviljelytilojen – keskikoko on kasvanut ja tilat ovat yhä enemmän erikoistuneita tiettyyn segmenttiin: (varhais-, teollisuus-, tärkkelys- ja ruokaperunatuotantoon). Tilojen oma tuonti on kasvanut ja kasvaa edelleen. Siemenperuna-alan yritysten kokojakauma on laaja maatilapakkaimosta osakeyhtiöihin. Osa yrityksistä on siirtynyt ulkomaiseen omistukseen. Aktiivista markkinointia Suomeen ulkomailta käsin harjoittaa muutama ruotsalainen ja tanskalainen yritys. Uusia Suomessa viljelyyn soveltuvia perunalajikkeita on tullut runsaasti, mikä osaksi selittää tuonnin kasvua.

Vihanniskasvien siemenet

Jokseenkin kaikki avomaalla ja kasvihuoneissa käytettävät siemenet tuodaan ulkomailta. Ammattiviljelyyn tarkoitettujen siementen tuotanto on muutama puutarhasektorin tarvikkeisiin erikoistunut yritys, joiden myynnistä siementen osuus vaihtelee. Osalla yrityksistä on pakkaustoimintaa, mutta valtaosa vihannes- ja koristekasvien siemenistä tulee lähtömaassa tarkastettuina suljetuissa pakkauksissa, jotka myydään avaamattomina viljelijöille.

Vihanniskasvien siemeniä ammattikäyttöön tuo ja markkinoi alle kymmenen yritystä, joille siemenet ovat yksi tuoteryhmä. Yritysten koko ja siementen osuus liikevaihdosta vaihtelee. Alalle ei ole tullut uusia yrityksiä, mutta muutama on lopettanut tai luopunut siementuonnista. Ammattiviljelyssä siementen kokonaiskysyntä ei ole juuri muuttunut, mutta tuotantoyksiköiden – tilojen – koko on kasvanut samoin kuin niiden oma tuonti. Vihanniskasvien siemenet on helppoa hankkia tilan omaan käyttöön ulkomailta. Tarjontaa on verkossa runsaasti ja rahtikustannusten osuus hankinnan hinnasta on pieni.

7 Asiantuntijakuulemiset

Työryhmässä on ollut kuultavana asiantuntijoina rehujen osalta kehityspäällikkö Stina Hakulin / Hankkija Oy, tuotantojohtaja Erkkä Hellsten / Raisioagro Oy, toimitusjohtaja Thomas Fagerholm / Rehux Oy, toimitusjohtaja Ari Pinomäki / AP-Mylly Oy, siemeniin liittyen toimitusjohtaja Antti Hintikka / HZPC Kantaperuna Oy, eläintauteihin liittyen asiantuntijaeläinlääkäri Olli Ruoho / Eläintautien torjuntayhdistys ETT (nykyinen Eläinten Terveys ETT), elintarviketeollisuuden osalta edunvalvontajohtaja Riitta Brandt / Valio Oy, lannoitteista ylitarkastaja Titta Suoniitty / Elintarviketurvallisuusvirasto ja tutkimuksen osalta professori Jarkko Niemi/ Luonnonvarakeskus.

Siemenalan asiantuntijaa lukuun ottamatta asiantuntijat eivät kuulemisten yhteydessä suoraan esittäneet ankaran vastuun poistamista. Poistamisen pelättiin jopa johtavan siihen, että tuotteita valmistavien toiminnanharjoittajien asennoituminen laatuvaatimuksiin muuttuisi huonommaksi. Lainsäädäntöä Suomessa pidettiin tiukempana kuin muualla, paitsi Ruotsissa, jossa myös valtio voi osallistua korvauksiin vahingon aiheuttajasta riippumatta. Yleisesti ongelmana pidettiin sitä, että vaikka tuotteen valmistajan puolesta kaikki mahdollinen on tehty, on riski korvauksista kuitenkin olemassa. Isoista tuote-eristä vahingonkorvausriskin poistamista pidettiin käytännössä mahdottomana jo volyymin johtuen. Tästä syystä myös nykyisen lainsäädännön mukaista vastuusta vapautumista pidettiin hankalana, koska käytännössä on osoittautunut lähes mahdottomaksi osoittaa, etenkin jälkepäin, että tuotteessa ei ole ollut mitään virhettä.

Tärkeänä pidettiin, että vahinkoihin varaudutaan. Osa asiantuntijoista piti ankaraa vastuuta koskevaa lainsäädäntöä hyvänä asiana etenkin loppukäyttäjien oikeusturvan kannalta sekä myös kilpailuvalttina, koska nykyisen lainsäädännön avulla on pystytty turvaamaan kattavat riskinhallintatoimenpiteet vahinkotilanteissa. Toisaalta ankaran vastuun esitettiin myös vääristävän kilpailua erityisesti siemenalalla. Ongelmallista on, että nykyisin kustannukset esimerkiksi saastuneista tuontieristä jäävät suomalaisille. Tämän nähtiin asettavan kotimaiset toimijat eriarvoiseen asemaan samalla kun alan kotimainen tuotanto kärsii ja korvautuu suoramyynnillä ulkomailta. Samalla nykyisen järjestelmän heikkoutena pidettiin sitä, että se ei tarjoa loppukäyttäjälle suojaa ulkomaista tuottajaa kohtaan.

Ankaran vastuun mahdollisen poistamisen katsottiin lisäävän riskitekijöitä esimerkiksi salmonellan suhteen ja heikentävän loppukäyttäjän mahdollisuuksia saada korvauksia vahingoista, jotka tällöin jäisivät lopulta elinkeinon itsensä maksettavaksi. Tämän myötä syntyisi ETT:n mukaan lisäkustannuksia ja painetta vakuutusten hinnoitteluun, joka aiheuttaisi lisää kustannuksia tuottajille ja samalla heikentäisi myös vakuutus- turvaa. Toisaalta tuotteita valmistavien toiminnanharjoittajien asema voisi parantua, jos he pystyisivät välttämään vastuun osoittamalla menetelleensä huolellisesti. Tämä helpottaisi etenkin pienten toiminnanharjoittajien tilannetta nykyiseen verrattuna.

Lähtökohtaisesti asiantuntijat katsoivat, etteivät nykyiset ankarat vastuun säännökset ole yksiselitteisiä. Erityisesti esille nousi säännösten selkeyttämisen osalta ostaja/käyttäjä -käsitteen selkeyttäminen, koska erityisesti rehupuolella on ollut epäselvää onko suojelutarve laajentunut koskemaan myös rehun tuottajien tai tuottajien ja jälleenmyyjien välisiä sopimussuhteita. Lisäksi toivottiin korvausvastuun ulottuvuuden määrittämistä ja rajoittamista.

8 Työryhmässä esitetyt näkemykset

8.1 Jäsenten näkemyksiä

Työryhmä keskusteli vaihtoehtoista, joihin tulisi ottaa kantaa vahingonkorvaussäännöstä muotoiltaessa. Kaikki työryhmän jäsenet katsoivat, että säännöksen muutos tai selkeyttäminen olisi tarpeen. Ankaran vastuun poistamista ensisijaisena vaihtoehtona kaikista käsiteltävistä laeista kannatti ainoastaan Elintarviketurvallisuusvirasto (Evira). Siemenkauppalaista säännöksen poistamista kannatti Siemenkauppiaitten yhdistys. Vesilaitosyhdistys (VVY) kannatti vastuusta vapautumisperusteiden kohtuullistamista siten, että huolellisesti toimittaessa vastuuta ei synny. Muut työryhmän jäsenet olivat ankaran vastuun säilyttämisen kannalla. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton (MTK) esityksen mukaan vahingonkäräjän asemaa ei saisi heikentää lainkaan. Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC) yhtyi MTK:n kanssa.

Siemenkauppiaitten yhdistys ja VVY kannattivat *ostaja*-käsitteen muuttamista *loppukäyttäjäksi* ja MTK piti sitä mahdollisena. Evira esitti käsitteen muuttamista *käyttäjäksi*, jotta elinkeinonharjoittajien (ml. varastot ja kuljetusliikkeet) väliset suhteet tulisivat paremmin katetuksi. Elintarviketeollisuusliitto (ETL) oli *ostaja*-käsitteen säilyttämisen kannalla, jolloin korvausvastuu ulottuisi myös kaupallisten valmistajien, valmistuttajien ja tuojien välisiin suhteisiin.

Korvausvastuun nykyistä tarkempaa määrittelyä kannattivat ETL, Siemenkauppiaitten yhdistys, VVY, FK sekä Evira.

Kaikki jäsenet kannattivat korvausvastuun rajaamista lukuun ottamatta MTK:ta, joka vastusti vastuun rajaamista millään tavoin, sekä oikeusministeriötä ja valtiovarainministeriötä, jotka eivät kannattaneet välittömien ja välillisten vahinkojen erottelua ja siihen perustuvaa vastuun rajausta eikä liikevaihtoon sidottua rajausta. ETL esitti valtion osallistumista korvausten maksamiseen rehulain osalta. Vastuusta vapautumisen helpottamista kannattivat Siemenkauppiaitten yhdistys, VVY, FK ja Evira.

Työryhmässä keskusteltiin vaihtoehtoisista ratkaisuista, kuten alan yhteisistä vakiosopimusehdoista, vakuutusten nykyistä paremmasta hyödyntämisestä ja rahastojen perustamisesta. Mikään esitetyistä vaihtoehtoista ei saanut suurempaa kannatusta, ja ne kaikki nähtiin osaltaan ongelmallisiksi. Kilpailulainsäädäntö saattaisi synnyttää ongelmia vakiosopimusten soveltamisen kanssa ja näitä pyritään nykyisin tästä syystä välttämään. Koko järjestelmän jättäminen vakuutusten myötä kannettavaksi voisi nostaa vakuutustuotteiden hintoja ja tehdä vakuutusten myöntämisestä kannattamattomaa. Lisäksi kaikilla toimijoilla ei välttämättä olisi mahdollista saada vakuutusta toiminnalleen. Rahastot olivat ongelmallisia suureksi nousevien osakkuusmaksujen takia. Lisäksi vahinkojen kokoluokka on erityisesti rehualalla sellainen, että yksi vahinko saattaisi kuluttaa rahastoon kerätyt varat, eikä niitä riittäisi uusien vahinkojen korvaamiseksi. Välimiesmenettelyn tai lautakunnan muodostaminen ei saanut myöskään kannatusta. Niiden ongelmaksi nähtiin menettelyn kalleus ja ratkaisujen suosituksuuteisuus.

Siemenkauppiaiden yhdistyksen mielestä, kun molemmat osapuolet voivat vaikuttaa riskin aktualisoitumiseen ja vahingon määrään, kuten asia on siemenalalla, molemmilla osapuolilla tulisi olla kannuste huolellisuuteen ja vastuuperusteen tulisi olla tuotamusvastuu. Sektorilakeihin olisi mahdollista sisällyttää säännös, jolla rajoitetaan mahdollisuutta sopia kauppalaan virhevastuusäännöksistä poikkeavasti. Lisäksi niissä voitaisiin säätää käyttäjälle oikeus vaatia korvausta suoraan tuojalta, pakkaajalta, valmistajalta. Tällainen vastaava säännös on tuotevastuulaissa. Ekskulpaatiomahdollisuuden sisältävä ankaran vastuun säännös ei toimi siementen tuonnissa oletetulla tavalla. Siemenerän puhtauden, itävyyden ja osan taudeista maahantuojaa voi selvittää, mutta alkuperäisten lajikeominaisuuksien ja tiettyjen tautien todentaminen on maahantuojalle käytännössä mahdotonta. Lisäksi pitkä aika toimittamisesta viljelijän reklamaatioon saa aikaan, että ekskulpaatioon tarvittavaa näyttöä siemenerän virheettömyydestä ei ole enää saatavissa.

8.2 Tarkemmat vaihtoehdot

Työryhmä käsitteli tarkemmin kolmea ehdotusta vahingonkorvausvastuun rajaamiseksi

1. *Sovittelumalli*

Sovittelumallin mukaan vastuuta voidaan sovittaa kohtuuperusteisesti vahingonkorvauslain sovittelusäännöksiä noudattaen. Sovittelu mahdollistaa säännöksen soveltumisen joustavasti erikokoisiin toimijoihin.

2. *Vastuun rajaaminen liiketoiminnan kokoon suhteutettuna*

Ankaran vastuun nojalla maksettavan korvauksen yläraja määriteltäisiin prosentiosuudeksi korvausvelvollisen liikevaihdosta. Muilta osin vahingonkäräjän tulisi perustaa vaateensa kauppalaan tai vahingonkorvauslakiin.

3. *Vastuun rajaaminen välittömiin vahinkoihin*

Vain välitön tai muuten laissa yksilöity vahinko tulisi korvattavaksi ankaran vastuun mukaan. Muun vahingon osalta vahingonkäräjän tulisi perustaa vaateensa kauppalaan tai vahingonkorvauslakiin.

Lisäksi työryhmässä keskusteltiin siitä, kuka on oikeutettu korvaukseen ankaran vastuun säännöksen nojalla.

- a) Korvaukseen olisi oikeutettu vain ns. *loppukäyttäjä*, eli se joka ruokkii rehulla eläimiä, tai käyttää siementä tai lannoitetta maatilallaan. Korvausvelvollinen tai muu vahinkoa kärsinyt valmistaja, valmistuttaja tai tuojaa perustaisi korvausvaateensa kauppalaan vahingonkorvaussäännöksiin.
- b) Korvaukseen ankaran vastuun nojalla olisi myös muu toimija kuin em. loppukäyttäjä. Tällöin esimerkiksi korvausvelvollinen rehutehdas tai lannoitevalmistaja voisi perustaa oman regressivaateensa ankaraan vastuuseen. Vahingonkäräjältä käytettäisiin pykälässä nimitystä *ostaja* tai *käyttäjä*.

Työryhmä keskusteli myös säännöksen pakottavuutta. Korvaussäännöksen pakottavuutta ei ole kirjattu voimassaolevaan lakiin, vaikka se on pääteltävissä säännöksen tarkoituksesta. Säännökseen esitettiin lisäystä, jonka mukaan korvausvelvollisuudesta ei voisi etukätein sopimuksin sopia vahingonkäräjän vahingoksi.

8.2.1 Vahingonkorvauksen sovittelusta yleisesti

Täysi korvaus on vahingonkorvausoikeudessa aina pääsääntö. Vahingonkorvausoikeudessa korvauksen määrään puuttuminen sen takia, että siitä aiheutuisi korvausvelvolliselle ongelmia, on aina poikkeuksellista. Kohtuullistamista tai sovittelua käytetään vain harvoissa tilanteissa.

Kohtuusperusteinen sovittelu on vahingonkorvauslainsäädännössä varsin tavallinen käytäntö, ja siitä on säännöksiä sekä vahingonkorvauslaissa että kauppalaissa. Lisäksi sopimuksen kohtuullistaminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi varallisuusoi-keudellisista oikeustoimista annetun lain (229/1929, oikeustoimilaki) nojalla.

Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentissa on korvauksen sovitteluun oikeut-tava yleissäännös. Korvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan *kohtuuttoman raskaaksi* ottaen huomioon olosuhteet. Jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, on tuomittava täysi korvaus, ellei ole erityistä syytä alentaa korvausta. Säännöksen mukaan ratkaisevana tekijänä on osapuolten *varallisuusolot*. Sovitte-luun ei kuitenkaan ryhdytä automaattisesti silloin, kun vahingonkärtsijä on vahingon-aiheuttajaa varakkaampi. Varallisuusolot toimivat lähtökohtana sovittelun käynnistä-miselle. Lain 6 luvun 1 §:ssä on myös säännös sovittelusta. Tällöin *vahingonkärtsijän myötävaikutus* tai *muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka* on ollut myös vahingon syynä. Vahingonkorvauslaki koskee sopimuksenulkoista vastuuta, eikä lähtökohtaisesti sovellu sopimussuhteessa tapahtuviin vahinkoihin eikä ankaran vastuun alaisiin vahinkoihin ilman erillistä säännöstä.

Sovittelun perusteena on tilanteen kokonaisarvio, jossa huomioidaan muun muassa vahingon syy ja laajuus sekä korvausvelvollisen ja vahingonkärtsijän taloudellinen asema. Korvausta voitaisiin sovittaa myös tilanteessa, jossa vahingonkärtsijä on omalla toiminnallaan myötävaikuttanut vahingon syntymiseen tai sen laajuuteen, sekä tilanteessa, jossa vahingon syynä on ollut vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka. Varallisuusolojen eroista johtuva epäsuhta ei automaattisesti käynnistä sovittelua silloin, kun vahingonkärtsijä on varakkaampi kuin vahingonai-heuttaja. Se toimii tavallaan lähtökohtana sovitteluharkinnalle. Vahingonkorvaus-säännöksen tarkoituksena ei ole saattaa vahingonkorvausvelvollista vararikoon vaan kompensoida vahinkoa vahingonkärtsijälle. Varsinkin tilanteessa, jossa sovitte-lun seurauksena alentuneella korvaussummalla ei olisi suurta merkitystä vahingon-kärtsijän toiminnalle, voidaan sovittelua varallisuusperusteella pitää hyväksyttävänä, mikäli vaihtoehtona on vahingonaiheuttajan koko varallisuuden menetys.

Mikäli vahingonkärtsijä on vaikuttanut vahingon syntymiseen, on tilanne selkeämpi. Mikäli vahinko olisi ollut pienempi ilman vahingonkärtsijän omaa toimintaa tai vahin-koa ei olisi syntynyt lainkaan, on ymmärrettävää, että seikalla on merkitystä vahin-gonkorvausvelvollisen vastuuta määritettäessä. Usein lievää myötävaikutusta ei kui-tenkaan lueta vahingonkärtsijän vahingoksi, varsinkaan jos kyse ei ole vahingonkärtsi-jän tahallisesta teosta.

Kolmantena sovittelun käynnistävänä seikkana on vahingonkorvauslaissa mainittu muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka.

Sopimussuhteisiin ei sovelleta vahingonkorvauslakia, vaan sopimussuhteessa aiheutuneet vahingot korvataan kauppalain periaatteiden mukaan. Korvausvastuun soviteluun on sopimussuhteissa suhtauduttu pidättyvästi. Oikeuskäytännössä kohtuuserusteinen sovittelu on ollut harvinaisempaa elinkeinonharjoittajien kuin yksityishenkilöiden hyväksi. Yhtenä syynä tälle on ollut se, että vastuukysymykset voidaan yleensä ratkaista melko kattavasti etukäteen sopimusta solmittaessa. Lain 70 §:n 2 momentissa on säännös vahingonkorvauksen sovittelusta, jos se korvaus on kohtuuton ottaen huomioon vahingonkorvausvelvollisen sopijapuolen mahdollisuudet ennakoita ja estää vahingon syntyminen sekä muut olosuhteet.

Oikeustoimilain 36 §:ssä on lisäksi eräänlainen kohtuullistamisen yleissäännös jonka mukaan oikeustoimen ehtoa voidaan joko sovittaa tai jättää se huomiotta, jos se on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen.

Oikeustila sovittelun käytöstä ankaran vastuun säännöksen yhteydessä ei ole selkeää. Oikeuskäytäntöäkään ei tältä osin ole muodostunut. Vahingonkorvauslaki ei ilman eri säännöstä sovellu suoraan muussa laissa säädettyyn korvausvastuuseen. Vahingonkorvausvelvollisuuden sovittelusta on säädetty viittaamalla vahingonkorvauslain sovittelusäännöksiin muun muassa asuntokauppalaisissa (843/1994), yhteismetsälaisissa (109/2003), osakeyhtiölaisissa (624/2006) ja vesilaisissa (587/2011). Kauppalain irtaimen kauppaa koskevia periaatteita sen sijaan on sovellettu analogisesti myös muihin varallisuus oikeudellisiin sopimuksiin. Lisäksi oikeustoimilain 36 § soveltuu kaikkiin elinkeinonharjoittajien välisiin oikeustoimiin. Oikeuskäytännössä on kuitenkin sovellettu vahingonkorvauslain kohtuullistamisperiaatetta myös sopimukseen perustuvan vahingonkorvausvastuun tapauksessa (mm. KKO1982 II 103 ja KKO 1985 II 51) mikä antaa viitteitä sen yleisluonteisuudesta.

Termi *ankara* sinänsä viittaa vastuun raskauteen syyllisyydellätyksen puuttumisen vuoksi, eikä tästä voi vetää johtopäätöksiä sovittelun hyväksyttävyyteen. Toisaalta ankaran vastuun yleisistä käyttökohteista voi päätellä ankaruuden viittaavan myös siihen, että poikkeuksellisen riskialttiissa toiminnassa tai vakavan vahingon riskin tapauksessa vastuun on oltava raskaampaa myös muilta osin. Tällöin tulisi sovittelemahdollisuuden tulla sovellettavaksi selvästi normaalia tuottamustavastuuta suppeammin perustein.

Lainsäädännössä sovittelu on kuitenkin yhdistetty ankaraan vastuuseen useassakin tapauksessa, kuten luvussa kolme viitattujen lakien kohdalla. Raideliikennevastuulain 13 §:n mukaan korvausta esinevahingosta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon korvausvelvollisen ja vahinkoa kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet. Toinen sovittelusäännös löytyy potilasvahinkolain 3 §:stä, jonka mukaan korvaus potilasvahingosta määrätään soveltaen muun muassa vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n säännöksiä. Korvausta ei kuitenkaan voida sovittaa vahingon kärsineen oman myötävaikutuksen perusteella, ellei vahingon kärsineen menettely ole ollut tahallista tai törkeän tuottamuksellista. Tällöin sovittelu tulee kyseeseen silloin, kun muu vahingon aiheuttaneeseen teokseen kuulumaton seikka on vahingon syynä. Sähköturvallisuuslain 40 §:n mukaan vahingonkorvausta voidaan kohtuuden mukaan sovittaa, jos vahingon kärsinyt on myötävaikuttanut vahinkoon taikka jos muu sähkölaitteeseen tai -laitteistoon tai sen käyttämiseen kuulumaton seikka on myös ollut vahingon syynä. Ydinvahinkolain 14 §:n mukaan vahingonkorvausta voidaan kohtuuden mukaan sovittaa, jos vahinkoa kärsineen puolelta on tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta myötävaikutettu vahinkoon.

Lisäksi sovittelu voisi tulla joissakin tapauksissa sovellettavaksi ankaran vastuun ollessa kyseessä myös ilman laissa mainittua sovittelusäännöstä. Oikeuskirjallisuudessa¹ on arvioitu, että edellä selostettujen vahingonkorvauslain, kauppalain ja oikeustoimilain säännökset voisivat tulla analogisesti sovellettavaksi myös ankaraan vastuuseen. Taloudellista voittoa tavoittelevan toiminnanharjoittajan ankaran vastuun sovitteluun ilman erillistä sovittelusäännöstä on kuitenkin suhtauduttu pidättyvästi.

Sovittelua harkittaessa tulee huomioida vastuuvakuutuksen merkitys tapaukseen. Mikäli korvausvelvollisella on toiminnan vastuuvakuutus, ei korvausvelvollisuus voi aiheuttaa kohtuuttomuutta taloudellisesta näkökulmasta. Kohtuuttomuutta taloudellisesta näkökulmasta voi tällöin arvioida ainoastaan vakuutuksen korvaussuman ylittävältä osalta. Muilta osin sovittelu voi tällaisessa tapauksessa tulla kyseeseen vain myötävaikutusperustein.

Korvausten maksamisen ajankohdalla on merkitystä silloin, kun vahingon torjunnasta ja rajaamisesta syntyy kustannuksia heti vahingon ilmettyä. Tiedetyt vahingon rajaamistoimet on aloitettava heti esimerkiksi salmonellatartunnan ilmettyä, jotta vahingon laajenemiselta voidaan välttyä. Vastuuvakuutuksesta korvataan myös sattuneen tai välittömästi uhkaavan vahingon torjunta- ja rajoittamistoimista aiheutuneita kustannuksia. Vaikka lopullisen korvauspäätöksen saaminen siis viivästyisi sovittelun vuoksi, torjuntatoimiin voidaan ryhtyä heti, koska niistä aiheutuneet kustannukset kuuluvat vakuutuksesta korvattaviksi. Mikäli sovittelu perustuu vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin kohtuuttomuusarviointiin, sillä ei ole vaikutusta vastuuvakuutuksen perusteella maksettaviin korvauksiin. Vakuutusyhtiö korvaa vahingon vakuutusmäärään asti ja vain tämän yli menevää osuutta voidaan sovittaa.

8.3 Esitellyt pykälämallit

8.3.1 Rehulaki

Rehulain osalta esitettiin seuraavat mallit. Ensimmäinen ns. *sovittelumalli* keskittyi vahingonkorvauksen sovittelumahdollisuuden lisäämiseen pykälään. Mallissa vahingonkorvaukseen oikeutetusta käytettiin *loppukäyttäjää* -termiä. Lisäksi malliin on lisätty pakottavuuden määrittävä momentti.

1) Sovittelumalli

48 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Rehun valmistajan, valmistuttajan tai tuojan on korvattava vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että rehu ei täytä Euroopan unionin rehulainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

---

¹ Ståhlberg - Karhu: Suomen vahingonkorvausoikeus (2013) s. 489

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata rehusta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiasa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta vahingonkärsijän vahingoksi poikkeava sopimusehto on tehoton.

Perustelu:

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin rehun valmistajan, valmistuttajan ja tuojan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Rehun valmistajalla tarkoitettaisiin rehun, kuten rehuseosten, rehuaineiden tai rehun lisäaineiden valmistajaa ja rehun valmistuttajalla sitä, joka määräämällä koostumuksesta tai muulla oleellisella tavalla on vaikuttanut rehun valmistukseen. Tuojalla tarkoitettaisiin sekä maahantuojaa, joka tuo rehua EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelta, että sitä, joka tuo rehua maahan toisesta Euroopan unionin jäsenvaltiosta. Vastuu koskisi myös esimerkiksi rehua valmistavaa rahtisekoittajaa. Korvausvelvollisuus syntyi, jos rehu ei täytä Euroopan unionin rehulainsäädännössä taikka tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvausvelvollisuus syntyisi rehun ammattikäytössä, eli silloin, kun rehua käytetään liiketoiminnassa siten, että rehun ostaja ruokkii sillä elintarviketuotantoeläimiä tai turkiseläimiä. Korvausvastuu ei koskisi seura- ja harraste-eläimiä. Korvaukseen olisi 1 momentin mukaan oikeutettu vain loppukäyttäjä, eli se joka käyttää rehun eläinten ruokintaan.

Vahingonkorvausvastuu säilytettäisiin voimassaolevan lain mukaisesti tuottamuksesta riippumattomana, eli sen syntymiseksi ei vaadittaisi tahallisuutta tai huolimattomuutta korvausvelvollisen puolelta, mutta siitä voisi vapautua tiettyjen edellytysten vallitessa. Tuottamuksesta riippumattomalla vastuulla on pyritty selkeyttämään vastuusuhteita rehujen tuotantoketjussa. Vahingonkärsijän täytyisi ainoastaan osoittaa syntynyt vahinko ja sen laajuus sekä se, että vahinko on aiheutunut virheellisestä rehusta.

Vastuu on ollut tarkoituksenmukaista kohdentaa niihin tahoihin, jotka kykenevät parhaiten vaikuttamaan rehujen laatuun ja niistä etiketissä annettaviin tietoihin. Rehun valmistaja, valmistuttaja ja tuoja olisi säännöksen perusteella ammattikäytössä aina vastuussa rehun virheen aiheuttamasta vahingosta riippumatta siitä, onko rehu ostettu suoraan tältä tai jälleenmyyjältä. Vastuun kohdentuminen eroaisi tässä suhteessa kauppalaista, jonka mukaan vastuu voi syntyä vain sopimuskumppaneiden välillä. Vastuu koskisi myös sellaista alku-

tuotannossa toimivaa toimijaa, joka valmistaa rehua, kuten valkuaisrouhetta, markkinoille saatettavaksi. Vastuu ei koskisi alkutuotannon tuotteiden, kuten viljanjyvien luovutusta tai myyntiä harjoittavaa toimijaa.

Rehun valmistajista vastuu koskisi vain lopulliselle käyttäjälle rehun luovuttavaa tai myyvää toimijaa. Näin ollen vastuu ei koskisi kaupallisten rehun valmistajien välisiä toimituksia eikä rehun valmistukseen osallistumattomia rehutietojen toimijoita (rehun pakkaajat, jälleenmyyjät ja muut vastaavat ammatinharjoittajat). Kyseisten toimijoiden kärsimä vahinko tulisi korvattavaksi kauppalain (655/1987) mukaan kuten muussakin liiketoiminnassa ja vahinkojen korvaaminen olisi tällöin sovittavissa elinkeinonharjoittajan sopimusvapauden puitteissa. Sopimusosapuolet voisivat tällöin halutessaan ottaa sopimukseen maininnan ankaran vastuun säännöksen soveltamisesta sopimussuhteessa. Myöskään jäljempänä kuvattavat sovittelua ja pakottavuutta koskevat säännökset eivät tällöin tulisi sellaisenaan velvoittaviksi. Kuluttajakaupassa vahinko tulisi korvattavaksi tuotevastuulain (694/1990) säännösten mukaisesti.

Pykälän 2 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentin mukaan vahingonkorvausvelvollisuutta ei olisi, vaikka rehussa olisi virhe, jos korvausvelvollinen voi saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä hänen laskiessaan rehun markkinoille. Mainitunkaltainen ekskulpaatiomahdollisuus erottaisi säännöksen puhtaasta tuottamuksesta riippumattomasta ns. ankarasta vastuusta. Vastuun syntyminen presumoitaisiin samoin kuin tuottamuksesta riippumattoman vastuun tapauksessa, mutta korvausvelvollisuutta ei tietyissä tapauksissa syntyisi. Vastuutyypistä tulisi ankaran vastuun sijaan käyttää nimitystä *presumoitu tuottamusvastuu*.

Korvausvelvollisuutta ei olisi, jos korvausvelvollinen pystyisi osoittamaan, että rehussa ei ole ollut korvausvelvollisuuden aiheuttanutta virhettä silloin kun hän laski rehun markkinoille. Virheen poissaolosta ei lisäksi edellyttäisi täyttä varmuutta, mutta sen tulisi olla tehdyn selvityksen valossa todennäköistä. Esimerkiksi omavalvonnan tai virallisen valvonnan näytteenottotulokset voisivat toimia yhtenä indikaattorina siitä, ettei rehussa ole ollut virhettä. Säännöksessä sovellettaisiin vahingonkorvauslainsäädännöstä yleisesti noudatetusta poiketen käännettyä näyttötaakkaa, eli valmistaja, valmistuttaja tai tuoja joutuisi osoittamaan virheen puuttumisen välttääkseen korvausvastuun.

Pykälän 3 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentissa säädettäisiin henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kuluutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneelle vahingon korvaamisesta. Mainitut vahingot korvattaisiin tuotevastuulain mukaan.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta vahingonkorvauksen sovitteluun. Momenttiin ehdotetaan sovittelusäännöstä tasapainottamaan yksittäisten vahinkotapausten erilaisuudesta johtuvia eroja. Muuttuneessa toimintaympäristössä sovittelun avulla mahdollistetaan se, että saadaan pa-

remmin otettua huomioon kunkin yksittäistapauksen erityispiirteet. Korvausta voitaisiin sovittelua, jos se on vahingon aiheuttajalle kohtuuton. Vahingonkorvauksen sovittelusta on säädetty vahingonkorvauslain 2 ja 6 luvuissa. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot ja muut olosuhteet. Vastaavasti vahingonkorvauslain 6 luvun 1 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos vahingonkärsijän puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on ollut vahingon syynä. Muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka voisi olla esimerkiksi poikkeuksellisista luonnonolosuhteista tai vahingoittuneen esineen omista ominaisuuksista johtuva seikka. Kohtuuttomuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös vahingon aiheuttajan mahdollisuudet ennakoida vahinkoa ja estää sen syntyminen. Teosta, joka on tehty tahallisesti, tulisi kuitenkin aina tuomita täysi korvaus, ellei sen alentamiselle ole erityistä syytä. Samoin täysi korvaus tulisi tuomita, jos korvausvelvollinen on menetellyt törkeän huolimattomasti ja huolimattomuus on vaikuttanut vahingon syntyyn tai laajenemiseen.

Pykälän uuden 5 momentin mukaan korvausvelvollisuudesta ei voisi etukäteen poiketa sopimuksella vahingonkärsijän vahingoksi, eli myyjä ja ostaja eivät voisi sopia ostajan vahingoksi etukäteisellä sopimuksella, ettei säännöstä noudateta. Pakottavuuden taustalla on säännöksen perusajatus heikomman osapuolen suojaamisesta, joka ei toteudu, jos vastuu voidaan etukäteen välttää sopimuksin. Pakottavuuden merkitys korostuu varsinkin tilanteissa, joissa sopimuspuolet olisivat epätasa-arvoisia, eikä toisella osapuolella olisi toimintansa jatkamiseksi muuta mahdollisuutta kuin suostua sopimukseen. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa myyjä vaatii sopimuksen syntymisen edellytyksenä lain säännöksestä poikkeavaa sopimusehtoa vastuunsa rajoittamiseksi. Toisaalta pakottava lainsäädäntö saattaa johtaa tilanteisiin, missä rehua myyvä osapuoli arvioi teoreettisen riskinsä niin suureksi, ettei myynti ole kannattavaa. Momentissa kuvattu säännöksen pakottavuus on ollut tulkinnallisesti olemassa jo voimassaolevan lain mukaan, mutta se ei ole ilmennyt selkeästi säännöksestä. Pakottavuus on selkeyden vuoksi kirjoitettu nyt näkyville.

Mallista käydyssä keskustelussa ETL:n edustaja toi esille *loppukäyttäjään* liittyvän problematiikan. Alan käytäntö on ollut, että voimassaolevan lain *ostaja* -käsitettä on rehuteollisuuden piirissä tulkittu laajasti, ja sen on katsottu käsittävän kaikki tahot, jotka käyttävät rehua, rehuseosta tai rehuainetta muuhun kuin yksityiseen käyttöön. Vastaavasti pykälän alkuperäisenä tarkoituksena on ollut suojata viljelijää, joka ruokkii rehulla eläimiä, mihin termi *loppukäyttäjä* viittaa.

MTK kritisoi voimakkaasti sovittelusäännöksen lisäämistä pykälään ja katsoi sen heikentävän vahingonkärsijän asemaa siirtämällä vastuuta rehutehtaalta viljelijälle. MTK katsoi menettelyn lisäävän tarvetta vahingonkorvaustapausten oikeuskäsittelylle, mikä heikentäisi ennestään viljelijän mahdollisuutta saada korvausta vahingostaan. FK esitti ettei sovittelua varallisuusoloihin liittyen voida tehdä, jos vahingonaiheuttajalla on vastuuvakuutus. Vastuuvakuutuksen kannalta ei kuitenkaan ole hyväksyttävää, että myötävaikutusperustetta ei voitaisi ottaa huomioon. FK katsoi, että

sovittelumahdollisuuden lisäämistä lainsäädäntöön ei kannateta vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin osalta. Sen sijaan vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n mukaisesti sovittelun tulisi olla mahdollista.

SLC ilmoitti yhtyvänsä MTK:n kantaan. Muiden työryhmän jäsenten mielestä sovittelua pidettiin yleisesti hyvänä keinona tasata säännöksen soveltumista erikokoisiin toimijoihin.

2) Vastuun rajaaminen liiketoiminnan kokoon suhteutettuna

Toinen versio sisälsi ehdotuksen liikevaihdon perusteella tehdystä vahingon rajaamisesta. Lähtökohtana oli ajatus, jonka mukaan vahingonkorvausvelvollisuus suhteutettaisiin toimijan kokoon siten, ettei toimija menetä koko varallisuuttaan vahingon sattuessa. ETL:n ehdotuksen pohjalta ehdotettuun malliin asetettiin korvauksen yläraja, joka olisi 3 prosenttia korvausvelvollisen edeltävän vuoden liikevaihdosta. Määrä vastaisi rehualan yritysten keskimääräistä vuosittaista liikevoittoa.

48 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Rehun valmistajan, valmistuttajan tai tuojan on korvattava vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että rehu ei täytä Euroopan unionin rehulainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata rehusta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiasa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajan vahingoksi poikkeava sopimusehto on tehoton.

48 a § Vahingonkorvausvastuun määrittäminen

Edellä 48 § 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuuden määrä saa olla enintään 3 % korvausvelvollisen vahinkotapahtumaa edeltävän vuoden liikevaihdosta. Jos tilinpäätös ei ole korvausta määrättäessä valmistunut, korvaus määrätään sitä edeltävän vuoden tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta. Jos tilinpäätöstä ei ole saatavilla, liikevaihto voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta vahingonkärsijän vahingoksi poikkeava sopimusehto on tehoton.

Perustelu:

Tässä mallissa korvauksen yläraja pyrittiin rajaamaan alan keskimääräiseen liikevoittoon, joka on arvioitu enintään noin 3 %:ksi koko yrityksen liikevaihdosta.

Toinen momentti koskee sovittelua, joka on mahdollista, mikäli korvaus muodostuu rajauksesta huolimatta kohtuuttomaksi

Kolmas momentti koskee vahingonkorvauksen rajaamisesta poikkeavaa sopimusehtoa. Sopimuspuolet eivät voi etukäteisellä sopimuksella poiketa vahingonkorvauksella esimerkiksi asettamalla korvauksen ylärajan 1 momentissa tarkoitettua alhaisemmaksi.

Käydyssä keskustelussa liikevaihtoon perustuvaa vastuun rajausta pidettiin pääosin huonona vaihtoehtona. Suurimmaksi ongelmaksi koettiin mahdollisuus välttää vastuuta yritysjärjestelyiden avulla ja mallin katsottiin suosivan isoja toimijoita. Lisäksi korvausmäärä sidottaisiin oikeusministeriön mukaan tässä vaihtoehdossa vahingonkärsijän kannalta täysin sattumanvaraiseen seikkaan, mitä voisi pitää kohtuuttomana.

3) Vastuun rajaaminen välittömiin vahinkoihin

Kolmannessa mallissa otettiin lähtökohdaksi välittömien ja välillisten vahinkojen erottelu Esimerkkinä käytettiin salmonellan aiheuttamaa vahinkoa, joka arvioitiin eri vahinkotyypeistä hankalimmaksi. Erottelun pohjana oli ryhmävakuutuksissa sovellettava erottelu, mutta perustelutekstissä oli tarkoitus kuvata säännöksen nojalla korvattava vahinko yksityiskohtaisesti.

48 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Rehun valmistajan, valmistuttajan tai tuojan on korvattava [välitön] vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että rehu ei täytä Euroopan unionin rehulainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata rehusta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiasa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajan vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

Perustelu:

Välittömällä eli suoranaisella vahingolla tarkoitetaan vahingon oikaisemistoi-
mista aiheutuneita kuluja. Näitä ovat salmonellan saastuttaman rehuerän tapa-
uksessa kyseisen pilaantuneen rehuerän arvo sekä siitä aiheutuvat tilakohtai-
set, asianomaisen eläinlääkärin määräämät saneeraussuunnitelman mukaiset
puhdistus-, hävittämis-, näytteenotto- ja näytteiden analysointikustannukset.
Puhdistuskustannukset muodostuvat tuotantotilojen, -laitteiston ja -kaluston
sekä maaperän puhdistamisesta ja desinfioinnista. Hävittämiskustannuksilla
tarkoitetaan kustannuksia, jotka syntyvät pilaantuneen rehuerän hävittämisestä
tai puhdistamisesta. Hävittämiskustannuksia ovat myös salmonellatartunnan
saaneiden eläinten lopettamisesta ja ruhojen hävittämisestä syntyvät kustan-
nukset. Näytteenotto- ja analysointikustannuksiin sisältyy myös saneeraus-
suunnitelman laatimisesta aiheutuvat kustannukset. Saneeraussuunnitelmalla
tarkoitetaan pitopaikkakohtaista, kirjallista, kunnaneläinlääkärin hyväksymää
suunnitelmaa, jossa kuvataan toimenpiteet salmonellatartunnan hävittämiseksi
ja tartunnan leviämisen estämiseksi. Välittömällä vahingolla tarkoitetaan myös
kustannusta, joka aiheutuu salmonellan aiheuttamasta eläimen kuolemasta,
tarpeesta lopettaa eläin tai hylätä ruho (eläimen arvo), mutta ei sitä muulle
omaisuudelle aiheutuneita vahinkoja. Välittömäksi vahingoksi katsotaan usein
myös vahingon rajoittamisesta syntyneet kustannukset.

Välillinen vahinko, eli epäsuora vahinko tulisi korvattavaksi kauppalain tai va-
hingonkorvauslain nojalla. Välillisellä vahingolla tarkoitetaan haittaa, joka ilme-
nee muina kuin suoranaisina kuluina ja kustannuksina ja joka yleensä ilmenee
välittömiä vahinkoja myöhemmin. Välillisenä vahinkona voidaan pitää muun
muassa tuotannon tai liiketuloksen vähenemistä ja saamatta jäänyttä voittoa,
joka johtuu esimerkiksi vahingon takia rauenneesta sopimuksesta sekä vahin-
koa, joka johtuu muun omaisuuden kuin viallisen rehun vahingoittumisesta.

Käydyssä keskustelussa vahinkojen jaottelu sai sekä kannatusta että vastustusta.
Oikeusministeriö, valtiovarainministeriö ja Evira pitivät rajanvetoa vaikeana. Rajausta
vahinkojen välillä ole kyetty ratkaisemaan tyhjentävästi oikeuskäytännössä eikä oi-
keuskirjallisuudessa. Vastuun ulottuvuutta koskevat kysymykset tulevat ratkaistavak-
si tapauskohtaisesti vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien perusteella. Lisäksi
oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön kanta oli, ettei kohtuuttomuusperusteista
sovittelumahdollisuutta tulisi käyttää silloin, kun vastuuta on jollain muulla perusteella
jo merkittävästi rajattu.

8.3.2 Lannoitevalmistelaki

Lannoitevalmistelain osalta työryhmälle esiteltiin rehulain esityksiä vastaavat mallit.

1) Sovittelumalli

40 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan on korvattava vahinko, joka ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että lannoitevalmiste ei täytä Euroopan unionin lannoitelainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia taikka että lannoitevalmiste poikkeaa ostajalle tuoteselosteesta annetuista tiedoista enemmän kuin säädösten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun lannoitevalmiste toimitettiin markkinoille.

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan velvollisuudesta korvata lannoitevalmisteesta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajan vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

Perustelu:

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Maahantuojalla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä lannoitevalmistelain 4 §:n 12 kohdan mukaisesti sekä maahantuojaa, joka tuo lannoitevalmisteen EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelta, että sitä, joka tuo lannoitevalmistettä maahan toisesta EU:n jäsenvaltiosta. Korvausvelvollisuus syntyisi, jos lannoitevalmiste ei täytä EU:n lannoitelainsäädännössä taikka tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvausvelvollisuus syntyisi ammattikäytössä, eli silloin, kun lannoitevalmistettä käytetään elinkeinotoiminnassa. Korvaukseen olisi 1 momentin mukaan oikeutettu vain loppukäyttäjä, eli se joka käyttää lannoitevalmistettä ammattimaisesti maa-, puutarha- ja metsätaloudessa sekä maisemoinnissa ja viherrakentamisessa.

Vahingonkorvausvastuu säilytettäisiin voimassaolevan lain mukaisesti tuottamuksesta riippumattomana, eli sen syntymiseksi ei vaadittaisi tahallisuutta tai huolimattomuutta korvausvelvollisen puolelta, mutta siitä voisi vapautua tietty-

jen edellytysten vallitessa. Tuottamuksesta riippumattomalla vastuulla on pyritty selkeyttämään vastuusuhteita lannoitevalmisteiden tuotantoketjussa. Vahingonkärsijän täytyisi ainoastaan osoittaa syntynyt vahinko ja sen laajuus sekä se, että vahinko on aiheutunut virheellisestä lannoitevalmisteesta.

Vastuu on ollut tarkoituksenmukaista kohdentaa niihin tahoihin, jotka kykenevät parhaiten vaikuttamaan lannoitevalmisteen laatuun ja niistä tuoteselosteessa annettaviin tietoihin. Lannoitevalmisteen valmistaja, valmistuttaja tai maahantuojia olisi säännöksen perusteella ammattikäytössä aina vastuussa lannoitevalmisteen virheen aiheuttamasta vahingosta riippumatta siitä, onko lannoitevalmiste ostettu suoraan tältä tai jälleenmyyjältä. Vastuun kohdentuminen eroaisi tässä suhteessa kauppalaista, jonka mukaan vastuu voi syntyä vain sopimuskumppaneiden välillä.

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan vastuu koskisi vain lopulliselle käyttäjälle lannoitevalmisteita luovuttavaa tai myyvää toimijaa. Näin ollen vastuu ei koskisi esimerkiksi lannoitevalmisteiden raaka-aineiden toimittajia tai jälleenpakkaajien välisiä toimituksia eikä valmistamiseen osallistumattomia ketjun toimijoita (jälleenmyyjät ja muut vastaavat ammatinharjoittajat). Kyseisten toimijoiden kärsimä vahinko tulisi korvattavaksi kauppalaain (655/1987) mukaan kuten muussakin liiketoiminnassa. Vahinkojen korvaaminen olisi tällöin sovittavissa elinkeinonharjoittajan sopimusvapauden puitteissa, jolloin myös sopimusosapuolet voisivat halutessaan ottaa sopimukseen maininnan ankaran vastuun säännöksen soveltamisesta sopimussuhteessa. Myöskään jäljempänä kuvattavat sovittelua ja pakottavuutta koskevat säännökset eivät tällöin tulisi sellaisenaan velvoittaviksi. Kuluttajakaupassa vahinko tulisi korvattavaksi tuotevastuulain (694/1990) säännösten mukaisesti.

Pykälän 2 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentin mukaan vahingonkorvausvelvollisuutta ei olisi, vaikka lannoitevalmisteessa olisi virhe, jos korvausvelvollinen voi saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä hänen laskiessaan lannoitevalmisteen markkinoille. Mainitunkaltainen ekskulpatiomahdollisuus erottaisi säännöksen puhtaasta tuottamuksesta riippumattomasta ns. ankarasta vastuusta. Vastuun syntyminen presumoitaisiin samoin kuin tuottamuksesta riippumattoman vastuun tapauksessa, mutta korvausvelvollinen voisi välttää korvausvelvollisuuden tietyissä tapauksissa. Vastuutyypistä tulisi ankaran vastuun sijaan käyttää nimitystä *presumoitu tuottamusvastuu*.

Välttääkseen vastuun korvausvelvollisen tulisi voida osoittaa, että lannoitevalmisteessa ei ole ollut korvausvelvollisuuden aiheuttanutta virhettä silloin kun hän laski lannoitevalmisteen markkinoille. Virheen poissaolosta ei lisäksi edellyttäisi täyttä varmuutta, mutta sen tulisi olla tehdyn selvityksen valossa todennäköistä. Esimerkiksi omavalvonnan tai virallisen valvonnan näytteenottotulokset voisivat toimia yhtenä indikaattorina siitä, ettei lannoitevalmisteessä ole ollut virhettä. Säännöksessä sovellettaisiin vahingonkorvauslainsäädännöstä yleisesti noudatetusta poiketen käännettyä näyttötaakkaa, eli lannoitevalmisteen valmistaja, valmistuttaja tai maahantuojia joutuisi osoittamaan virheen puuttumisen välttääkseen korvausvastuun.

Pykälän 3 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentissa säädettäisiin henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kuluutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneelle vahingon korvaamisesta. Mainitut vahingot korvattaisiin tuotevastuulain mukaan.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta vahingonkorvauksen sovitteluun. Momenttiin ehdotetaan sovittelusäännöstä tasapainottamaan yksittäisten vahinkotapausten erilaisuudesta johtuvia eroja. Muuttuneessa toimintaympäristössä sovittelun avulla mahdollistetaan se, että saadaan paremmin otettua huomioon kunkin yksittäistapauksen erityispiirteet. Korvausta voitaisiin sovittaa, jos se on vahingon aiheuttajalle kohtuuton. Vahingonkorvauksen sovittelusta on säädetty vahingonkorvauslain 2 ja 6 luvuissa. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot ja muut olosuhteet. Vastaavasti vahingonkorvauslain 6 luvun 1 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos vahingonkärsijän puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on ollut vahingon syynä. Muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka voisi olla esimerkiksi luonnonolosuhteista tai vahingoittuneen laitteen omista ominaisuuksista johtuva seikka. Kohtuuttomuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös vahingon aiheuttajan mahdollisuudet ennakoita vahinkoa ja estää sen syntyminen. Teosta, joka on tehty tahallisesti, tulisi kuitenkin aina tuomita täysi korvaus, ellei sen alentamiselle ole erityistä syytä. Samoin täysi korvaus tulisi tuomita, jos korvausvelvollinen on menetellyt törkeän huolimattomasti ja huolimattomuus on vaikuttanut vahingon syntyyn tai laajenemiseen.

Pykälän uuden 5 momentin mukaan korvausvelvollisuudesta ei voisi etukäteen poiketa sopimuksella vahingonkärsijän vahingoksi, eli myyjä ja ostaja eivät voisi sopia ostajan vahingoksi etukäteisellä sopimuksella, ettei säännöstä noudateta. Pakottavuuden taustalla on säännöksen perusajatus heikomman osapuolen suojaamisesta, joka ei toteudu, jos vastuu voidaan etukäteen välttää sopimuksin. Pakottavuuden merkitys korostuu varsinkin tilanteissa, joissa sopimuspuolet olisivat epätasa-arvoisia, eikä toisella osapuolella olisi toimintansa jatkamiseksi muuta mahdollisuutta kuin suostua sopimukseen. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa myyjä vaatii sopimuksen syntymisen edellytyksenä lain säännöksestä poikkeavaa sopimusehtoa vastuunsa rajoittamiseksi. Toisaalta pakottava lainsäädäntö saattaa johtaa tilanteisiin, missä lannoitevalmisteita myyvä osapuoli arvioi teoreettisen riskinsä niin suureksi, ettei myynti ole kannattavaa.

Momentissa kuvattu säännöksen pakottavuus on ollut tulkinnallisesti olemassa jo voimassaolevan lain mukaan, mutta se ei ole ilmennyt selkeästi säännöksestä. Pakottavuus on selkeyden vuoksi kirjoitettu nyt näkyville.

Käydyssä keskustelussa tulivat ilmi samat kannat kuin rehulain sovittelumallin tapauksessa (s. 36).

2) Vastuun rajaaminen liiketoiminnan kokoon suhteutettuna

Toisessa lannoitevalmistelain pykäläversiossa esitettiin vahingon rajaamista liikevaihdon perusteella. Vahingonkorvausvelvollisuus suhteutettaisiin toimijan kokoon samoin kuin rehulain vastaavassa esityksessä on tehty. VVY:n ehdotuksen perusteella asetettiin korvaukselle yläraja, joka olisi 25 prosenttia korvausvelvollisen lannoitevalmisteen valmistamiseen liittyvän toiminnan vahinkotapahtumaa edeltävän vuoden liikevaihdosta. Koska lannoitevalmisteen valmistaminen on erillinen osa vesihuoltolaitoksen toimintaa, on korvaus syytä rajata koskemaan lannoitevalmisteen valmistamista koskevaan toimintaan. Lietteiden käsittelyyn liittyviä kustannuksia ei kirjanpidossa usein eritellä, mutta laskennallisesti lannoitevalmisteen valmistamiseen liittyvät kustannukset kytetään tarvittaessa kuitenkin arvioimaan.

40 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan on korvattava vahinko, joka ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että lannoitevalmiste ei täytä Euroopan unionin lannoitelainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia taikka että lannoitevalmiste poikkeaa ostajalle tuoteselosteessa annetuista tiedoista enemmän kuin säädösten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun lannoitevalmiste toimitettiin markkinoille.

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan velvollisuudesta korvata lannoitevalmisteesta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajan vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

40 a § Vahingonkorvausvastuun rajaaminen

Edellä 40 §:n 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuuden määrä saa olla enintään 25 prosenttia korvausvelvollisen lannoitevalmisteen valmistamiseen liittyvän toiminnan vahinkotapahtumaa edeltävän vuoden liikevaihdosta. Jos tilinpäätös ei ole korvausta määrättäessä valmistunut, korvaus määrätään sitä edeltävän vuoden tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta. Jos tilinpäätöstä ei ole saatavilla, liikevaihto voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu vahingonkorvauksen määrästä vahingonkärsijän vahingoksi poikkeava sopimusehto on tehoton.

Perustelu:

Tässä mallissa korvauksen ylärajaksi rajattiin 25 prosenttia lannoitevalmisteen valmistamiseen liittyvän toiminnan liikevaihdosta. Eli prosenttiosuus on sidottu määrättyyn liiketoiminnan osaan koko yrityksen toiminnan sijaan.

Toinen momentti koskee sovittelua, joka on mahdollista, mikäli korvaus muodostuu rajauksesta huolimatta kohtuuttomaksi

Kolmas momentti koskee vahingonkorvauksen rajaamisesta poikkeavaa sopimusehtoa. Sopimuspuolet eivät voi etukäteisellä sopimuksella poiketa vahingonkorvauksella esimerkiksi asettamalla korvauksen ylärajan 1 momentissa tarkoitettua alhaisemmaksi.

Käydyssä keskustelussa VVY ehdotti, että myös lannoitevalmistelaisissa liikevaihtoon sidottua korvausosuutta tarkasteltaisiin suhteessa alan yleiseen liikevoittoon tai muulla muihin lakeihin tehtyihin esityksiin nähden yhteismitallisella tavalla. Biolaitosyhdistyksen kannan mukaan laitosten kokonaisliikevaihto ei sovellu suoraan ankaran vastuun vahingonkorvauksen määrän määrittelyyn, koska laitosten liikevaihdon pääosa syntyy jätteenkäsittelyn porttimaksuista sekä biokaasuna ja sähköinä myytävien energiahyödykkeiden että pienessä määrin lannoitevalmisteen myyntihinnoista. Määrittelyssä pitäisi tuoda jo sanamuodossa lähtökohtaisesti esille, että ankaran vastuun määrä lasketaan vahingonkorvausvelvollisen yhtiön lannoitemyynnin liikevaihdosta. Ankaran vastuun vahingonkorvauksen rajoitusmäärän tulee olla sellainen, ettei vahingonkorvauksen suorittaminen aiheuta vahingonkorvauksen maksajalle maksukyvyttömyydestä johtuvaa konkurssia tai muuta insolvenssitilannetta. Biolaitosyhdistyksen näkemyksen mukaan ei olisi perusteita asettaa vahingonkorvauksen rajoitusmäärää korkeammaksi kuin vastaavasti on esitetty rehunvalmistajille, eli 3 % lannoitemyynnin liikevaihdosta. Kuten rehulain pykäläluonnoksessa, ongelmaksi koettiin mahdollisuus välttää vastuuta yritysjärjestelyiden avulla. Samoin oikeusministeriön näkemyksen mukaan korvausmäärän sitominen tällaiseen vahingonkärsijän kannalta sattumanvaraiseen seikkaan voisi olla kohtuutonta.

3) Vastuun rajaaminen välittömiin vahinkoihin

Kolmannessa mallissa otettiin lähtökohdaksi välittömien ja välillisten vahinkojen erotelu samoin kuin rehulain kohdalla. Perustelutekstissä oli tarkoitus kuvata säännöksen nojalla korvattava vahinko yksityiskohtaisesti.

40 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan on korvattava [välitön] vahinko, joka ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että lannoitevalmiste ei täytä Euroopan unionin lannoitelainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain

nojalla säädettyjä vaatimuksia taikka että lannoitevalmiste poikkeaa ostajalle tuoteselosteesta annetuista tiedoista enemmän kuin säädösten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun lannoitevalmiste toimitettiin markkinoille.

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan velvollisuudesta korvata lannoitevalmisteesta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajan vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

Perustelu:

Edellä pykälän 1 momentin mukaisesti korvattavalla vahingolla tarkoitetaan vahingon oikaisemistoimista aiheutuneita kuluja. Näitä ovat esimerkiksi pilaantuneen lannoitevalmisteen tapauksessa kyseisen lannoitevalmiste-erän arvo sekä siitä aiheutuvat tilakohtaiset puhdistus-, hävittämisen-, näytteenotto- ja näytteiden analysointikustannukset. Puhdistuskustannukset muodostuvat tuotanto- ja varastotilojen, -laitteiston ja -kaluston puhdistamisesta ja desinfioinnista sekä maaperän mahdollisesta puhdistamisesta. Hävittämiskustannuksilla tarkoitetaan kustannuksia, jotka syntyvät pilaantuneen lannoitevalmiste-erän hävittämisestä tai uudelleen käsittelystä. Lisäksi korvattaisiin kustannukset, jotka aiheutuvat pilaantuneen lannoitevalmisteen aiheuttamasta sadon menetyksestä, mutta ei sitä muulle omaisuudelle aiheutuneita vahinkoja. Lisäksi korvattavaksi tulisivat myös vahingon rajoittamisesta syntyneet kustannukset.

Välillinen vahinko eli epäsuora vahinko tulisi korvattavaksi kauppalain tai vahingonkorvauslain nojalla. Välillisellä vahingolla tarkoitetaan haittaa, joka ilmenee muina kuin suoranaisin kuluina ja kustannuksina ja joka yleensä ilmenee välittömiä vahinkoja myöhemmin. Tällaisena vahingona voidaan pitää muun muassa tuotannon tai liikutuksen vähenemistä ja saamatta jäänyttä voittoa, joka johtuu esimerkiksi vahingon takia rauenneesta sopimuksesta sekä vahinkoa, joka johtuu muun omaisuuden kuin ei laatuvaatimukset täyttävän lannoitevalmisteen vahingoittumisesta.

Kommenttina vahinkolajien erotteluun VVY esitti, että korvausvelvollisuus on syytä rajata välittömiin vahinkoihin. Ehdotuksessa välittömät vahingot on tulkittu kattamaan vahingot sangen laajasti. Vastuun rajaus tulisi määritellä hyvin selkeästi. Vahingon korjaaminen tulisi rajata siten, että vahingon korjaaminen rajoittuisi pilaantuneeseen lannoite-erään sekä siitä aiheutuviin poisvientijä ja siivouskustannuksiin, mutta ei siitä muulle omaisuudelle aiheutuneisiin vahinkoihin. Kuten rehulain kohdalla (s.38), oikeusministeriö, valtiovarainministeriö ja Evira pitivät välillisen ja välittömän vahingon rajanvetoa ongelmallisena. Lisäksi oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön kanta sovittelumahdollisuuden käyttöön oli sama kuin edellä.

8.3.3 Siemenkauppalaki

Siemenkauppalain vahingonkorvaussäännökseksi esitettiin samankaltaisia malleja kuin edellä sillä poikkeuksella, että liiketoiminnan kokoon suhteutettu malli jätettiin jo alustavien keskustelujen perusteella pois toimimattomana.

Yleisesti siemenalalla virhevastuuseen sovelletaan irtaimen esineen kaupasta annettuja säännöksiä. Yleisissä myyntiehdossa rajataan sato – sen määrä ja laatu – nimenomaisesti virheen ulkopuolelle.

1) Sovittelumalli

14 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, on korvattava vahinko, joka ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että kylvösiemen ei täytä Euroopan unionin siemenlainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei siemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun kylvösiemen toimitettiin markkinoille.

Kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, velvollisuudesta korvata kylvösiemenestä henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajan vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

Perustelu:

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, vahingonkorvausvelvollisuudesta. Tuojailla tarkoitettaisiin sekä maahantuojaa, joka tuo siemeniä EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelta, että sitä, joka tuo siemeniä maahan toisesta EU:n jäsenvaltiosta. Korvausvelvollisuus syntyisi, jos kylvösiemen ei täytä Euroopan unionin siemenlainsäädännössä taikka tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvausvelvollisuus syntyisi ammattikäytössä, eli silloin, kun kylvösiementä käytetään elinkeinoliiketoiminnassa. Korvaukseen olisi 1 momentin mukaan oikeutettu vain loppukäyttäjät, eli se joka kylvää siemenen.

Vahingonkorvausvastuu säilytettäisiin voimassaolevan lain mukaisesti tuottamuksesta riippumattomana, eli sen syntymiseksi ei vaadittaisi tahallisuutta tai huolimattomuutta korvausvelvollisen puolelta, mutta siitä voisi vapautua tiettyjen edellytysten vallitessa. Tuottamuksesta riippumaton vastuulla on pyritty selkeyttämään vastuusuhteita siemenen tuotantoketjussa. Vahingonkärsijän täytyisi ainoastaan osoittaa syntynyt vahinko ja sen laajuus sekä se, että vahinko on aiheutunut virheellisestä siemenestä.

Vastuu on ollut tarkoituksenmukaista kohdentaa niihin tahoihin, jotka kykenevät parhaiten vaikuttamaan siemenen laatuun ja niistä ostajalle annettaviin tietoihin. Kylvösiemenen kunnostaja, pakkaajan ja tuoja olisivat säännöksen perusteella ammattikäytössä aina vastuussa kylvösiemenen virheen aiheuttamasta vahingosta riippumatta siitä, onko siemen ostettu suoraan tältä tai jälleenmyyjältä. Vastuun kohdentuminen eroaisi tässä suhteessa kauppalain, jonka mukaan vastuu voi syntyä vain sopimuskumppaneiden välillä.

Kylvösiemenen kunnostajan, pakkaajan ja tuojan vastuu koskisi vain lopulliselle käyttäjälle siemeniä luovuttavaa tai myyvää toimijaa. Näin ollen vastuu ei koskisi esimerkiksi kunnostajien välisiä toimituksia eikä kunnostamiseen tai pakkaamiseen osallistumattomia ketjun toimijoita (jälleenmyyjät ja muut vastaavat ammatinharjoittajat). Kyseisten toimijoiden kärsimä vahinko tulisi korvattavaksi kauppain (655/1987) mukaan kuten muussakin liiketoiminnassa. Vahinkojen korvaaminen olisi tällöin sovittavissa elinkeinonharjoittajan sopimusvapauden puitteissa, jolloin myös sopimusosapuolet voisivat halutessaan ottaa sopimukseen maininnan ankaran vastuun säännöksen soveltamisesta sopimussuhteessa. Myöskään jäljempänä kuvattavat sovittelua ja pakottavuutta koskevat säännökset eivät tällöin tulisi sellaisenaan velvoittaviksi. Kuluttaja-kaupassa vahinko tulisi korvattavaksi tuotevastuulain (694/1990) säännösten mukaisesti.

Pykälän 2 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentin mukaan vahingonkorvausvelvollisuutta ei olisi, vaikka siemenessä olisi virhe, jos korvausvelvollinen voi saattaa todennäköiseksi, ettei kylvösiemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä hänen laskiessaan siemenen markkinoille. Mainitunkaltainen eskulpaatiomahdollisuus erottaisi säännöksen puhtaasta tuottamuksesta riippumattomasta ns. ankarasta vastuusta. Vastuun syntyminen presumoitaisiin samoin kuin tuottamuksesta riippumatto-

man vastuun tapauksessa, mutta korvausvelvollinen voisi välttää korvausvelvollisuuden tietyissä tapauksissa. Vastuutyypistä tulisi ankaran vastuun sijaan käyttää nimitystä *presumoitu tuottamuvastuu*.

Välttääkseen vastuun korvausvelvollisen tulisi voida osoittaa, että kylvösiemenessä ei ole ollut korvausvelvollisuuden aiheuttanutta virhettä silloin kun hän laski siemenen markkinoille. Virheen poissaolosta ei lisäksi edellyttäisi täyttä varmuutta, mutta sen tulisi olla tehdyn selvityksen valossa todennäköistä. Esimerkiksi sertifioitu siemen, jonka laadun ja aitouden viranomaisen on varmentanut, voisi olla yksi indikaattorina siitä, ettei siemenessä ole ollut virhettä. Säännöksessä sovellettaisiin vahingonkorvauslainsäädännöstä yleisesti noudatetusta poiketen käännettyä näyttötaakkaa, eli kylvösiemenen kunnostaja, pakkaajan tai tuoja joutuisi osoittamaan virheen puuttumisen välttääkseen korvausvastuun.

Pykälän 3 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentissa säädettäisiin henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kuluutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneelle vahingon korvaamisesta. Mainitut vahingot korvattaisiin tuotevastuulain mukaan.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta vahingonkorvauksen sovitteluun. Momenttiin ehdotetaan sovittelusäännöstä tasapainottamaan yksittäisten vahinkotapausten erilaisuudesta johtuvia eroja. Muuttuneessa toimintaympäristössä sovittelun avulla mahdollistetaan se, että saadaan paremmin otettua huomioon kunkin yksittäistapauksen erityispiirteet. Korvausta voitaisiin sovittaa, jos se on vahingon aiheuttajalle kohtuuton. Vahingonkorvauksen sovittelusta on säädetty vahingonkorvauslain 2 ja 6 luvuissa. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot ja muut olosuhteet. Vastaavasti vahingonkorvauslain 6 luvun 1 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos vahingonkärsijän puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on ollut vahingon syynä. Muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka voisi olla esimerkiksi luonnonolosuhteista tai vahingoittuneen esineen omista ominaisuuksista johtuva seikka. Kohtuuttomuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös vahingon aiheuttajan mahdollisuudet ennakoida vahinkoa ja estää sen syntyminen. Teosta, joka on tehty tahallisesti, tulisi kuitenkin aina tuomita täysi korvaus, ellei sen alentamiselle ole erityistä syytä. Samoin täysi korvaus tulisi tuomita, jos korvausvelvollinen on menetellyt törkeän huolimattomasti ja huolimattomuus on vaikuttanut vahingon syntyyn tai laajenemiseen.

Pykälän uuden 5 momentin mukaan korvausvelvollisuudesta ei voisi etukäteen poiketa sopimuksella vahingonkärsijän vahingoksi, eli myyjä ja ostaja eivät voisi sopia ostajan vahingoksi etukäteisellä sopimuksella, ettei säännöstä noudateta. Pakottavuuden taustalla on säännöksen perusajatus heikomman osapuolen suojaamisesta, joka ei toteudu, jos vastuu voidaan etukäteen välttää sopimuksin. Pakottavuuden merkitys korostuu varsinkin tilanteissa, joissa sopi-

muspuolet olisivat epätasa-arvoisia, eikä toisella osapuolella olisi toimintansa jatkamiseksi muuta mahdollisuutta kuin suostua sopimukseen. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa myyjä vaatii sopimuksen syntymisen edellytyksenä lain säännöksestä poikkeavaa sopimusehtoa vastuunsa rajoittamiseksi. Toisaalta pakottava lainsäädäntö saattaa johtaa tilanteisiin, missä kylvösiementä myyvä osapuoli arvioi teoreettisen riskinsä niin suureksi, ettei myynti ole kannattavaa.

Momentissa kuvattu säännöksen pakottavuus on ollut tulkinnallisesti olemassa jo voimassaolevan lain mukaan, mutta se ei ole ilmennyt selkeästi säännöksestä. Pakottavuus on selkeyden vuoksi kirjoitettu nyt näkyville.

Siemenkauppalain sovittelumallin osalta samat kannat tulivat ilmi kuin rehu- ja lannoitevalmistelakien kohdalla (s. 36 ja 42).

2) Vastuun rajaaminen välittömiin vahinkoihin

14 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, on korvattava [välitön] vahinko, joka ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että kylvösiemen ei täytä Euroopan unionin siemenlainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei siemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun kylvösiemen toimitettiin markkinoille.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovitella. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata kylvösiemenestä henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta ostajan vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

Perustelu:

Edellä pykälän 1 momentin mukaisesti korvattavalla vahingolla tarkoitetaan vahingon oikaisemistoimista aiheutuneita kuluja. Näitä ovat esimerkiksi pilaantuneen kylvösiemenenerän tapauksessa kyseisen siemenenerän arvo sekä siitä aiheutuvat tilakohtaiset puhdistus-, hävittämis-, näytteenotto- ja näytteiden analysointikustannukset. Puhdistuskustannukset muodostuvat tuotantotilojen, -laitteiston ja -kaluston puhdistamisesta ja desinfioinnista sekä maaperän puh-

distamisesta. Hävittämiskustannuksilla tarkoitetaan kustannuksia, jotka syntyvät pilaantuneen siemenerän hävittämisestä tai uudelleen käsittelemisestä. Lisäksi korvattaisiin kustannukset, jotka aiheutuvat pilaantuneen siemenerän aiheuttamasta kasvukauden sadon menetyksestä, mutta ei sitä muulle omaisuudelle aiheutuneita vahinkoja. Lisäksi korvattavaksi tulisivat myös vahingon rajoittamisesta syntyneet kustannukset.

Välillinen vahinko, eli epäsuora vahinko tulisi korvattavaksi kauppalaan tai vahingonkorvauslain nojalla. Välillisellä vahingolla tarkoitetaan haittaa, joka ilmenee muina kuin suoranaisina kuluina ja kustannuksina ja joka yleensä ilmenee välittömiä vahinkoja myöhemmin. Välillisenä vahinkona voidaan pitää muun muassa pilaantuneen siemenerän aiheuttamaa sadonmenetystä tai liiketuloksen vähenemistä ja saamatta jäänyttä voittoa, joka voi johtua esimerkiksi vahingon takia rauenneesta tai vaillinaisesti täytetystä sopimuksesta sekä vahinkoa, joka johtuu muun omaisuuden kuin viallisen kylvösiemenen vahingoittumisesta.

Oikeusministeriö ja valtiovarainministeriö pitivät jakoa välittömiin ja välillisiin vahinkoihin ongelmallisena myös siemenkauppalaan kohdalla, kuten edellä (s. 38 ja 45).

8.4 Lainsäädännön yhtenäisyys

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä MmVM 6/1997 vp on todettu tarve maataloustuotteiden kaupan yhtenäiselle vahingonkorvaussäännöstölle.

Siemenkauppalaan muuttamisesta annetussa mietinnössään valiokunta toteaa seuraavaa:

Valiokunta katsoo, että tuoteryhmäkohtaisille toisistaan poikkeaville säännöksille ei ole mitään asiallista perustetta, ja käytännössä erot aiheuttavat vain tarpeetonta epä-tietoisuutta ja sekaannusta.

Valiokunta edellyttääkin, että maataloustuotteiden kauppaa koskevien säännösten uudistamista ensi tilassa jatketaan tavoitteena mahdollisimman yhdenmukainen säännöstö.

Tavoite on otettu huomioon työryhmän työssä. Kuitenkin työryhmässä esitettyjen kannanottojen perusteella on tullut ilmi eroja rehu-, siemen- ja lannoitevalmistesektoreiden toimintaympäristössä. Lisäksi tuotantopanokset eroavat toisistaan. Erityisesti siemenille tyypillistä on, että se muuttaa olomuotoaan istuttamisen jälkeen, jolloin virheellisyys saattaa tulla esille vasta huomattavasti myöhemmin. Rehusektorilla vahinko tyypillisesti leviää nopeasti, vaikka rehun virheellisyys heti huomattaisiinkin ja vahingot ovat keskimäärin suurempia lannoitevalmistesektoria ja siemensektoriin verrattuna. Koska vahinkojen syyt ja seuraukset aloilla poikkeavat toisistaan merkittävästi, vahingonkorvaussäännöksen yhtenäistämiseksi ei ole nähty ehdotonta tarvetta.

9 Johtopäätökset

9.1 Yleistä

Rehu-, lannoitevalmiste ja siemensektoreilla säännellyn ankaran vastuun alainen toiminta on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana oleellisesti ja muuttuu edelleen. Toiminta eri sektoreilla on monipuolistunut. Tilojen koko on kasvanut ja esimerkiksi rehun ja rehuseosten tuottajina saattaa nykyisin toimia yksityisiä viljelijöitä, joita ankaran vastuun säännöksen on ollut tarkoitus alun perin suojata. Eri sektoreiden yritykset ja toimijat ovat keskenään erilaisia yritysmuodoiltaan ja kooltaan aina isoista globaalistikin toimivista pieniin kuntatason toimijoihin. Tuotantopanosten hankinta ulkomailta on lisääntynyt ja yleistynyt myös pienten toimijoiden keskuudessa, mikä vaikeuttaa kansallisen lainsäädännön soveltamista vahingonkorvaustilanteissa.

Ankaran vastuun säännöstä pidetään edelleen tarpeellisena eikä sitä esitetä korvattavaksi muilla toimintamalleilla. Säännöstä ei nykyisessä muodossaan voi enää pitää täysin ajanmukaisena, eikä se nykyisessä muodossaan enää vastaa toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin. Kaikkia yksittäistapauksia kattavia vahingonkorvaussäännöksiä ei ole mahdollista säännellä eikä se ole edes tarpeen. Yhtä yhtenäistä sääntämismallia ei myöskään ole tarkoituksenmukaista yrittää säätää kaikille sektoreille.

Työryhmässä esillä ollut liikevaihtoon sidottua (3 % tai 25 %) korvausta voidaan pitää vahingonkärsijän kannalta epäoikeudenmukaisena, sillä se voisi rajata huomattavasti korvauksen määrää eikä takeita korvauksen saantiin olisi. Lisäksi valmistaja, valmistuttaja tai tuoja voisi pyrkiä minimoimaan korvausvastuunsa erilaisilla yritysjärjestelyillä. Koska vastuuvakuutukset kattavat vain sen vahingon, josta vakuutuksen ottaja on lain perusteella vastuussa, vastuuvakuutuksistaakin maksettavat korvaukset rajoittuisivat kyseiseen prosenttiosuuteen vakuutuksenottajan liikevaihdosta. Yritysten liiketoimintakonseptit voivat lisäksi poiketa toisistaan huomattavasti, joten yksiselitteisen korvaussumman tai -prosentin määrittely olisi vaikeaa. Vastuun määrän laskeminen tietystä osasta yrityksen liikevaihtoa koskisi vain pientä osaa yrityksen kokonaisliikevaihdosta. Korvauksen rajaaminen voisi asettaa toimijat eriarvoiseen asemaan, ja kannustaa kiertämään vastuuta yritysjärjestelyillä.

Rajanveto välittömien ja välillisten vahinkojen välillä on työryhmässä todettu vaikeaksi. Näille vahinkolajeille ei ole yksiselitteistä määritelmää ja määritelmät voivat vaihdella sektorilta toiselle. Itse pykälissä ja perusteluissa vahingot tulisi kuitenkin määritellä yksiselitteisesti. Koska tapaukset ovat kuitenkin kaikki erilaisia ja ennalta määrittelemättömiä, säännöksiin ei ole mahdollista luoda kaikkia yksittäistapauksia kattavia välittömän ja välillisen vahingon määritelmiä.

9.2 Työryhmän ehdotukset

1. Työryhmässä vallitsi yksimielisyys salmonellariskin nollatoleranssin säilyttämisestä. Koska ankaran vastuun säännöksellä arvioidaan olevan ennaltaehkäisevä vaikutus säänneltävän toiminnan eri osapuoliin, työryhmä ehdottaa ankaran vastuun säännöksen säilyttämistä nykyisellään rehu-, lannoitevalmiste- sekä siemenkauppalaieissa. Pääsääntönä olisi edelleen täyden korvauksen periaate kuten nykyisin.
2. Rehu-, lannoitevalmiste- ja siemensektoreilla toimintaympäristö on kuitenkin viime vuosikymmeninä muuttunut olennaisesti. Työryhmä ehdottaa, että säännöksiin otetaan mahdollisuus tarvittaessa ja erikseen perustelluissa yksittäistapauksissa ottaa huomioon korvausvastuun tasapuolisempi jakautuminen vahingon osapuolten kesken. Vahingonkärsijän aseman turvaamisen sekä korvausvelvolliselle aiheutuvan mahdollisen taloudellisen taakan kohtuullistamisen kannalta perustelluimpana ja tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona työryhmä pitää sovitelumallia. Sen avulla on mahdollista tarvittaessa ottaa jokaisen yksittäisen vahingotapahtuman olosuhteet ja osapuolten taloudellinen kantokyky huomioon. Myös eri osapuolten oikeusturvanäkökohtien huomioon ottaminen puoltaa sovitelumahdollisuuden kirjaamista lainsäädäntöön.
3. Vastuusuhteiden selkeyttämiseksi työryhmä ehdottaa, että rehulainsäädännössä käytetty voimassa olevaa ”ostaja” -termiä täsmennetään säännösten perusteluissa. Momenttia ei sanamuodoltaan siten ehdoteta muutettavaksi nykyisestä, mutta perusteluissa todettaisiin rehulain osalta ostajalla tarkoitettavan sitä, joka käyttää rehua, kuten rehun lisäainetta, rehuainetta tai rehuseosta joko edelleen rehun valmistukseen tai eläinten ruokintaan ammattikäytössä. Vastuu voisi koskea näin ollen myös rehun valmistajien välisiä toimituksia. Vaikka elinkeinonharjoittajien välisiä sopimussuhteita ei ole tarkoituksenmukaista säännellä lainsäädännön keinoin ja vaikka ankaraa vastuuta voitaisiin soveltaa rehuketjun eri toimijoiden välisissä suhteissa viittaamalla sopimuksessa rehulain pykälään, ankaran vastuun soveltaminen on kuitenkin kyseisellä alalla ollut jo pitkään vakiintunut käytäntö. Vastaavasti lannoitevalmistesektorilla nykyinen *ostaja* -termi ei ole aiheuttanut merkittäviä ongelmia, mutta kun tavoitteena on selkeyttää vastuusuhteita, olisi vahingonkorvaukseen oikeutetuksi määriteltävä selvemmin loppukäyttäjä, ei ostaja. Siemensektorilla *käyttäjä* on ollut vakiintunut termi, eikä ole perusteita laajentaa nykyistä ankaran vastuun käytäntöä käyttäjistä ostajiin.
4. Vahingonkärsijän suojaamiseksi työryhmä ehdotetaan rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenkauppalakien ankaran vastuun säännöksiin otettavaksi maininta säännöksen pakottavuudesta. Säännös varmistaisi sen, että myyjä ja ostaja eivät voisi sopia ostajan vahingoksi etukäteen, ettei säännöstä noudateta. Lisäys ei ole asiallisesti uusi, mutta sillä pyritään selkeyttämään oikeustilaa.

9.3 Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla on pyritty täsmentämään vahingonkorvausvastuuta sekä selkeyttämään ja rajaamaan vahingonkorvausvelvollisuuden ulottuvuutta, mikä helpottaisi lain tulkintaa vahingonkorvaustapauksissa. Käytännössä muutoksilla on vaikutusta lähinnä toiminnanharjoittajiin. Vahingonkorvauksen kohtuullistamisen mahdollisuus voisi helpottaa varsinkin korvausvastuuseen joutuvan pienen toimijan asemaa. Vastaavasti vahingonkorvauksen saajaan vaikutuksia voi syntyä jossain määrin, vaikka täysi korvaus on pääsääntönä. Vastuun pakottava luonne kirjoitettaisiin esiin, jolloin toimijoiden tasavertaisuus sopimuskumppaneina parantuisi. Määräävässä asemassa oleva toimija ei voisi sanella sopimusehtoja pienemmän toimijan kustannuksella.

Ehdotetulla muutoksella ankaran vastuun säännöksiin ei ole suoria valtiontaloudellisia vaikutuksia. Välilliset taloudelliset vaikutukset ovat sidoksissa siihen, miten ehdotuksen sisältämä sovittelumenettely tulee käytännössä toteutumaan. Lähtökohtaisesti vaikutuksia on lähinnä tuomioistuinlaitokseen, mutta nämä vaikutukset on arvioitu erittäin vähäisiksi. Tapausten esiintyminen on sattumanvaraista, jolloin tulevien tapahtumien määrän arviointi on mahdotonta. Elintarviketurvallisuusviraston tehtävät valvontaviranomaisena rehu-, lannoitevalmiste- ja siemensektorilla eivät tule työryhmän ehdotuksen mukaan muuttumaan nykyisestä. Työryhmä on arvioinut, että verrattuna valvontaviranomaistehtäviin on ankarasta vastuusta Elintarviketurvallisuusvirastolle aiheutuvaa välillistä työmäärää, lähinnä viranomaisen yleiseen neuvontavelvollisuuteen liittyen, pidettävä vähäisenä.

Työryhmä keskusteli tekijöistä, joiden voidaan katsoa joko selkeästi lisäävän tai vähentävän salmonellan esiintyvyyttä rehuissa eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintöön (8/2014 vp) pohjautuen. Työryhmä katsoo, että rehulakiin esitettävällä muutoksella varmistetaan elintarviketurvallisuuden korkea taso jatkossakin.

9.4 Pykäläkohtaiset ehdotukset

9.4.1 Rehulaki

48 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Rehun valmistajan, valmistuttajan tai tuojan on korvattava vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, että rehu ei täytä Euroopan unionin rehulainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata rehusta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiasa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahinkoa voidaan sovitella. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta vahingonkärsijän vahingoksi poikkeava sopimusehto on tehoton.

Perustelu:

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin rehun valmistajan, valmistuttajan ja tuojan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Rehun valmistajalla tarkoitettaisiin rehun, kuten rehuseosten, rehuaineiden tai rehun lisäaineiden valmistajaa ja rehun valmistuttajalla sitä, joka määräämällä koostumuksesta tai muulla oleellisella tavalla on vaikuttanut rehun valmistukseen. Vastuu koskisi myös esimerkiksi rehua valmistavaa rahtisekoittajaa. Tuojalla tarkoitettaisiin sekä maahantuojaa, joka tuo rehua EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelta, että sitä, joka tuo rehua maahan toisesta Euroopan unionin jäsenvaltiosta. Korvausvelvollisuus syntyisi, jos rehu ei täytä Euroopan unionin rehulainsäädännössä taikka tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvausvelvollisuus syntyisi rehun ammattikäytössä, eli silloin, kun ostaja (rehun loppukäyttäjä) ruokkii rehulla elintarviketuotanto- tai turkiseläintä, tai kun ostaja (rehun valmistaja) käyttää rehua liiketoiminnassaan elintarviketuotanto- ja turkiseläinten tai lemmikkieläinten rehujen valmistamiseen. Korvausvelvollisuutta ei näin ollen syntyisi rehun yksityisessä käytössä esimerkiksi lemmikkieläintä ruokittaessa.

Vahingonkorvausvastuu säilytettäisiin voimassaolevan lain mukaisesti tuotuksesta riippumattomana, eli sen syntymiseksi ei vaadittaisi tahallisuutta tai huolimattomuutta korvausvelvollisen puolelta, mutta siitä voisi vapautua tiettyjen edellytysten vallitessa. Tuotuksesta riippumaton vastuulla on pyritty selkeyttämään vastuusuhteita rehujen tuotantoketjussa. Vahingonkärsijän täytyisi ainoastaan osoittaa syntynyt vahinko ja sen laajuus sekä se, että vahinko on aiheutunut virheellisestä rehusta.

Vastuu on ollut tarkoituksenmukaista kohdentaa niihin tahoihin, jotka kykenevät parhaiten vaikuttamaan rehujen laatuun ja niistä etiketissä annettaviin tietoihin. Rehun valmistaja, valmistuttaja ja tuoja olisi säännöksen perusteella ammattikäytössä aina vastuussa rehun virheen aiheuttamasta vahingosta riippumatta siitä, onko rehu ostettu suoraan tältä tai jälleenmyyjältä. Rehun ostaja voisi esittää korvausvastuun suoraan momentissa mainittuun rehun valmistajaan, valmistuttajaan tai tuojaan huolimatta siitä, onko rehu ostettu suoraan tältä tai jälleenmyyjältä. Vastuun kohdentuminen eroaisi tässä suhteessa kauppa-laista, jonka mukaan vastuu voi syntyä vain sopimuskumppaneiden välillä. Vastuu koskisi myös sellaista alkutuotannossa toimivaa toimijaa, joka valmistaa rehua, kuten valkuaisrouhetta, markkinoille saatettavaksi. Vastuu ei koskisi alkutuotannon tuotteiden, kuten viljanjyvien luovutusta tai myyntiä harjoittavaa toimijaa. Muut vaatimukset rehun toimituksiin liittyen voitaisiin esittää sille, joka

on sopimuksen, sopimusoikeuden periaatteiden ja mahdollisesti sovellettavien lakien kuten kauppalain perusteella vastuussa.

Jos ilmenee, että vahingon aiheuttanut virhe on ollut rehussa jo ennen kuin korvausvelvollinen saanut sen haltuunsa, voi korvausvelvolliselle syntyä takautumisoikeus hänen maksamansa korvauksen perusteella. Tällöin korvausvelvollinen voi kohdistaa takautumisvaateen rehun hänelle luovuttaneeseen tahoon. Jos korvausvelvollinen on hankkinut rehun 1 momentissa tarkoitetulta valmistajalta, valmistuttajalta tai tuojalta, sovelletaan takautumisvastuuseen 1 momentin mukaista ankaraa vastuuta. Jos rehu on hankittu jälleenmyyjältä, rehun viljelijältä tai muulta toimijalta, sovellettaisiin takautumisvastuuseen kauppalain mukaista vastuuta.

Pykälän 2 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentin mukaan vahingonkorvausvelvollisuutta ei olisi, vaikka rehussa olisi virhe, jos korvausvelvollinen voi saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä hänen laskiessaan rehun markkinoille. Virheen poissaolosta ei lisäksi edellyttäisi täyttä varmuutta, mutta sen tulisi olla tehdyn selvityksen valossa todennäköistä. Esimerkiksi omavalvonnan tai virallisen valvonnan näytteenottotulokset voisivat toimia yhtenä indikaattorina siitä, ettei rehussa ole ollut virhettä. Säännöksessä sovellettaisiin vahingonkorvauslainsäädännöstä yleisesti noudatetusta poiketen käännettyä näyttötaakkaa, eli valmistaja, valmistuttaja tai tuoja joutuisi osoittamaan virheen puuttumisen välttääkseen korvausvastuun.

Pykälän 3 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentissa säädettäisiin henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kuluutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneelle vahingon korvaamisesta. Mainitut vahingot korvattaisiin tuotevastuulain mukaan.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta vahingonkorvauksen sovitteluun. Momenttiin ehdotetaan sovittelusäännöstä tasapainottamaan yksittäisten vahinkotapausten erilaisuudesta johtuvia eroja. Muuttuneessa toimintaympäristössä sovittelun avulla mahdollistetaan se, että saadaan paremmin otettua huomioon kunkin yksittäistapauksen erityispiirteet. Korvausta voitaisiin sovitella, jos se on vahingon aiheuttajalle kohtuuton. Vahingonkorvauksen sovittelusta on säädetty vahingonkorvauslain 2 ja 6 luvuissa. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovitella, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot ja muut olosuhteet. Vastaavasti vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n mukaan vahingonkorvausta voidaan sovitella, jos vahingonkärsijän puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on ollut vahingon syynä. Muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka voisi olla esimerkiksi poikkeuksellisista luonnonolosuhteista johtuva seikka tai sellainen vahingoittuneen esineen omista ominaisuuksista johtuva seikka, jota korvausvelvollinen ei ole voinut ennakoita.

Sovittelun perusteena olisi tilanteen kokonaisarvio, jossa huomioitaisiin muun muassa vahingon syy ja laajuus sekä korvausvelvollisen ja vahingonkärsijän taloudellinen asema. Kohtuuttomuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös vahingon aiheuttajan mahdollisuudet ennakoita vahinkoa ja estää sen syntymisen. Korvausta voitaisiin sovittaa myös tilanteessa, jossa vahingonkärsijä on omalla toiminnallaan myötävaikuttanut vahingon syntymiseen tai sen laajuuteen. Sovittelu voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun vahingonkärsijä on säilyttänyt virheelliseksi tietämänsä rehua sellaisissa olosuhteissa, joissa se on saastuttanut tilassa olleen toisen rehuerän tai rakenteita. Teosta, joka on tehty tahallisesti, tulisi kuitenkin aina tuomita täysi korvaus, ellei sen alentamiselle ole erityistä syytä. Samoin täysi korvaus tulisi tuomita, jos korvausvelvollinen on menetellyt törkeän huolimattomasti ja huolimattomuus on vaikuttanut vahingon syntyyn tai laajenemiseen.

Pykälän uuden 5 momentin mukaan korvausvelvollisuudesta ei voisi etukäteen poiketa sopimuksella vahingonkärsijän vahingoksi, eli myyjä ja ostaja eivät voisi sopia ostajan vahingoksi etukäteisellä sopimuksella, ettei säännöstä noudateta. Pakottavuuden taustalla on säännöksen perusajatus heikomman osapuolen suojaamisesta, joka ei toteudu, jos vastuu voidaan etukäteen välttää sopimuksin. Pakottavuuden merkitys korostuu varsinkin tilanteissa, joissa sopimuspuolet olisivat epätasa-arvoisia, eikä toisella osapuolella olisi toimintansa jatkamiseksi muuta mahdollisuutta kuin suostua sopimukseen. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa myyjä vaatii sopimuksen syntymisen edellytyksenä lain säännöksestä poikkeavaa sopimusehtoa vastuunsa rajoittamiseksi. Toisaalta pakottava lainsäädäntö saattaa johtaa tilanteisiin, missä rehua myyvä osapuoli arvioi teoreettisen riskinsä niin suureksi, ettei myynti ole kannattavaa.

Momentissa kuvattu säännöksen pakottavuus on ollut tulkinnallisesti olemassa jo voimassaolevan lain mukaan, mutta se ei ole ilmennyt selkeästi säännöksestä. Pakottavuus on selkeyden vuoksi kirjoitettu nyt näkyville.

9.4.2 Lannoitevalmistelaki

40 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan on korvattava vahinko, joka ammattikäytössä aiheutuu loppukäyttäjälle siitä, että lannoitevalmiste ei täytä Euroopan unionin lannoitelainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia taikka että lannoitevalmiste poikkeaa tuoteselosteessa annetuista tiedoista enemmän kuin säädösten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun lannoitevalmiste toimitettiin markkinoille.

Lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan velvollisuudesta korvata lannoitevalmisteesta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen

tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta loppukäyttäjän vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

Perustelu:

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lannoitevalmisteen valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Maahantuojalla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä lannoitevalmistelain 4 §:n 12 kohdan mukaisesti sekä maahantuojaa, joka tuo lannoitevalmisteen EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelta, että sitä, joka tuo lannoitevalmistetta maahan toisesta EU:n jäsenvaltiosta. *Ostaja* -termi ehdotetaan korvattavaksi *loppukäyttäjä* -termillä vastuusuhteiden selkeyttämiseksi. Lainsäädännön tavoitteena on ollut nimenomaisen lopullisen käyttäjän, lähinnä yksittäisen viljelijän, suojaaminen vahingolta. Korvausvelvollisuus syntyisi, jos lannoitevalmiste ei täytä EU:n lannoitelainsäädännössä taikka tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvausvelvollisuus syntyisi ammattikäytössä, eli silloin, kun lannoitevalmistetta käytetään elinkeinotoiminnassa. Korvaukseen olisi 1 momentin mukaan oikeutettu loppukäyttäjä, eli se joka käyttää lannoitevalmistetta ammattimaisesti maanpuutarha- ja metsätaloudessa sekä maisemoinnissa ja viherrakentamisessa.

Vahingonkorvausvastuu säilytettäisiin voimassaolevan lain mukaisesti tuottamuksesta riippumattomana, eli sen syntymiseksi ei vaadittaisi tahallisuutta tai huolimattomuutta korvausvelvollisen puolelta, mutta siitä voisi vapautua tiettyjen edellytysten vallitessa. Tuottamuksesta riippumattomalla vastuulla on pyritty selkeyttämään vastuusuhteita lannoitevalmisteiden tuotantoketjussa. Vahingonkärsijän täytyisi ainoastaan osoittaa syntynyt vahinko ja sen laajuus sekä se, että vahinko on aiheutunut virheellisestä lannoitevalmisteesta.

Vastuu on ollut tarkoituksenmukaista kohdentaa niihin tahoihin, jotka kykenevät parhaiten vaikuttamaan lannoitevalmisteen laatuun ja niistä tuoteselosteissa annettaviin tietoihin. Lannoitevalmisteen valmistaja, valmistuttaja tai maahantuoja olisi säännöksen perusteella ammattikäytössä aina vastuussa lannoitevalmisteen virheen aiheuttamasta vahingosta riippumatta siitä, onko lannoitevalmiste ostettu suoraan tältä tai jälleenmyyjältä. Vastuun kohdentuminen eroaisi tässä suhteessa kauppalaista, jonka mukaan vastuu voi syntyä vain sopimuskumppaneiden välillä. Muut vaatimukset lannoitevalmisteiden toimitukseen liittyen voitaisiin esittää sille, joka on sopimuksen, sopimusoikeuden periaatteiden ja mahdollisesti sovellettavien lakien kuten kauppalaian perusteella vastuussa.

Pykälän 2 momentin sanamuoto vastaisi voimassaolevaa säännöstä. Momentin mukaan vahingonkorvausvelvollisuutta ei olisi, vaikka lannoitevalmisteessa olisi virhe, jos korvausvelvollinen voi saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä hänen laskiessaan lannoitevalmisteen markkinoille. Virheen poissaolosta ei lisäksi edellyttäisi täyttä varmuutta, mutta sen tulisi olla tehdyn selvityksen valossa todennäköistä. Esimerkiksi omavalvonnan tai virallisen valvonnan näytteenottotulokset voisivat toimia yhtenä indikaattorina siitä, ettei lannoitevalmisteessä ole ollut virhettä. Säännöksessä sovellettaisiin vahingonkorvauslainsäädännöstä yleisesti noudatettua poiketen käännettä näyttötaakkaa, eli lannoitevalmisteen valmistaja, valmistuttaja tai maahantuojat joutuisi osoittamaan virheen puuttumisen välttääkseen korvausvastuun.

Pykälän 3 momentin sanamuoto pysyisi voimassaolevan säännöksen mukaisena. Momentissa säädettäisiin henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kuluutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneelle vahingon korvaamisesta. Mainitut vahingot korvattaisiin tuotevastuulain mukaan.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta vahingonkorvauksen sovitteluun. Momenttiin ehdotetaan sovittelusäännöstä tasapainottamaan yksittäisten vahinkotapausten erilaisuudesta johtuvia eroja. Muuttuneessa toimintaympäristössä sovittelun avulla mahdollistetaan se, että saadaan paremmin otettua huomioon kunkin yksittäistapauksen erityispiirteet. Korvausta voitaisiin sovittaa, jos se on vahingon aiheuttajalle kohtuuton. Vahingonkorvauksen sovittelusta on säädetty vahingonkorvauslain 2 ja 6 luvuissa. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot ja muut olosuhteet. Vastaavasti vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos vahingonkärsijän puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on ollut vahingon syy. Muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka voisi olla esimerkiksi poikkeuksellisista luonnonolosuhteista johtuva seikka tai sellainen vahingoittuneen esineen omista ominaisuuksista johtuva seikka, jota korvausvelvollinen ei ole voinut ennakoida.

Sovittelun perusteena olisi tilanteen kokonaisarvio, jossa huomioitaisiin muun muassa vahingon syy ja laajuus sekä korvausvelvollisen ja vahingonkärsijän taloudellinen asema. Kohtuuttomuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös vahingon aiheuttajan mahdollisuudet ennakoida vahinkoa ja estää sen syntymisen. Korvausta voitaisiin sovittaa myös tilanteessa, jossa vahingonkärsijä on omalla toiminnallaan myötävaikuttanut vahingon syntymiseen tai sen laajuuteen. Teosta, joka on tehty tahallisesti, tulisi kuitenkin aina tuomita täysi korvaus, ellei sen alentamiselle ole erityistä syytä. Samoin täysi korvaus tulisi tuomita, jos korvausvelvollinen on menetellyt törkeän huolimattomasti ja huolimattomuus on vaikuttanut vahingon syntyyn tai laajenemiseen.

Pykälän uuden 5 momentin mukaan korvausvelvollisuudesta ei voisi etukäteen poiketa sopimuksella vahingonkärsijän vahingoksi, eli myyjä ja loppukäyttäjä eivät voisi sopia loppukäyttäjän vahingoksi etukäteisellä sopimuksella, ettei säännöstä noudateta. Pakottavuuden taustalla on säännöksen perusajatus heikomman osapuolen suojaamisesta, joka ei toteudu, jos vastuu voidaan etukäteen välttää sopimuksin. Pakottavuuden merkitys korostuu varsinkin tilanteissa, joissa sopimuspuolet olisivat epätasa-arvoisia, eikä toisella osapuolella olisi toimintansa jatkamiseksi muuta mahdollisuutta kuin suostua sopimukseen. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa myyjä vaatii sopimuksen syntyneen edellytyksenä lain säännöksestä poikkeavaa sopimusehtoa vastuunsa rajoittamiseksi. Toisaalta pakottava lainsäädäntö saattaa johtaa tilanteisiin, missä lannoitevalmisteita myyvä osapuoli arvioi teoreettisen riskinsä niin suureksi, ettei myynti ole kannattavaa.

Momentissa kuvattu säännöksen pakottavuus on ollut tulkinnallisesti olemassa jo voimassaolevan lain mukaan, mutta se ei ole ilmennyt selkeästi säännöksestä. Pakottavuus on selkeyden vuoksi kirjoitettu nyt näkyville.

9.4.3 Siemenkauppalaki

14 § Vahingonkorvausvelvollisuus

Kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, on korvattava vahinko, joka ammattikäytössä aiheutuu käyttäjälle siitä, että kylvösiemen ei täytä Euroopan unionin siemenlainsäädännössä, tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei siemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun kylvösiemen toimitettiin markkinoille.

Kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, velvollisuudesta korvata kylvösiemenestä henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausta voidaan sovittaa. Vahingonkorvauksen sovittelusta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua vahingonkorvausvelvollisuudesta käyttäjän vahingoksi poikkeava ehto on tehoton.

Perustelu:

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, vahingonkorvausvelvollisuudesta. Tuojalla tarkoitettaisiin sekä maahantuojaa, joka tuo siemeniä EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelta, että sitä, joka tuo siemeniä maahan toisesta EU:n jäsenvaltiosta. Korvausvelvollisuus syntyisi nykyisestä poiketen, jos kylvösiemen ei täytä Euroopan unionin siemenlainsäädännössä taikka tässä laissa tai sen nojalla säädettyjä vaatimuksia. Tämä muotoilu vastaa nykyistä paremmin olemassa olevaa käytäntöä ja samalla korostaisi sertifiointijärjestelmän merkitystä, jossa viranomaisen on taannut kylvösiemenen laadun ja antanut vakuustodistuksen. Voimassa olevassa lainsäädännössä mainittu muu virhe on käytännössä aiheuttanut sekaannusta ja ollut tulkinnallisesti epäselvä. Korvausvelvollisuus syntyisi ammattikäytössä, eli silloin, kun kylvösiementä käytetään elinkeinoliiketoiminnassa. Korvaukseen olisi oikeutettu vain käyttäjä, eli se joka kylvää siemenen.

Vahingonkorvausvastuu säilytettäisiin voimassaolevan lain mukaisesti tuottamuksesta riippumattomana, eli sen syntymiseksi ei vaadittaisi tahallisuutta tai huolimattomuutta korvausvelvollisen puolelta, mutta siitä voisi vapautua tiettyjen edellytysten vallitessa. Tuottamuksesta riippumaton vastuulla on pyritty selkeyttämään vastuusuhteita siemenen tuotantoketjussa. Vahingonkärsijän täytyisi ainoastaan osoittaa syntynyt vahinko ja sen laajuus sekä se, että vahinko on aiheutunut virheellisestä siemenestä.

Vastuu on ollut tarkoituksenmukaista kohdentaa niihin tahoihin, jotka kykenevät parhaiten vaikuttamaan siemenen laatuun ja niistä annettaviin tietoihin. Kylvösiemenen kunnostaja, pakkaajan ja tuoja olisivat säännöksen perusteella ammattikäytössä aina vastuussa kylvösiemenen virheen aiheuttamasta vahingosta riippumatta siitä, onko siemen ostettu suoraan tältä tai jälleenmyyjältä. Vastuun kohdentuminen eroaisi tässä suhteessa kauppalaista, jonka mukaan vastuu voi syntyä vain sopimuskumppaneiden välillä. Muut vaatimukset siemenen toimituksiin liittyen voitaisiin esittää sille, joka on sopimuksen, sopimusosakeuden periaatteiden ja mahdollisesti sovellettavien lakien kuten kauppalain perusteella vastuussa. Voimassaolevassa lainsäädännössä pykälän toisessa momentissa viitataan kylvösiemenen muun markkinoille toimittajan kauppalain mukaiseen vastuuseen. Viittaus on jätetty tarpeettomana pois.

Pykälän 2 momentin sanamuoto vastaa voimassaolevaa säännöstä. Momentin mukaan vahingonkorvausvelvollisuutta ei olisi, vaikka siemenessä olisi virhe, jos korvausvelvollinen voi saattaa todennäköiseksi, ettei kylvösiemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä hänen laskiessaan siemenen markkinoille.

Välttääkseen vastuun korvausvelvollisen tulisi voida osoittaa, että kylvösiemenessä ei ole ollut korvausvelvollisuuden aiheuttanutta virhettä silloin kun hän laski siemenen markkinoille. Virheen poissaolosta ei lisäksi edellyttäisi täyttä varmuutta, mutta sen tulisi olla tehdyn selvityksen valossa todennäköistä. Esimerkiksi sertifioitu siemen, jonka laadun ja aitouden viranomaisen on varmen-

tanut, voisi olla yksi indikaattorina siitä, ettei siemenessä ole ollut virhettä. Säännöksessä sovellettaisiin vahingonkorvauslainsäädännöstä yleisesti noudatetusta poiketen käännettyä näyttötaakkaa, eli kylvösiemenen kunnostaja, pakkaajan tai tuoja joutuisi osoittamaan virheen puuttumisen välttääkseen korvausvastuun.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädettäisiin henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneelle vahingon korvaamisesta. Mainitut vahingot korvattaisiin tuotevastuulain mukaan.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta vahingonkorvauksen sovitteluun. Momenttiin ehdotetaan sovittelusäännöstä tasapainottamaan yksittäisten vahinkotapausten erilaisuudesta johtuvia eroja. Muuttuneessa toimintaympäristössä sovittelun avulla mahdollistetaan se, että saadaan paremmin otettua huomioon kunkin yksittäistapauksen erityispiirteet. Korvausta voitaisiin sovittaa, jos se on vahingon aiheuttajalle kohtuuton. Vahingonkorvauksen sovittelusta on säädetty vahingonkorvauslain 2 ja 6 luvuissa. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot ja muut olosuhteet. Vastaavasti vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:n mukaan vahingonkorvausta voidaan sovittaa, jos vahingonkärsijän puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on ollut vahingon syynä. Muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka voisi olla esimerkiksi poikkeuksellisista luonnonolosuhteista johtuva seikka tai sellainen vahingoittuneen esineen omista ominaisuuksista johtuva seikka, jota korvausvelvollinen ei ole voinut ennakoita.

Sovittelun perusteena olisi tilanteen kokonaisarvio, jossa huomioitaisiin muun muassa vahingon syy ja laajuus sekä korvausvelvollisen ja vahingonkärsijän taloudellinen asema. Kohtuuttomuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös vahingon aiheuttajan mahdollisuudet ennakoita vahinkoa ja estää sen syntymisen. Korvausta voitaisiin sovittaa myös tilanteessa, jossa vahingonkärsijä on omalla toiminnallaan myötävaikuttanut vahingon syntymiseen tai sen laajuuteen. Sovittelu voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun vahingonkärsijä on säilyttänyt virheelliseksi tietämäänsä siementä sellaisissa olosuhteissa, joissa esimerkiksi siemenen itävyys on kärsinyt. Teosta, joka on tehty tahallisesti, tulisi kuitenkin aina tuomita täysi korvaus, ellei sen alentamiselle ole erityistä syytä. Samoin täysi korvaus tulisi tuomita, jos korvausvelvollinen on menetellyt törkeän huolimattomasti ja huolimattomuus on vaikuttanut vahingon syntyyn tai laajenemiseen.

Pykälän uuden 5 momentin mukaan korvausvelvollisuudesta ei voisi etukäteen poiketa sopimuksella vahingonkärsijän vahingoksi, eli myyjä ja käyttäjä eivät voisi sopia käyttäjän vahingoksi etukäteisellä sopimuksella, ettei säännöstä noudateta. Pakottavuuden taustalla on säännöksen perusajatus heikomman osapuolen suojaamisesta, joka ei toteudu, jos vastuu voidaan etukäteen välttää sopimuksin. Pakottavuuden merkitys korostuu varsinkin tilanteissa, joissa sopimuspuolet olisivat epätasa-arvoisia, eikä toisella osapuolella olisi toimintansa jatkamiseksi muuta mahdollisuutta kuin suostua sopimukseen. Kyseessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa myyjä vaatii sopimuksen syntymisen edellytyksenä lain säännöksestä poikkeavaa sopimusehtoa vastuunsa rajoittamiseksi. Toisaalta pakottava lainsäädäntö saattaa johtaa tilanteisiin, missä kylvösiementä myyvä osapuoli arvioi teoreettisen riskinsä niin suureksi, ettei myynti ole kannattavaa.

Momentissa kuvattu säännöksen pakottavuus on ollut tulkinnallisesti olemassa jo voimassaolevan lain mukaan, mutta se ei ole ilmennyt selkeästi säännöksestä. Pakottavuus on selkeyden vuoksi kirjoitettu nyt näkyville.

ERIÄVÄT MIELIPITEET

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
Svenska Lantbrukproducenternas centralförbund SLC r.f.

Eriävä mielipide

Sovittelumahdollisuus heikentäisi tuottajan asemaa. Tuottajalla pitäisi olla palkattu juristi, joka hoitaisi asiaa käräjäoikeudessa. Pahimmassa tapauksessa viljelijän pitäisi, estääkseen sovittelua, todistaa oikeudessa, että vahinko on syntynyt toisen osapuolen tahallisuudesta ja törkeästä huolimattomuudesta. Tämä olisi käytännössä mahdoton tehtävä tuottajalle. Sovittelumahdollisuus toisi mukanaan epävarmuutta. Ankaraa vastuuta ei saa missään lainsäädännössä heikentää säätämällä sovittelumahdollisuudesta. Maataloustuottajien asemaa ei saa heikentää, eikä heille saa siirtää lisää kustannuksia ja riskiä. Tämä olisi myös hallitusohjelman kirjauksia vastaan.

Sovittelumahdollisuus ei sovi siemenkauppalakiin, eikä lannoitelakiin. Suurin haitta sovittelusta olisi kuitenkin rehulainsäädännössä.

Jos salmonella löytyy maatilalta ja sovittelu on käytössä, ei ole varmuutta korvauksista ennen oikeudenkäyntiä. Tila olisi kestävässä tilanteessa. Saaneeraus olisi pakko tehdä, ja tuotantokatkos olisi pakko pitää, mutta maksajasta ja korvausasteesta ei olisi tietoa.

Suomen salmonellavapaus on rakennettu järjestelmällä ja lainsäädännöllä, joka pitää sisällään tahtotilan salmonellavapaasta Suomesta. Tämä on kuin korttitalo, jossa ankaran vastuun pykälä on pohjalla. Sen päälle on rakennettu monimutkainen järjestelmä, joka koostuu rehutehtaiden ja – myyjien vakuutuksista, erinäisten osuuskuntien ryhmävakuutuksista ja MTK:n ja SLC:n jäsenilleen ottamista ryhmävakuutuksista. Kaikki vakuutukset rakentuvat ankaran vastuun pykälään ja siihen, etteivät muut kuin rehutehtaiden ja rehumyyjien vakuutukset maksa rehusta aiheutuneita salmonellatapauksia. Heikentämällä ankaran vastuun periaatetta lisäämällä lakiin sovittelupykälä, heilahtaa koko tämä korttitalo ja pahimmassa tapauksessa se sortuu. Muut vakuutukset eivät maksa rehusta tulleita vahinkoja – miten sitten menetellään, jos sovitellaan vahingonkorvausmäärää eikä kaikkia vahinkoja korvatakaan?

Maataloustuottajat maksavat jo salmonellavapauden Suomessa, koska rehumyyjät ja rehutehtaat ottavat omat vakuutusmaksut huomioon hinnoittelussaan. Ankaran vastuun olemassaolo pakottaa eri toimijat varovaisuuteen. On täysin kohtuutonta siirtää vielä suurempi taakka tuottajien hartioille.

21.1.2016

ERIÄVÄ MIELIPIIDE

Vesilaitosyhdistyksen eriävä mielipide rehulain, lannoitevalmistelain ja siemenkauppalain vahingonkorvausta koskevien säännösten uudistamistarpeita selvittäneen työryhmän loppuraporttiin

Vesilaitosyhdistys (VVY) on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninämme on noin 300 vesihuoltolaitosta kattava noin 90 % maamme vesihuollosta. Työryhmässä VVY edusti lannoitevalmisteiden raaka-aineen tuottajia ja valmistajia, sillä puhdistamolietteilistä valmistetaan maanparannusaineita ja teollisuuden sellaisenaan hyödynnettäviä sivutuotteita.

Työryhmän raportissa ankaran vastuun kysymystä on tarkasteltu monipuolisesti ja kattavasti. Ankaran vastuun pykälään tehtäviä erilaisia muutosvaihtoehtoja käsiteltiin työn aikana, mutta lopullisessa esityksessä muutosta esitetään ainoastaan sovittelumahdollisuuden lisäämiseksi ja lisäksi lannoitevalmistelaisissa säännöksen sanamuotoa täsmennetään siltä osin, että korvausvastuu kohdistuu nimenomaan loppukäyttäjään. Muutosehdotukset ovat kannattavia, mutta eivät riittäviä kohtuullistamaan säädöstä. Ankaran vastuu suojaa voimallisesti lannoitevalmisteita ammattikäytössä hyödyntävää loppukäyttäjää ja asettaa lannoitevalmisteen valmistajan kokonaisvastuuseen sellaisistakin seikoista, joihin tällä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa. Näemmekin tarvetta säännöksen kehittämiseen siten, että vastuuta kohtuullistetaan ja jaetaan useammalle osapuolelle.

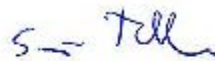
Ehdotus sovittelun mahdollisuudesta kohtuullistaa korvausvelvollisuutta joissakin tilanteissa, mutta käytännössä muutos ei paranna edes pienten vesihuoltolaitosten oikeusturvaa. Toisin kuin työryhmä esittää, pidämme tärkeänä, että vastuulle asetetaan yläraja, kuten liikevaihtoon sidottu korvauskatto, tai että luodaan joku muu mekanismi, jolla korvausvastuuta tosiasiallisesti kohtuullistetaan ja rajataan. Selkeä yläraja korvaukselle helpottaisi vakuutusten saamista, koska vakuutusyhtiöt voisivat tällöin ottaa toiminnassaan huomioon mahdollisen vahingonkorvauksen määrän.

Vesilaitosyhdistyksen mielestä korvausvastuu on kohtuullista rajata välittömiin vahinkoihin. Pidämme tärkeänä, että vastuun raja on selkeästi määritelty joko hallituksen esityksessä tai erillisessä ohjeessa. Väillisten vahinkojen korvaamisesta sen sijaan tulee voida sopia kahdenkeskisellä sopimuksella.

Vesilaitosyhdistys on kannattanut ankaran vastuun selkeämpää määrittelyä ja rajaamista, mutta todennut lisäksi antamissaan kommentteissa, että toimiessaan huolellisesti toimijan ei tulisi joutua korvausvastuuseen. Ankaran vastuun tarpeellisuutta, hyötyjä ja haittoja on syytä tarkastella kriittisesti edelleen lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Osmo Seppälä
toimitusjohtaja

Saijariina Toivikko
vesihuoltoinsinööri

9.2.2016

Maa- ja metsätalousministeriölle

Viite: Lausuntopyyntönne Lannoitelain ankaran vastuun työryhmän loppuraportin luonnokseen

Biolaitosyhdistys ry esittää, että ankaran vastuun vahingonkorvauksen yläraja määritellään yksiselitteisellä tavalla. Lannoitevalmisteita mädättämällä tai kompostoimalla tuottavat biolaitokset ovat Suomessa sekä teknisesti että taloudellisesti ennen kaikkea jätteenkäsittelylaitoksia. Koska laitosten liikevaihdon pääosa syntyy jätteenkäsittelyn porttimaksuista sekä biokaasuna ja sähköinä myytävien energiahyödykkeiden että pienessä määrin lannoitevalmisteiden myyntihinnoista, ei laitosten kokonaisliikevaihto sovellu suoraan ankaran vastuun vahingonkorvauksen määrän määrittelyyn. Määrittelyssä pitää tuoda jo sanamuodossa lähtökohtaisesti esille, että ankaran vastuun määrä lasketaan vahingonkorvausvelvollisen yhtiön lannoitemyynnin liikevaihdosta. Ankaran vastuun vahingonkorvauksen rajoitusmäärän tulee olla sellainen, ettei vahingonkorvauksen suorittaminen aiheuta vahingonkorvauksen maksajalle maksukyvyttömyydestä johtuvaa konkurssia tai muuta insolvenssitilannetta. Tällä perusteella Biolaitosyhdistyksen näkemyksen ei ole perusteita asettaa vahingonkorvauksen rajoitusmäärää korkeammaksi kuin vastaavasti on esitetty rehunvalmistajille eli 3 % lannoitemyynnin liikevaihdosta.

Perustelemme lausuntoamme seuraavalla:

Suomessa pääosa muista lannoitevalmisteiden valmistajista ja maahantuojista kuin Yara Suomi Oy on toiminnan mittakaavaltaan lähinnä pienyrityksiä. Erityisesti orgaanisten lannoitteiden valmistajat eli biolaitokset eivät toiminnan mittakaavaltaan juurikaan poikkea asiakaskuntansa eli maatilojen taloudellista koosta tai mittakaavasta.

Pyydämme lisäksi ottamaan huomioon seuraavan:

Jotta työryhmän käyttämä terminologia olisi yhdenmukainen siemenkauppailain kanssa, tulee ostaja-käsite korvata käsitteellä käyttäjä.

Biolaitosyhdistys ry

www.biolaitosyhdistys.fi

Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2016 julkaisemat työryhmämuistiot
Arbetsgruppspromemorior publicerade av Jord- och skogsbruksministeriet år 2016

2016:1   Rehu-, lannoitevalmiste- ja siemenkauppalainsäädännön
vahingonkorvaussäännösten selvitystyöryhmän raportti

